× Akta sporne z r. 1776.

Od Bartoszewicza

1/8 89

1889. III. 149.

8 rubli

Numerus currens	Litera S.	Artes.	Leipzig Sturm und Koppe	Forma	Armarium	Forulus	Series
	Stade. F	Vom Musikalisch-Schönen. Mit Bezug auf Dr. E. Hanslick's gleichnamige Schrift. Inauguraldissertation stron: 54 –		8.			

Treść voluminu VIII.

1. Olizarowicz Fr. Produkt sprawy.
2. Sulistrowscy - Stan sprawy.
3. Wołodźko - Próba dekretu
4. Pacowie - Wyłożenie sprawy.
5. Bernowicz - Sprawa z Niezabitowskimi
6. Kozierowscy - Merytum sprawy.
7. Miniewscy - Sprawa z Jezierskimi.
8. Krawczewscy - Wykład sprawy.
9. Syruć - Kontrowersya
10. Nagurscy - Doniesienie sprawy.
11. Woyzbunowie - Sprawa.
12. Straszewicz - Produkt.
13. Tubielewicz - Replika.
14. Hurynowicz - Replika
15 Tubielewicz - Resolutio
16. Downarowicz - Replika.
17. Kalenkiewicz. Oznajmienie interesu.
18. d-to przeciw Growskim.
19. Growscy - Replika.
20. Urłowski R. - Proceder
21. d-to Replika.
22. Iwanowski - Akcessorium.
23. Piszczała - Replika.
24. Legowiczowie - Narratywa sprawy.
25. Turowie - Replika.
26. Snarska - Wiadomość o interesie.
27. Franciszkanie - Usprawiedliwienia.
28. Łyszkiewiczowie - Wykład sprawy.
29. Jeleński - Explikacya sprawy.
30. Rozembergowie - Wykład sprawy.
31. Ropona - Stan interesu.
32. Gywiński - Wykład sprawy.
33. Meritum sprawy XX. Franciszkanów.
34. Grabowscy - Replika.
35 Bielawscy - Replika.
36. Sulistrowski - Replika karmelitom
37 Karmelici - Replika Sulistrowskiemu.
38. Zawisza - Replika Koszczycom.
39. Oganowski - Status causae.
40 Sorokowie - Stan sprawy.
41 Naramowski - Wykład sprawy.
42 Koszczyc - Produkt sprawy.
43 Kredytorów prozby z Koszczycem.
44. Pocieja - Petita przeciw Koszczycowi.
45 Skirmontowie - Produkt sprawy z Orzeszkami
46 Orzeszkowa Teresa. Produkt.
47 Orzeszko Kazimierz - Cathegoria ultima
48. d-to Ludwik - Produkt. z Kazimierzem O.
49 d-to Benedykt - Produkt z Kazimierzem O.
50. Iwanowscy - Sprawa z Starostą Iwanowskim
51 Iwanowski Starosta - Rezolucya.
52 Massalscy Ignacy - Sprawa z Niesiołowskim
53. Brodowski - Produkt sprawy z Massalskim
54. Zienkowicz. Usprawiedliwienie Massalskiemu
55. Lenkiewicz - Status causae przeciw Massalskiemu
56. Wierzeyski. Produkt przeciw Massalskiemu.
57 Niesiołowscy - Reporzycya Massalskiemu
58. Massalscy - Replika Niesiołowskim.
59. Horain itd. Replika Zienkowiczowi i t.d.
60. Lenkiewicz J. Replika Massalskiemu
61. Pawlikowscy - Głos odpor. Massalskim.
62 Niesiołowscy. Petita przeciw Massalskim
63. Wierzeyski - Petita przeciw Massalskiemu
64. Lenkiewicz - Petita przeciw Massalskiemu

1776

58

57

REPOZYCYA

z STRONY

JWW. NIESIOŁOWSKICH Wojewodow Nowgródzkich

MAŁZONKOW

PRZECIWKO

JO. Xciu Jmci MASSALSKIEMU Biſkupowi Wileńſkiemu, i dalſzym Xiżętom Jchmciom Maſſalſkim w Aktoracie wyrazonym.

Takim do Sądu podaje ſię porządkiem, jakim Produkt Xcia Jmci Biſkupa i dalſzych Xiążąt Maſſalſkich był odbywany.

Że więc Xże Jmć Biſkup nayprzód oſkarżył Wojewodzinę Nowogrodzką o Zamęście niby bez woli jego dopełnione przeto ſię nayprzód nato daje rezolucya, i z tych powodow.

KATEGORYA

PIERWSZA

Probuje że Wojewodzina za wolą Xcia Biſkupa owſzem za Jego uſilnym życzeniem i perſwazyą determinowała ſwoje Zamenście za teraznieyſzego Wwodę, a zatym znoſi uprojektowane odpadnienie od poſagu, i przeto ściąga kary na Xcia Biſkupa za niewinną wexę.

Wiedzieć potrzeba: iż Wojewoda Nowogrodzki przeź czas barżo długi ſwoich o teraźnieyſzą Zonę ſtarań, z niemi ani przed Damą ani przed jey Familią nie oświadczał ſię. Czekał pory, w ktoreyby abo pomyślnie odkrył ſwoje zamyſły, abo poznawſzy iż maią bydź bezſkuteczne na zawſze ie w ſobie przytłumił.

Tę porę pomyślną przyśpieſzył przyiaźny pod ten czas JO. Xże Jmć Biſkup Wileński, i czy z pobudek ſzczegulnych ſwojego przywiązania, czy też i z poznanych Wojewody dla teraźnieyſzey Zony attencyi ſam mu w Werkach zaproponował, iż ma dla niego Partyą znaczną, bogatą, i pewnie Wojewodzie podobaiącą ſię.

A Wwda

Wwda nie rozumieiąc iżby Xże Jmć Biskup temi słowami wyznaczał dla niego Siostrę własną, podziękował za myśl łaskawą, powiedział iż się żenić nie myśli, i żeby dalszych tym uniknął explikacyi, w inszą stronę myśl i rozmowy z Xciem Jmcią starał się zwrócić.

Lecz w dni kilka znowu Xże Jmć w ciągu różnych rozmów, odnowił tę Materyą, a przekonywaiąc Wwdę że mu się żenić trzeba, nadmienił, że ma dla niego Partyą, która mu się zapewnie podoba; przydał oraz iż nad tą Damą tyle ma mocy perswazyi, że ręczyć może, iż ona poydzie za Wwodę skoro w tym pozna wolą i życzenia Xiążęcia Biskupa.

Dodał Xże Jmć, że te rzeczy tak ma za niechybne, iż widząc że do początkowego Wwodzie po ożenieniu się figurowania, większych niż ma potrzeba intrat, wszedł mimo wiedze w kontrakt dla niego o Starostwo Krzyczewskie z JW. Mniszkiem Marszałkiem pod ten czas Nadwor: Koron: i iuż rzecz ma prawie skończoną.

Na dowod czego ukazał mu responsa JW. Mniszka w tym interesie na listy swoje odebrane. Pierszy (ile spamiętać może Wwoda) zamykał, że na interessowanie się Xcia Biskupa gotow iest zbyć Starostwo, ale przewidzi trudności, bo maiąc dla siebie Dwór teraźn: nie przychylny, niespodziewa się, żeby mu Konsens na przedanie był dany, w drugim wyraża: iż się chętnie zbyć determinuje, ale wyiednanie Konsensu na Pretendenta wkłada, daley prosi, żeby Pretendent był mu wymieniony, po tym kładnie cenę Starostwu, i specyfikacyą osobną intraty przyłącza.

Zadziwiony Wwoda tą usilnością starań o nim Xcia Imci, wyraził że ich iest wdzięczeń choć niemoże z nich korzystać. Niewiedząc bowiem jaką mu Damę Xże Imć obmyśla, czy mu ią dadzą, czy ona pòydzie za niego, czy on ią na koniec sobie podoba, nie może kończyć tego Kontraktu, który chyba w zupełney ożenienia się pewności mógłby mu być zdatny. Przydał że wielką wyłożyć Summę zaciągnioną na Kredyt, a poddać ią zginieniu w przypadku śmierci miasto ożenienia się, roztropność nie radzi.

Odpowiedział Xże Imć Wwodzie iż ułatwić te wszystkie zawady w swoiey ma mocy. Dama, którą dla Wwody przeznacza iest iego Siostra, pewnym iest że poydzie za Wwodę skoro on się za nim interessować będzie, bo go we wszystkim słucha. Jest też pewnym, że iest upodobaną Wwodzie, bo to zmiarkował po iego attencyach. Dostarczenie Summ bierze na siebie, przyrzekaiąc Kościelnych dostać na mały Procent.

Te rezolucye swoje Xże Imć w takiey pewności, że ledwo po przełożeniu Wwody, iż te Starostwo będąc pogranicznym Prawu spolnością z żoną nie podpada, skłonił się do niekończenia tego Kontraktu.

Roku 1766. pod bytność Xcia Biskupa i S. P. JW. Hetmana w Warszawie J. K. Mć. Pan Miłł: w rozmowie z Xciem Imcią Biskupem wprowadził materyą, iż wie o staraniach Wwdy o Siostrę Xcia. Ze sukces Wojewody interessuie Pana, i że mu Xże Biskup rzecz przyjemną uczyni, gdy do osiągnienia iey pomoże Wowdzie. Wyciągał na koniec Pan

Nay-

31

Nayjaśń: ſzczerego otworzenia ſię Xcia przed sąbą, iak tę przyimuie propozycyą, i czy przyrzeka być pomocnym Wwodzie. Tę łaſkę dobrego Krola tym z większą wdzięcznością wſpomina Wowda, iż ona nie pochodziła z popfzedzaiących o to prozb Wwody, ale że ią ſama dobroć ſerca Panu do myśli i uſt podała. Na co Xże Imć odpowiedział, że te propozycye Nayjaśń: Pana są mu pfzyjemne, że tego życzy z ſwoiey ſtrony i że pomagać do ſkutkow ſzczerze będzie, tym więcey że te intereſſują Pana.

Gdyby zaś jawniey dowiodł iż to z ſerca przyrzeka, odwołał ſię do świadectwa samegoż Wwody, że iuż mu dawno sam Xże zaproponował.

Te wſzyſtkie rozmowy z Krolem Imścią ſam Xże Biſkup tegoż dnia przepowiedział Wojewodzie. Winſzował mu ſzczęścia, że Króla ma Swatem, życzył bydź u Krola, podziękować Panu za tak wielką łaſkę, i potwierdzić to, w czym ſię Xże do jego wyświadczenia odwołał. Upewnił Wojewodę o swoich pomocach i w wylaniu ſerca ſwoiego, iuż go w tenczas nazywał Szwagrem ſwoim.

To co ſię wyraziło, działo ſię za życia Oyca, naſtępuią teraz dalſze dowody chęci i woli Xcia *Biſkupa* po śmierci JW. Hetmana wydania Sioſtry za Wojewodę.

R. 1768. po śmierci JW. Hetmana W. Lit. powrociwſzy z cudzych kraiow Xże Imść Biſkup rezydencyą swoią założył w dobr ch Olekſzyce zwanych, tam bawiącemu ſię Wojewodzie oświadczył ſwoie łaſki w samotney rozmowie, iż chce żeby Maryaſz Wojewody z Sioſtrą iuż ſwoy wziol koniec, i że umyślił nie czekaiąc kresu żałoby, dać ſzlub Sieſtrze z Wojewodą. Pytał więc Wojewody czy iuż Damie namieniał o własnych intencyach? czy proſił o deklaracyą? a gdy Wojewoda wyraził iż dotąd namieniać nic Damie nieśmiał, radził mu Xże żeby to niebawnie uczynił, obiecuiąc, iż ſam reſzte dokończy swoią Perswazyą.

Wojewoda znaiąc, iż ſkuteczniey ſzym Xże Imść za nim, niż on ſam za ſobą będzie mowcą, wyraził iż chce początek i dokończenie ſzczęśliwości swoiey bydź winnym Xżciu, dla tego więc upraſzał żeby i wſpomnienie Intencyi jego przed Damą i determinowanie Damy dla niego raczył Xże wziąć na ſiebie. Obiecał to przychylnie Xże Jmść i tegoż momentu chciał uczynić, lecz Wojewoda o los ſwoy nieſpokoyny, proſił o odwleczenie do kilku dni tey z Damą rozmowy, na co Xże zezwolił.

Lecz ledwo do jutra wytrzymawſzy, wezwał rano do ſiebie na konferencyą Sioſtrę, wyraził jey ſwoie życzenie i wolą, żeby ſzła za Wojewodę, oznaymił, iż z ſwoiey ſtrony ią mu obiecał, obligował uſilnie żeby ona toż z swoiey ſtrony uczyniła, nakoniec mocą perſwazyi zjednał, iż i Dama przyrzekła. Proſiła jednak gdyby do jakiego czasu nie wſpominał Xże Imść Wojewodzie, o jey deklaracyi.

Lecz affekt Xżcia Imści do Wojewody ſilnieyſzy od prozb Sioſtry, ſprawił, iż Xże Imść na tych miaſt go do ſiebie wezwał, i w expreſſyach naytaſkawſzych donioſł naypocieſznieyſzą nowinę danego Wojewodzie od Damy ſłowa. Ponowił mu oraz iuż ſwoim i Sioſtry Imieniem

Uroczyſte Obietnice, a przydaiąc ſzacunku affektowi ſwoiemu dodał, iż lubo był proſzonym od Sioſtry żeby zamilczał do czaſu przed Wojewodę o jey deklaracyi, i choć jey to obiecał, przecież niemiał ſerca bydź Inſtrumentem umartwienia naymnieyſzego Wojewodzie: i wolał uniknąć ſłowa Sieſtrze, niż bydź dla niego okrutnym. Poſłał nakoniec Xże Wojewodę żeby podziękował Sieſtrze za łaſkę uſty Xcia dla Wojewody upewnioną, i żeby teyże z uſt Damy z ſatysfakcyą ſłuchał potwierdzenie.

Po zaſzłych Deklaracyiach we dni kilka oświadczył Xże Wojewodzie, iż im nie odwłocznie ſzlub dać ſam umyślił: więc radby w tych dniach i o poſag z nimi zakończyć; to jeſt poſtanowić ſummę, dać na nią Oblig, i zrzecznie od Sioſtry wziąć przed ſzlubem, przydał iż o trzy rzeczy Wojewodę proſić będzie; pierwſza gdyby żadnych od przyſzłey żony nie wymagał na wieczność zapiſow; druga żeby ratami a nie razem odbierał Poſag. Trzecia, żeby ſię zaraz przed ślubem ugodził z Xciem *de Quanto* poſagu. Wojewoda odpowiedział: że pierwſzy tylko Artykuł tych Propozycyi do niego należy, więc go przyrzeka, drugie zaś dwa należą do Sioſtry Xcia Imści, więc z nią ſamą mówić o nich należy.

Zgodził ſię na to Xże, i zaraz kazał Imść P. Przetockiemu Plenipotentowi ſwoiemu wypiſać i ułożyć Tabellę ſubſtancyi po Rodzicach pozoſtałey, i tę w kilka dni podług myśli ſwoiey ſporządzoną wezwaney do ſiebie na konferencyą Sieſtrze ukazał; a zaręczaiąc że w tey Tabelli cała ſubſtancya jeſt ſprawiedliwie wyrażona i ſumiennie wyważona, i iż z niey czwartey Części na wypoſażenia Sioſtry 70,0000. zł. wypada, do kontentowania ſię tą ſummą nakłaniał.

Woiewodzina Nowogr: oświadczyła iż ſię godzić o poſag z Bratem ile można nayłatwiey gotowa, ale nie podług tey tabelli, którą Przetocki zle wiadomy intereſſow Domu wypiſał, i ułożył: bo iey daleko więcey należy. Za tę rezolucyą rozgniewany Xże Jmść zmartwioną i płaczącą z konferencyi uwolnił Sioſtrę.

Ztąd różne Xcia Biſkupa na różnych przyiacioł, Domowych podeyrzenia, ztąd oziembienie ſię ku Sieſtrze, i znowu przez ſiebie i przez różnych przyiacioł powtarżane propozycye gdyby uwierzyła iż iey nie więcey nad 7,00,000 zł: należy, żeby ſię tym kapitałem kontentowała a niewierzyła tym, którzy iey tłumaczą i powiękſzaią poſag.

W czaſie tego traktowania nie był obecnym Wwda, bo ſię dla ſamego Xcia Biſkupa Wileń: intereſſow oddalił do Warſzawy. Xże zaś Jmść dla uproiektowanego kończenia o poſag przed naſtempuiącemi Roczkami ſam do Grodna ziechał i Sioſtrę tam ſprowadził, a wezwawſzy różnych dla tey negocyacyi z Sioſtrą przyiacioł i Prawnych ludzi, używał onych do teraznieyſzey JW. Woiewodziney ſkłaniaiąc ią do przyięcia iednoſtaynych zawſze propozycyi.

Że zaś Prawa Litt: bronią Opiekunowi cum pupillis iakowych kolwiek zawierać tranzakcyi, i nayuroczyściey nawet zawarte za nieważne i nikczemne poczytaią, radził Xże Woiewodziney w ſtanie Panieńſkim na ten czas będącey, żeby przeſtaiąc na ofiarowaney ſobie wyż wyrażoney ſummie, po inchoacyi Roczkow innych Opiekunow ſobie przybrała

brała

iako na tym nąktòrei Xże w rozumieniu swoim zgodził się.

Mówi Xże że kondycya nieoddalania Dzieci od Dóbr Macierżystych, nienadała Dzieciom Aktorstwa natury Dóbr Macierżystych.

Odpowiadaią Woiewodowie pytaiąc się Xcia Biskupa, któż nadał Aktorstwo Dzieciom Dobr Macierzystych, czy oyciec? a ten niebył Aktorem ani pierwiey ani ponastaniu Dzieci, bo w tenczas byłby Aktorem Oyciec gdyby Dzieci niebyło, są słowa wyraźne żadney oboiętności niepodpadaiące donacyi wyż pisaney.

A gdy Oycieć niebył Aktorem przed nastaniem Dzieci, bo mu kondycye wyrazne donacyi przìszkadzały, iakże mogł bydź Aktorem ponastaniu Dzieci, gdy wyrażnie Aktorstwo Dòbr Macierżystych dla Dzieci ostrzeżone.

Pytaią się ieszcze Woiewodowie u Xcia Biskupa czy miał Oyciec moc przedania Dòbr Macierżystych nawet przed nastaniem Dzieci, podobno i Xże Imć Biskup i nikt inny inaczey odpowiedzieć niemoże, tylko że nie miał a gdy niemiał mocy przedania, tedy i Aktorem być nie mògłs bo któż iest Aktorem jakiey rzeczy, ktòrey szafunek wedle Prawa nie iest wolny. I tak Prawo Statutowe Rozdz: 6. Ar: 2. mieć chce *Oyciec Dòbr Dziedzicznych nie może, ani wieczystym ani zastawnym Prawem puszczać, a chociażby puścił tedy to Dziedzicom szkodzić niema, i mogą tego na dzierżącym dochodzić.*

Tak więc dowodnie wyprobowane Aktorstwo kogo nie przekona i kto może wnieść sprawiedliwie, iżby Dobra Matki Actorum w tym przypadku nie były Macierzystemi.

Mówi ieszcze Xże Jmć Biskup że wolno było Oycowi nie patrząc Płci i liczby Potomstwa podzielić, i jednemu mniey a drugiemu więcey dać.

Odpowiadaią Wojewodowie, że ten podział przez Oyca nie nastąpił, a zatym do sprawy nienależy i próżnie iest wniesiony, wszakże ieżeli i nato trzeba odpowiadać tedy chcą wiedzieć Wojewodowie z kąd to ma Xże Imć Biskup, że wolno było Oycu między dziećmi taki podział czynić Dóbr Macierzystych, nie maiąc ich Aktorstwa, czy z kontextu Donacyi, to tego podziału w Donacyi nie znayduią, owszem znayduią wyraznie opisany szafunek i dyspponowanie Dobrami Oycu pozwolone, w ten czas tylko żeby Potomstwa nie było, a innego szafunku i Matka Oycu Donacyą swoią nie dozwoliła, i Ocieć go niemiał, czy też z własnego mniemania Xże Jmć Biskup to wnosi, tedy ta illacya do Sądu nienależy, jako przeciwko Dokumentowi, a zatym przeciwko Prawu wniesiona.

Mówi Xże Imć Biskup, że Matka Actorum równo z datą Donacyi wyzuła się z Aktorstwa Dóbr swoich, a zatym Dobra jey przestały być Macierzystemi.

Odpowiadaią Wojewodowie zgadzaiąc się w tym Punkcie z Xciem Jmcią Biskupem, że Matka przestała wraz być Aktorko skoro Aktorstwa swojego Dzieciom ustąpiła, i Dobra po iey Donacyi iuż nie były Matczy-

 nemi,

nemi, ale Dziecinnemi, wszakże przecie tytułu Macierzystego co do podziału tych Dóbr między Dziećmi ni straciły.

Mówi ieszcze Xże Imć Biskup, że ieżeli z kontextu Donacyi nie był Aktorem Macierzystey substancyi Ociec, ale Dzieci, toć nie Aktorstwo ale dożywocie, dla Męża zapisać należało.

Odpowiadaią Wojewodowie nie wchodząc w wiadomość czemu tak nie uczyniono, bo ta kwestya do nich nie należy, mówią tylko to: co im Donacya poświadcza, że Aktorstwo Dobr Macierzystych dla Dzieci przez Matkę iest upewnione.

Z tych więc konwikcyi jawnym iest, że Dobra Matki Actorum pod tę Donacyą podpadaiące nie są Oyczystemi, lecz Macierzystemi.

KATEGORYA

TRZECIA.

Probuje że zeszła Franciszka z Ogińskich Massalska Matka Actorum, była Dziedziedziczką, wszystkich Dobr z Domu Ogińskich w Dom Massalskich weszłych. A za tym Aktorstwo swoje tychże Dóbr Dzieciom zostawiła.

Pewnym iest że Matka Actorum prócz zapisanych sobie od Męża sta tysięcy złł: miała Prawo należności w Osobie swojey, i w Osobie Siostry swojey rodzoney Roży z Ogińskich Krasińskiey do Połowy Dobr Macierzystych, a czwartey części Dobr Oyczystych po zeszłych Ogińskich Rodzicach swoich na się spadłych, jako nie wyposażona.

Ta prawda wątpliwości żadney nie podlega bo Donacya Matki Actorum Oycu dana pod Rokiem.

1724. Augusta 4. dnia Produkuiąca się, toż samo poświadcza gdy pisze w te słowa: *Cokolwiek Posagu z Dóbr Oyczystych i Macierzystych od Brata mojego Antoniego Ogińskiego Starosty Radoszkowskiego mnie należy, także część Maiętności Indury, Swisłoczy i Hrayna, tudziesz część Roży z Ogińskich Krasińskiey rodzoney Siostry mojey, dotąd ieszcze w posagu nie spokoyney &c. oraz posagową summę niemniey Dobra na część moją spadaiące Oyczyste Macierzyste &c. Mężowi mojemu zapisuie, i dochodzenia tak posagu na osobę swoią jako i na Siostrę moją należącego moc zostawuię.*

Tak wyraźne słowa Donacyi alboż nie są dowodem, że Matka Actorum niebyła wyposażona, a zatym, że miała Prawo należności do dobr Rodzicow swoich.

Przeczyć tey prawdzie zdaie się nicht niemoże chybaby znosił tey ważność Donacyi, wszakże przecie Xże Imść Biskup i Donacyą tę utrzymuie, i fundament Sprawy swoiey na niey zakłada, a jednak świadectwu tey Donacyi wierzyć niechce.

Pisze

Pisze bowiem w Produkcie swoim na początku karty trzeciey, iż ta illacya Wojewodow jest zawodna, i że Hetmanowa tylko summę naznaczoną miała.

Videatur Punkt w Produkcie przeciwnym na początku karty trzeciey & Legatur Donacya adcasum pisząca w te słowa: *Niemniey dobra Oyczyste i Macierzyste* &c. *zapisuię*.

Gdy więc Matka Actorum czyniąca tę Donacyą, Oyciec zaś biorący oną, a razem gdy oboje Rodzice świadczą, tak oczewiście nie wyposażenie siebie, a zatym należność swoią dobr w Domu Ogińskich probuią.

Tedy się nie godzi przeczyć Xciu Imści Biskupowi świadectwu tak oczewistemu Rodzicow swoich.

Wszakże na ostatek niech jako chce przeczy Xże Imść Biskup, wszelako wiara Donacyi przyznaney dana być musi.

Prawo Statutowe Artykuł 77. w Rozdziale 4. *A dowody i odwody na wszelką rzecz maią być naypierwiey przez pismo &c.*

Pismem przeto gdy probuią Wojewodowie tey prawdy, tedy maią dowod niezbity,

Item dalszy dowod Aktorstwa Matki Actorum dobr z Domu Ogińskich w Dom Massalskich weszłych.

1728. Junij 5. D. Datowany tegoż R. i Mca 7. D. w Magdeburyi Grodzieńskiey przyznany tegoż R. Augusta 23. do Trybunału przeniesiony zapis ugodliwy między Kazimierzem i Eleonorą Ogińskiemi Wojewodami Trockiemi a zeszłemi Rodzicami Procedentium samym tylko względem starszeństwa Małżeńskiego, a samą jako Aktorką zawarty.

Ktorym zapisem Ogińscy Wojewodowie Troccy wyznaiąc być Matkę Aktorow za Dziedziczkę wszystkich dobr z Domu Ogińskich w Dom Massalskich weszłych piszą adcasum w te słowa: *Ponieważ W. Massalski i sama Jeymość jako Aktorka w stopniu w Bogu zeszłego JW. Mikołaia Ogińskiego Kasztelana Trockiego Oyca swego Część swoią tychże dobr, i drugą Część za zapisami od w Bogu zeszłego W. Antoniego Stty Radoszkowskiego rodzonego Brata swego będąc Aktorką, i maiąc oczywistym Dekretem przysądzoną &c.*

Nota w tym mieyscu Wojewodowie zachowuią sobie przymowienie się do tego Punktu. Za wynaydzieniem Dekretu oczewistego przysądzaiącego dobra Domu Ogińskich zeszłey Matce Aktorow, ktory w komportowanych niedawno przez Xcia Imści Biskupa Dokumentach musi się znaydować, lecz dla niezmierney wielości onych nie prętko i niełatwo wynaydzionym być może.

Gdy więc Ogińscy Wojewodowie Troccy wyświadczaią Matkę Aktorow za Dziedziczkę dobr Domu Ogińskich przez zapis przyznany ugodliwy, gdy i zeszły Hetman Oyciec Actorum godząc się o dobra

mu Ogińſkich nie tylko nieprzeczy takowemu świadectwu, owſzem przez przyięcie takowego zapisu i przez piſanie ſię do onego nie jako Aktor, ale tylko względem ſtarſzeńſtwa Małżeńſkiego równie wyznał bydź Matkę Aktorum za Dziedziczkę jako i Ogińscy.

Tedy Donacya Antoniego Ogińſkiego Stty Radoſzkowſkiego, do ktorey ſię Xże Imść Biſkup odwoływa, chociażby upewniała Aktorſtwo dobr Domu Ogińſkich dla zeſzłego Hetmana Maſſalſkiego (co nie jeſt) tedy jednak poślednieyſzym wyświadczeniem zeſzłego Hetmana jako ſię wyżey rzekło, niemniey Dekretem Oczywiſtym w zapiſie ugodliwym wyż wſpomnionym przysądzaiącym dobra Domu Ogińſkich Matce Aktorum, zniſzczoną zoſtała.

Ale choćby ona i zniſzczoną niebyła, i jednemu tylko Oycu Aktorom zeſzłemu Hetmanowi ſłużyła, tedy jednak podług Praw poniżſzych upadać powinna.

Konſtytucya 1576. Foll. 305. titt: o uwiązaniu pod Ar: 100. z Roz: 4. położona piſze w te ſłowa: Kto nabywa maiętności jakim kolwiek „ Prawem ma wdzierżenie nie taiemnie przychodzić, ale przez woźnego z Urzędu przydanego, ktore ma bydź wnieſione do Akt „ Grodzkich, a z tych zaś przenieſione do Akt Ziemſkich tego Powiatu gdzie Imienie leży, a ktoby niemiał uwiązania w Kſięgach „ Ziemſkich w pisanego od R. 1531. chociażby dobr używał dawność mu Ziemſka nie idzie, ale mogą bydź przez bliſkie wykupione jako zaſtawne.

Item Prawo Statt: Roz. 3. Ar: 45. adcaſum w te ſłowa: Też uſtawu„ jem jeśliby co komu dano abo przedano, chociażby zapisem ſłuſznym bydź też i przed nami Hoſpodarem, abo przed Sądem Ziemſkim objawiono. a onby co komu dano przedano abo zapiſano w dzierżeniu i w używaniu przez 10. lat nie był, i o to ſię „ Urzędownie nie upominał takowy powyiściu lat 10. już tego dochodzić niemoże, ale dzierżący ma wiecznie mieć.

Item Rozdział 4. Ar: 91. toż ſamo piſze.

Więc gdy zeſzły Hetman Maſſalſki otrzymawſzy donacyą od Antoniego Ogińſkiego Staroſty Radoſzkowſkiego na dobra Domu Ogińſkich w Roku

1724. Za takową Donacyą nie tylko zaraz po dacie tey Donacyi lecz i w poznieyſzym czaſie aż do daty śmierci ſwoiey w R. 1768. zaſzłey, to jeſt przez lat 44. w poſeſſyą Prawa takowych Dobr nie wchodził, do onych nie Intromittował ſię, i Dziedzicem ſiebie onych niemianował, owſzem wſzendzie w Tranzakcyach o tę dobra zawartych ſam tylko wzglendem ſtarſzeńſtwa Małżeńſkiego piſał ſię, a iż ſamey zeſzłey Matce Aktorum jako Aktorce piſać ſię dozwalał, jako świadczy powyżſzy zapis ugodliwy z Ogińſkiemi Wojewodami Trockimi zawarty.

A zatym nie tylko jedną lecz cztery dawności Ziemſkie z okładem omieſzkał.

Przeto

Przeto podług allegowanyh Praw jako zeszły Hetman po przemilczeniu jedney dawności Ziemskiey lat 10. a tym barziey po przemilczeniu lat 44. utracił Prawo mianowania siebie Dziedzicem, tak tym barziey Xże Imść Biskup i dalsi Xżęta Ichmość Massalscy tegoż zeszłego Hetmana Oyca swoiego przerzeczonych dobr Macierzystych Aktorem zwać i mianować niemogą, lecz te Dobra za Macierzyste uznane, a Donacya, jako przez 4. dawności Ziemskie to jest przez 44. lata Juryzdyczną Posessyą jak Prawo mieć chce nie exekwowana skassowaną bydź powinna.

KATEGORYA

CZWARTA

Probuie że maiętności Domandszczyzna i Nowy Dwor są Macierzyste.

W Produkcie swoim wyrażili, Wwdowie Nowgródz: że Kazimierz i Eleonora Ogińscy Wojewodowie Troccy o Aktorstwo swoje do Dóbr Indury Swisłoczy i Hrayna, regulowane, godząc się z zeszłym Hetmanem tylko względem starszeństwa Małżeńskiego a samą Matką Aktorow iako Aktorką z umowy tey ugody.

Summy 40,000 złł: dla teyże Matki Aktorow zeszłemu Hetmanowi wypłacili.

Oraz Maiętność Domanowczyznę w Grodzieńskim z attynencyami tudzież Dwór w Grodnie na Wileńskiey ulicy przy Kościele S. Ducha będący, zeszłey Matce Aktorow wiecznością ustąpili.

A Maiętność indurę Swisłocz i Hrayno, do siebie rekuperowali. *Swiadczy to konwencya ugodliwa pod Rokiem.* 1728. Junii 5. dnia dattna tegoż Roku i Miesiąca 7. dnia w Magdeburyi Grodzień: przyznana, która wespół z punktami ugodliwemi Produkuje się.

Przeciwko tey ugodzie Xże Imć Biskup chociaż nic nie mówi, i mówić nie może, przecież Maiętność Domanowszczyznę i Summę 40,000 złł: Poll: za Oyczystą być mieni.

Mówi bowiem że Matka Actorum tę Maiętność Domanowszczyznę wyż rzeczoną Donacyą Mężowi swojemu a Oycu Actorum zapisała, a zatym i Domanowszczyzna i summa 40,000. złł: z kontextu Donacyi Matki, iest Oyczysta.

Odpowiadaią Wojewodowie referuiąc się do powyższey rezolucyi: że ta Donacya nie odbiera Aktorstwo Dzieciom Dóbr Macierzystych owszem je upewnia.

Ale gdyby i tak było żeby ta Donacya czyniła Aktorem Oyca Dóbr Macierzystych mimo Dzieci (co nie iest) tedyby iednak nie służyła Oycu,

na Maiętność Domanowſzczyznę i ſummę 40,000. złł, Poll:

Donacya bowiem Oycowi dana znayduje ſię w Roku

1724. Aug: 4. A konwencya ugodliwa wyż piſana, przez ktòrą Domanowſzczyzna i ſumma 40000. Matce Aktorow doſtała ſię znayduie ſię w R

1728. Junii 5. dnia.
Tedy co Matka Aktorow przez ugodę w Roku 1728. nabyła tego przez Donacyą pierwiey czterma laty to ieſt w Roku 1724. dattną ac ſi Aktorſtwo Oycu upewniaiącą zapiſać nie mogła.

Prawo Statut: Ar: 4. z Roz: 7. niema nikt nikomu żadnego ſpadku zapiſywać czego w Ręku niema.

Nie miała zeſzła Matka Aktorow żadnego Prawa w Ru 1724. do całey Maiętności Domanowſzczyzny, i summy 40,000 złł: Poll: które Ru 1628. nabyła, a zatym i zapiſywać tego nie mogła.

Może tu mówić Xże Imć Biſkup że Domanowſzczyzna ieſt attynencyą od Indury, a Indurę zeſzła Matka Actorum wyż piſaną Donacią Mężowi ſwojemu a Oycu actorum zapiſała, tedy i Domanowczyznę razem z Indurą zapiſała.

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr: że ani Indury całey, ani Domanowſzczyzny zeſzła Matka Aktorow Aktorką nie była Swiadczy to konwencya ugodliwa wyż piſana w te ſłowa: *My Ogińſcy Wojewodowie Troccy dochodząc Sukceſſyi Dóbr Indury Swiſłoczy i Hrayna cum attinentiis in ſortem maie Kazimierzowi Ogińſkiemu Wojewodzie Tiockiemu &c. . . . przychodzącey &c.*

A zatym czego Aktorką nie była zapiſywać nie mogła.

Ani też zapiſywała całey Indury, lecz część oney, świadczy to Donacya wyż piſana w te ſłowa: *Część Mattści Indury &c. Mężowi mojemu zapiſuię.*

Może ieſzcze powiedzieć Xże Imć Biſkup że tak Domanowſzczyzna, iako i ſumma 40,000. złł. za Część uſtąpione Dòbr Indury Swiſłoczy, i Hrayna, ſą dane zeſzłym Maſſalſkim, a zatym pod Donacyą zeſzłey Matki Aktorow Mężowi daną podpadać powinne.

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr: że Dóbr żadnych ani ſumm nicht Aktorem, inaczey ſtać ſię niemoże, tylko przez Prawo przedaży, czy Donacyi albo ſukceſſyi Prawo Statutt: Roz: 7 Ar: 1. piſze w te ſłowa:

A wſzakże, każdy takowe Przedaże abo Dar ſwòy ten ktory przedaje, albo daruje, ſprawiwſzy pierwey na to zapis pod Pieczęcią ſwą i podpiſem &c. ma zeznać.

To prawo nie tylko każe na każdą rzecz mieć zapis ale ieſzcże i przyznany.
A gdy Xże Imć Biſkup na Domanowſzczyznę i summę 40,000. złł. nie tylko nie przyznanego, lecz i żadnego zapiſu na Imie zeſzłego Oyca Aktorow

row od Ogińſkich Wojewodow Trockich iako Aktorow nie ukazuie, i ukazać niemoże bo go niema, ani też Sukceſſyi Oycowſkiey na Domanowſzczyznę i ſummę wyż rzeczoną niewywodzi, i gdy przeciwnie Wojewodowie Nowogródz. z Dokumentami na Imie Matki ſwoiey iako Aktorki na Domanowſzczyznę i ſummę 40,000 złł. danemi ſtawaią.

Tedy nie może nicht wnoſić ſprawiedliwie, iżby Domanowczyzna i ſumma 40,000 złł: do Aktorſtwa zeſzłego Oyca należeć mogły.

A jeżeli ieſzcze i to przekonać nie może Xcia Imci Biſkpa, tedy na reſztę odwoływaią ſię Wojewodowie Nowogr: do Punktow ugodliwych między Ogińſkiemi Wojewodami Trockiemi, a zeſzłemi Maſſalſkiemi Rodzicami Aktorow w Ru 1728. zawartych.

Do których zeſzły Hetman Oyciec Aktorow wyraźnie tylko względem ſtarſzeńſtwa Małżeńſkiego.

A ſama Matka Aktorow iako Aktorka piſali ſię.

Przez tę ugodę Ogińſcy Wojewodowie Troccy wypłacaią ſummy 40,000. złł. Maſſalſkim, i wieczności folwarku Domanowſzczyzny Prawem dziedzicznym. *Są Słowa tych Punktow.* Uſtępuią na część Maſſalſkich.

Do tych punktow zeſzły Hetman Oyciec Aktorow tylko względem ſtarſzeńſtwa Małżeńſkiego, piſząc ſię nie tylko nie nabył Aktorſtwa Domanowſzczyzny i Summy 40,000. złł. ale gdyby te miał z innego iakowego ſtopnia, tedyby przez takie piſanie ſie do ugody pewnie utracił.

Cóż to bowiem znaczy gdy Mąż do iakowego Documentu tylko względem ſtarſzeńſtwa Małżeńſkiego piſze ſię a żonie iako Aktorce piſać ſię pozwala.

Czy nie wyznaie? w takowym przypadku Mąż Zony za Aktorkę tey rzeczy o którą Dokument zawiera.

I czy nie iedna to ieſt; czy zapiſać iakową rzecz komu, czy wyznać go być Aktorem tey rzeczy, którą mu zapiſuie.

Bo coż ſię w zapiſach bądź iakowych kolwiek na dar lub przedaż dawanych wyraża, ieżeli nie wola daiącego i biorącego zapis.

Tak więc gdy Ogińścy Woiewodowie Troccy Aktorſtwo Domanowſzczyzny i ſummy 40,000 złł: zeſzłey Matce Aktorow punktami ugodliwemi i oſobliwą konwencyą wyż piſanemi nadali i gdy zeſzły Hetman piſaniem ſię ſwoim do tey ugody tylko względem ſtarſzeńſtwa Małżeńſkiego zeſzłą Matkę Aktorow Aktorką bydź wyznał, tę i ugodę na imie Zony ſwoiey wyraźnie, iako Aktorki zawierał.

I gdy na oſtatek Xże Biſkup proſzony od Woiewodow o uwiadomienie iakie ſą Dobra Macierżyſte a iakie Oyczyſte, Maietność Domanowſzczyznę za Macierżyſtą w ſpecyfikacyi ſwoiey ręką Manualiſty ſwoiego piſaney która ſię produkuie podał.

Tedy niepodobna niebydź przekonanym iżby Domanowſzczyzna i ſumma 40,000 złł: niebyły Macierżyſtemi.

 Co

Co do Maiętności Nowego Dworu w Grodzień:

Maiętność Nowy Dwor pierwiey podał Xże Biskup za Macierzystą spolnie nabytą ale zadyskwizycyiną świadkiem iest tego Produkt sprawy Jmciney dawney do kompromissu podany teraz zaś mieni ią być Oyczystą, i dla tego następuie probacya, że ta Maiętność iest spólnie nabytą to iest w połowie Oyczysta a w połowie Macierzystą

Joanna z Gruzewskich Stryieńska Woyska Grodzień: przedaiąc wiecznością Maiętność Nowy Dwor w Grodzień: na imie zeszłych oboyga Massalskich Rodzicow Actorum, chociaż spólności w zapisaniu tego Prawa niedołożyła, iednak świadek do tego Prawa pierwszy Pieczętarz, Jan Stryieński Stolnik Zmudz: Syn daiącey Prawo w podpisaniu się swoim wyświadczył że Maiętność Nowy Dwor za spólną oboyga Massalskich summę iest kupioną.

Swiadczy to Prawo przedażne w Roku

1738 Febr: 22 d. dattne, tegoż Ru Julii 24. d. Magdeburyi Zabłudowskiey przyznane które się produkuie.

Prawo Statut: Roz: 7. Ar: 17. pisze gdzieby w zapisie spólnosc pieniędzy oboyga Małżeństwa dołożona była, lub na spòlne imie dany był zapis, tedy Aktorstwo Dobr lub summy iakowey spólne rozumieć się ma.

Zgadza się na to Prawo Xże Biskup, lecz dysputuie czemu spòlności Summy zeszłych oboyga Massalskich niesam zapis wyświadcza ale Pieczętarz.

Od powiedaią Woiewodowie Nowog: że Pieczętarze są to świadkowie zapisow sporządzonych, i według allegowanego przez Xcia Biskupa Prawa Ar: 1. z Roz: 7. bez Pieczętarzow zapisy byłyby nieważne.

Gdy więc Prawo chce mieć Pieczętarzów dla świadectwa zapisów, tedy świadectwo Pieczętarzow jest dowodem Prawnym.

A gdy tak jest tedy świadectwo Pieczętarza, do zapisu na Nowy Dwor spolność summy oboyga Massalskich świadczącego, jest dobre bo na Prawie Statut: funduiące się.

Mòwi jeszcze Xże Imść Biskup że zapisy nie są Pieczętarzami a Pieczętarze nie są zapisami.

Nieprzeczą tey kwestyi Wojewodowie jako prawdziwey, ale mòwią że też zapisy bez Pieczętarzow nie są zapisami, iże Pieczętarze są pryncypalną Częścią zapisòw bo bez nich zapisy według Prawa nie są ważne.

Czy to więc zapis co wyraża we srzedzinie, czy Pieczętarze w swoim podpisaniu się w wyświadczaią, jest to jedno.

Bo jako zapisy nic innego nie są jako wolę Aktoròw wyświadczaiące,

tak

tak barziey Pieczętarze oczewisto według Prawa uproszeni, świadectwo woli Aktorow wyrażaią.

Więcey jeszcze nie równie świadectwo Pieczętarzów wiary u Sądu powszechnie jedna, niżeli zapisanie Dokumentow nie przyznanych w sobie wyraża.

Tak naprzykład gdyby zapisy nie przyznane z świadectwem Pieczętarzòw niezgadzały się, zapewnieby wiara była dana Pieczętarzom a nie zapisom, bo zapisy częstokroć na Blankietach bywaią zapisywane mimo wolą Aktoròw, a Pieczętarze oczewisto podług Prawa uproszeni, świadectwo woli Aktoròw wyrażaią.

Wzywa jeszcze na pomoc kwestyi swoiey Xże Imść Biskup Prawa Stat: Ar: 17. z Roz: 7. mówiąc że to Prawo w zapisach samych, a nie w Pieczętarzach chce mieć spolność wyrażoną.

Odpowiadaią Wojewodowie że ta Kwestya rozumie być Prawo allegowane o zapisach bez Pieczętarzow piszące.

Gdy bowiem to Prawo nie do innych zapisow odwoływa się tylko do tych ktòreby według Ar: 1. z Roz: 7. były sporządzone, tedy nie godzi się rozumieć iżby Prawo, pisało o zapisach bez Pieczętarzow.

Zatym gdy odwoływa się to Prawo do zapisow z Pieczętarzami, tedy rozumie być za dobre świadectwo czy to w zapisie czy w Pieczętarzach o spòlności dołożone, bo zapis bez Pieczętarzòw według Prawa nie jest zapisem.

Do tego zeszły Hetman W. Lit: biorący to Prawo na Nowy Dwor, spòlnie z zeszłą żoną swoią a Matką Aktorów, znał też Matkę Aktorów za spòlną Aktorkę gdy nieprzeczył podpisowi Pieczętarza spòlność świadczącemu.

Ze zaś nieprzeczył to jawny Dowod bo oto nie tylko wraz po dacie takowego Prawa, ale i w dalszym przeciągu życia swoiego przez lat trzydzieści, aż do śmierci nie Manifestował się, a tym samym wyznał być żonę swoią Nowego Dworu za spolną Aktorkę.

A gdy Oyciec znał Matkę Aktoròw za spolną Aktorkę tedy Xże Imść Biskup inaczey znać i rozumieć nie może i nie powinien.

Jakoż nieznał Xże Imść Biskup Nowego Dworu za Oyczysty, kiedy w specyfikacyi swoiey ręką manuelisty Xcia Biskupa pisaney Nowy Dwor za spólnie nabyty a zatym w połowie Macierzysty Wojewodom Nowogròdzkim podał.

Swiadczy to taż Specyfikacya ktòra się produkuie.

KATEGORYA
PIĄTA.
Co do Dobr Hrabstwa Myskiego z Częściami Połonki, tudzież Folwarkow Repelki i Poberżnik.

Tych Dobr że Xże Jmć Biskup nieprzeczy być Macierzystemi, ale zapol-

polnie nabyte, to ieſt w połowie Oyczyſte, a w połowie Macierzyſte w Produktach Sprawy swoiey wyznaie, tedy y Wojewodowie Nowogr: na to zgadzaią ſię. Lecz że Xże Biſkup w Częściach Dobr Połonki Macierzyſtych wydziału Wojewodom Nowogródzkim broni.

Tedy Wojewodowie Nowogr: maią zapowinność probować, że i Części Dobr Połonki iako Macierzyſte pdd wydział im iść powinne.

Prawo Statutu *Roz: 3. Art: 17.* Dobra Macierzyſte w rowny dział między Bracią y Sioſtrami dyſponuie.

A gdy to Prawo Dobra Macierzyſte pod dział poddaie tedy Xże Jmć Biſkup bronić onego nie może.

Mówi Xże Jmć Biſkup że Części Dobr Połonki Oyczyſtych z Macierzyſtemi tak są zmieſzane, że ich rozeznać niepodobna.

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr: że Xże Jmć Biſkup maiąc wſzyſtkie Papiery na Dobra Połonkę u ſiebie nie może mieć trudności w rozeznaniu Części Macierzyſtych od Oyczyſtych, ani ſię zdarza przykład w Dobrach iakowych, gdyby Części ich jakowey są natury rozenane być niemogły, i czy przetoż tracić Dziedzictwo Wwdowie Części Dobr swoich maią, że Xże Jmć Biſkup ma trudność w poznaniu natury onych.

Wojewodowie niemaiący u ſiebie Papierow na te Dobra nie mogą probować natury onych, lecz jeżeli Xże Jmć Biſkup ſrzodka ułatwiaiącego tę trudność nie ukazuie, tedy Wwdowie podaią sposob taki, iaki ſię z Dokumentow im kommunikowanych mogł wynaleść.

To ieſt nabyli zeſzli Hetmanowie na ſpolne imie ſwoie Części Połonki za Summę 41,000. złł:

A drugie Części sam ieden Hetman nabył także za Summę 41,600. złotych.

Więc iako równość Summ za wieczność zapłaconych wyznacza równość Części Dobr.

Tak naypopobniey rozumieć potrzeba że iedna połowa Dobr Połonki ſpolnie nabyta w połowie Macierzyſta, a druga połowa cała Oyczyſta.

Rownym sposobem y Folwark Poberżniki w Grodzień przez Xcia Biſkupa od wydziału dla Wwdow Nowogr: wyłączony, pod tenże wydział bez względu na trudności przełożone podpadać powinien iako Macierzyſty.

KATEGORYA

SZOSTA

Produ-

Prubuie że Dobra Macierzyste, na trzy równe Części, tylko między troygiem Rodzeństwa, to iest: Xciem Biskupem Wileń: Potomstwem zeszłego Podskarbiego Nadwor: i Wojewodziną Nowogr: mimo żyiącego Adryana Massalskiego w melancholi będącego i iuż Dobrami dysponować niemogącego dzielić się powinne.

Z między Potomstwa zeszłych Massalskich Hetmanow Litew: po zeyściu z tego świata bez potomnie Jana Massalskiego Podczaszego Litew: y po wpadnieniu w melancholią Kazimierza Massalskiego, sukcessya Dobr Macierzystych na trzy rowne Części, między troje Rodzeństwa to iest, na Xcia Biskupa Wileń: na Potomstwo Jozefa Podskarbiego Nadwor: Litew y na Wojewodziną Nowogr: z Domu Massalską spadła.

Prawo *Statutu Roz: 3. Art: 17. Paragr: 2do* pisze w te słowa: *Jeżeliby było kilka Braci y Siostr Rodzonych wydanych albo niewydanych za Mąż, a ciby Bracia między sobą Oyczyzną i kupnem, które się im w Oyczyznę obracać ma podzielili się, a któryby z nich umarł nie zostawiwszy po sobie płodu; tedy iego Część Oyczyzny y kupie, tylko na Bracią przychodzi i na ich Potomstwo.*

A ieśliby była Macierżysta, tedy maią Bracia z Siostrami równo podzielić między sobą.

Z tego Prawa nauka iasna że Dobra Oyczyste pozmarłym Bracie, tylko na Braci, a Dobra Macierżyste w równy dział między Bracią i Siostrami dzielone być powinnne.

Więc po zeyściu Jana Massalskiego Podczaszego Litt: bez potomnie, skoro Adryan Massalski wpadł w melancholią i żyć cywilnie przestał, skoro został w stanie nieczynnym, tak, że sobą i Dobrami swoiemi władać niemoże, skoro dotąd w teyże sytuacyi od lat kilkunastu bez polepszenia zostaie.

Tedy części tych dwuch Braci Dobr Oyczystych na Braci a Dóbr Macierzystych na Braci i Siostry podług Prawa zpadły, i podzielone być powinne.

Przeczy tey ustawie Prawa Xże Biskup, mówiąc: że po Bracie na Brata nawet Dobra Macierżyste spadywać powinne, i chociaż Prawa na to żadnego nieokazuie, bo go niema, przecież doświadczenie powszechne na pomoc assercyi swoiey do świadectwa wzywa.

Odpowiadaią Woiewodowie, że ani doświadczenie żadne ani praeiudicata prawu przeciwne, nie są konwikcyą u Sądu, tylko iedne Prawo, to że wyraźnie Dobra Macierżyste po zmarłych Braci w równy dział między Braci i Siostry dysponuie, tedy tego Prawa słuchać i nanim polegać należy.

 Cytu-

Cytuie Xże Biſkup dla ſiebie Prawo Ar: 14. z Roz: 5. Rowny podział Dobr Macierżyſtych między Bracią i Siostrami dyſponuiący, a przeciwko temu Prawu, broni podziału rownego Dobr Macierżyſtych; wſzakże to Prawo rownie każe ſię dzielić Dobrami Macierżyſtemi, i wyraźnie nieoboiętnie tak go trzyma i Xże Biſkup, a przeciwną temu Prawu illacyą wnoſi, iż Dobra Macierżyſte po zmarłym Bracie na Braci tylko, a nie na Sioſtry ſpadywaią, gdzież ieſt w tym Prawie warunek taki; nie znayduią go Wwdowie nietylko w tym Artykule, ale i w całym Statucie.

Lecz czemu Xże Biſkup na Ar: 14. z Roz: 5. zaſtanawia ſię wſzakże to Prawo referuie ſię do powyżſzego Prawa Ar: 17. z Roz: 3., wyraźnie o Sukceſyach, a oſobliwie o przypadku ſprawy teraźnieyſzy opiſuiącego; wſzakże to Prawo nie ułatwia kweſtyi Xcia Biſkupa, ani o tym piſze, niechce go iednak na pomoc ſobie używać Xże Biſkup, bo ieſt ſzkodliwe ale go ofiaruie Wwdom Nowogr: mówiąc: że Wwdowie do probowania porządku Sukceſſyi Dóbr macierżyſtych używaią. Ar: 17. z Roz: 3. i przytacza część tego Artykułu poślednieyſzą ominowſzy powyżſze rozrządzenie, ſprawie teraźnieyſzey właściwe.

Wſzakże to czyni nie przez omyłkę, ale dlatego iżby Sąd ſprawiedliwości niedoſtrzegł nieomylnie bowiem zna dobrze to Prawo, tak, iak ono brzmi w ſobie, kiedy piſze w ſwoim Produkcie, że Woiewodowie wzywaią Ar: 17. z Roz: 3. acz onim Woiewodowie żadnego w ſpomnienia do tąd u Sądu nieuczynili, a zatym zna to Prawo ſłużące Woiewodow do przypadku Sprawy teraźnieyſzey, zna go za Prawo, ſpór teraźnieyſzy ułatwiaiący, choc go do ſprawy niewzywa.

Wzywaią więc tego Prawa Wwdowie niepierwiey iako Xże Biſkup mieni, lecz teraz i nie części onego do Sądu podaią lecz cały Artykuł. To Prawo że wyraźnie Dobra Macierżyſte, etiam w przypadku zmarłego Brata w rowny dział między Braci i Sioſtry dyſponuie, toć przeciwko temu Prawu ani świadectwo doświadczenia powſzechnego przez Xcia Biſkupa wezwane ani dalſze nadto (próżnie) podane kweſtye konwikcyą być niemogą.

Mówi ieſzcze Xże Imć Biſkup że Kazimierz Małalſki żyie, i że Sukceſſya po nim nikomu nie otworzyła ſię wzywana to Prawo, ar: 4. z Roz: 7. przydaiąc mu ſzacunek wyſoki nad inne Prawa.

Wiedzą o tym Wojewodowie że żyie Kazimierz Maſſalſki choć go Xże Biſkup w ſwoim Produkcie, na kilku mieyſcach raz obumarłego, drugi raz za umarłego podaje, ale ſię pytaią u Xcia Imci Biſkupa, iakimże Prawem wzioł Xże Imć Biſkup część Dóbr Macierzyſtych Kazimierza Maſſalſkiego gdy on żyie, podobno inaczey odpowiedzieć nie może, tylko dla tego że Kazimierz Maſſalſki ſam ſobą nie włada i władać niemoże.

Mówi Xże Imć Biſkup, czyli powiedzieć ieſzcze może że tę częśćdóbr trzyma tytułem Opieki nad Kazimierzem Maſſalſkim, iako ſię piſze w Aktoracie do tey ſprawy, a wſzakże Kazimierz Maſſalſki ma lata, i Opieki z lat nie potrzebuje, odpowie Xże Imć Biſkup, ale w malencholii zoſtaie i władać ſobą niemoże.

Te

To też to ieſt i dla tego że władać z ſobą i Dobrami nie może, częśći Dóbr o-nego, Sukceſſorom wolne ſą do rozebrania, bo któż ieſt Panem Dóbr po człowieku władać sobą i Dobrami nie mogącym, jeżeli nie Sukceſ-sorowie, a jeżeli tak ieſt, tedy część Dóbr Macierzyſtych po Kazi-mierzu Maſſalſkim spadaiącą, któż może inny poſſydować, iezeli nie ten kto po nim sukceduje.

Tak naprzykład gdyby część Dobr Macierzyſtych w takim przypadku po Ka-zimierzu Maſſalſkim, na Wojewodzinę Nowogr: ſpadaiących, obiol kto inny i poſſydował a nie Xże Imć Biſkup, ktożby tu nie przyznał że ta-ka Poſſeſſya Dóbr mimo naturalną ich Sukceſſorkę, byłaby bezprawną i nieſprawiedliwą.

Alboż nie tak ieſt z teraźnieyſzym Poſſeſſorem Części Dóbr Macierzyſtych po Kazimierzu Maſſalſkim na Wojewodzinę Nowogr: spadaiących, i czy nie ieſtże cudzym Xże Imć Biſkup względem poſſydowania części Dóbr Wojewodziney należących, bo iakie ma Prawo kto inny konne-xyi żadney z Wojewodziną nie maiący do Dóbr iey, takie i Xiąże Bi-ſkup.

Więc nie godziłoby ſię poſſydować części Dobr Macierzyſtych obcey oſobie cudzey mimo naturalną ich sukceſſorkę, równie ſię też niegodzi i Xciu Imci Biſkupowi

Wſzakże Braterſtwo nayrodzeńſze, ani ſtarſzość w Rodzeńſtwie nie daje Prawa Bratu do Dóbr Sieſtrzynnych, wſzakże konnexya naybliżſza o-ſob żyiących a Dobrami władać nie mogących nie dozwala poſſydować Dobr cudzych.

Tak więc ieſt Xże Imć Biſkup cudzym, względem poſſydowania Dóbr Wo-jewodziney należących, jako kto inny konexyi żadney niemaiący.

Jakimże więc Prawem Xże Imć Biſkup poſſyduje Dobra Macierzyſte po Ka-zimierzu Maſſalſkim na część Wwdziney przychodzące, i iakim Prawem żąda ieſzcze daley tych Dóbr poſſeſſyi,

Ten zatym braterſtwa płaſzczyk, którym ſię XżeBiſkup, do powrócenia ſieſtrze należytości uſłania, gdy ieſt zdiętym, czyliż nie oczewiſte przeknona-nie że Dobra Macierzyſte po obumarłym Kazimierzu Maſſalſkim na część Wojewodziney przychodzące, nie kto inny tylko Wojewodzina Nowogr: poſſydować powinna.

Co do Prawa przeciwko Woiewodom od Xcia Imci Biſkupa cytowanego ar: 4. z Roz: 7. ſzacuią to Prawo Wojewodowie równie iako i inne wſzyſtkie, lecz mówię że do przypadku ſprawy teraźnieyſzey nie ſłuży i próżnie ieſt cytowane. To bowiem Prawo piſze że niema nicht ni-komu żadnego spadku zapiſywać, czego w ręku niema. A któż tu ko-mu w tey sprawie zapiſy iakie poczynił, lub czyni. Zadne ſpadki w ſprawie teraźnieyſzey nikomu nie ſą zapiſane, ani z zapiſami żadna ſtrona do tey kweſtyi ſtawa po cóż więc Prawo tam cytować, gdzie o-no nie ſłuży.

Nad to ieſzcze to Prawo nie o przypadku teraźnieyſzym pisało, ale o

przy

przypadkach ludzi zdrowych, Dobrami swoiemi rządzić mogących, tak naprzykład gdyby za życia Oyca Syn Dobra Oycowskie komu przedał, służyłoby to Prawo pewnie na nieważność przedaży, bo do tego przypadku iest pisane.

Lecz iak może Xże Biskup teraz to Prawo rozumieć inaczey kiedy nie dawno sam znał siebie za Sukcessora po Bracie w melancholii będącym kiedy w Proiektach swoich do ugody Wwdom podawanych, wyraźnie siebie Sukcessorem potymże Bracie pisał, w te słowa: *Jakiey są natury Dobra po Bracie na Biskupa spadłe y z nich nominatim Kretynga.*

Swiadczy to teuże Projekt Xcia Biskupa który się produkuie.

A jeżeli to Prawo nieprzeszkodziło brać spadku po Bracie w melancholii będącym Xciu Jmci Biskupowi (iako sam o sobie w swoich Proiektach pisze) a zacoż ma przeszkadzać Wwdziney do osiągnienia równego spadku po tymże Bracie Dobr Macierzystych, wszakże toż Prawo służy Wwdziney, które y Xciu Biskupowi.

Ale na reſztę ieżeli Xże Jmć Biskup tak rozumie to Prawo być broniące Wwdziney brać Część Dobr Macierzystych po Kazimierzu Massalskim, tedy niech to rownie rozumie y o sobie co o Wwdziney, za iakimże Prawem obioł Część Dobr Kazimierza Massalskiego y trzyma, kiedy to Prawo broni.

Czy powie że za Konstytucyą 1638. (iak się do niey y odwoływa) to ta Konstytucya każe kuratorie wyprawować, a dopiero pozwala Osoby y Dobra ich w Kurateli trzymać, lecz gdzież iest ta kuratelą? mali ją Xże Jmć Biskup? nie ma, a pocoż ią napomoc wzywa.

Ale daymy to gdyby miał Xże Jmć Biskup Kuratele (czego niema) czyżby dozwoliła ludzkość y sprowiedliwość Xciu Jmi Biskupowi trzymać części Dobr Kazimierza Massalskiego, iako obumarłego na Sukcessorow spadaiące, czyżby to nie było niesprawiedliwością wybierać iednemu intraty znaczne z części Dobr Brata obumarłego, a Rodzeństwu swoiemu wrownym stopniu będącemu, tych intrat niedozwalać, czyliż niebyłoby to zwidoczną krzywdą spolnych Sukcessorow:

Gdyby naostatek Prawa żadnego o takim przypadku niebyło czyliż nieznayduie się w naturalnym rozsądku każdego takie przekonanie, że obumarłego Brata z Dobr intraty, wszystkim Sukcessorom iego są należne.

W podobnym przypadku Sprawie teraźnieyszey Dobra y Osoba Xcia Radziwiłła Exkrayczego Litew: w Kurateli u Familii Domu zostaią, y Kuratorem tego Aktualnym (bo za kuratelą) iest Xże Radziwił Wojewoda Wileński, a przecież Dobr żadnych Kuratorskich nie trzyma, ale ie Synowie Xięcia Exkrayczego possyduią y dzielą się.

Równym przykładem, czyliż się godzi Xciu Jmci Biskupowi |z Krzywdą Sukcessorow, iednemu obeymować Dobra po Kazimierzu Massalskim, niedzieląc ich na Rodzeństwo, a ile nie maiąc y Kurateli.

Ale

Ale się próżnie Xże Jmć Biskup y do Kurateli odwoływa, wszekże się dotąd Kuratorem nienazywał, lecz Opiekunem Kazimierza Massalskiego równie iako y małoletnich Podskarbicow w całym procederze pisał; a naywyraźniey w Aktoracie do Sądow kompromissarskich wyniesionym, iako Opiekun Kazimierza Massalskiego pisał się, tedy jeżeli dotąd Opiekun, jakże się teraz może mianować Kuratorem chyba do przypadku sprawy teraźnieyszey.

Ale niech iak chce Xże Jmć Biskup przywłaszcza sobie y opiekę y kuratelę wszelako y z Prawa y z Sprawiedliwości winien iest część Dobr Macierzystych po obumarłym Kazim: Massalskim na Wwdzinę Nowogr: spadaiących oddać, czy jako kurator a bez kurateli? czyli też iako Opiekun podług Statutu W: X. Litew: Ar: 4. z Roz: 6. kalkulować się od daty obięcia tych Dobr w Possessyą swoią, to iest: od roku 1768. dnia 10. Febr: z partycypowanych tych Dobr intrat dla Wwdzinyy Nowogr: należących.

Mowi ieszcze Xże Biskup, że gdyby Kazim: Massalski powrócił do pierwszey sytuacyi zdrowia, musiałby po Ręku swego Maiątku szukać.

Odpowiadaią Wwdowie chcąc wiedzieć, za coby trudniey było Kazim: Massalskiemu od Wwdziney część Dobr swoich odebrać, niżeli od Xcia Biskupa? y czemuż Xże Biskup niechce tak trzymać o Wwdziney iak trzyma o sobie.

Y czyż to tylko favore Kazim: Massalskiego broni się Xże Biskup od powrócenia części Dobr na Wwdzinę po tymże Kazim: Massalskim spadaiących; niech każdy uważy y myślą przebieży takową obronę Xcia Jmci, a zapewnie znaydzie inną przyczynę tego.

Mowi na resztę Xże Imść Biskup że przypuszcza Wojewodow Nowogr: do Części dóbr Macierzystych po Janie Massalskim Podczaszym Lit: ale nie przez stopień Sukcessyi, lecz przez obowiązek przyięcia długow tegoż Podczaszego

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr: że niechcą mieć tego z łaski Xcia Imści Biskupa, co maią z łaski Prawa.

Na ostatek radziby wiedzieć Woiewodowie Nowogr: czy to tylko z siebie Xże Imść Biskup broni Im sukcedowania dóbr po obumarłym, Kazimierzu Massalskim, czyli też i z Osob Podskarbicow Nadwor: Lit: rozumieią bowiem Wojewodowie w tey kwestyi Interes własny, z Interessem Podskarbicòw rowny i spolny; bo jeżeli Xże Imść Biskup broni Woiewodow części dòbr Macierzystych po Kazimierzu Massalskim, tedy rownie bronić musi i Podskarbicom sukcedowania dobr, po nim części onego dobr Oyczystych i Macierzystych, tę wiadomość chcą mieć dla tego iżby wiedzieli z kim maią Sprawę o to.

Ile że Xże Imść Biskup przez Proceder swòy w Trybunale Lit: miany wynosząc Aktoraty Imieniem swoim i Kazimierza Massalskiego, tudziesz Imieniem Podskarbicòw Nadwor: Litt: przeciwko Massalskiey Podczaszyney Lit: znał tychże Podskarbicow Nadwor: za Sukcessorów po Kazimierzu Massalskim, bo jeżeliby ich nierozumiał być sukcessorami

Kazimierza Massalskiego, tedyby ich w Aktoracie przeciwko Podczaszyney Massalskiey nie dokładał jako niemaiących Sprawy z siebie z Podczaszyną Massalską, inney tylko o Donacyą Kazimierza Massalskiego.

Swiadczy to Aktorat i żałoba w Dekrecie Trybunalskim Min. R. 1770. Marca 14. D. ferowanym w pisane.

Kończą Wojewodowie Nowogr: takową kwestyą o rozeznanie Części dóbr Macierzystych wniesioną i razem łączą prożby swoie, iżby według powyższych Probacyi: mianowicie Prawa Stat: Ar: 17. z Roz: 3. dobra Macierzyste na 3. równe Części tylko między troygiem Rodzeństwa, to jest Xciem Biskupem Wileń: i Potomstwem Podskarbiego Nadwor Lit: tudziesz Wojewodziną Nowogr: dzielone były.

A zatym proszą przysądzenia dziedzicznie 3ciey Części dóbr Macierzystych proszą uznania Inekwitacyi do tychże dóbr w czasie nieodwłocznym przez Urząd ad libitum użyty.

Proszą zachowania wolnego dochodzenia wszystkich spadkow sukcessyi po zeszłey Matce Aktorow pozostałey, na Część 3. Woywodziney Nowogr: przychodzącey, tudziesz proszą wolney komunikacyi Dokumentów do trzeciey Części dobr Macierzystych ściągaiących się na Xciu Imści Biskupie zachowania.

KATEGORYA

SIODMA

Probuie że Dobra Kretynga nie są Bratnie, ale Oyczyste i że pod Exdotacyą Woiewodziney Nowogrodzkiey podpadaią.

Dobra Kretyngę wyłącza Xże Imść Biskup Wileń: od dóbr Oyczystych, i broni od Taxy przez Wojewodow Nowogr: pretendowaney, mieniąc być je do Aktorstwa Kazimierza Massalskiego należące, czyni to utrzymuiąc Donacyą Krystyny Sapieżanki.

Przeciwko tey Illacyi Xcia Imści Biskupa, dowodzili Wojewodowie Nowogr: w Produkcie swoim, jak zgubna i szkodliwa była substancyi Domu Massalskich ta Donacya, i z jaką usilnością starano się o Restytucyą oney niepowtarzaią tu Woiewodowie tych probacyi ale się do nich referuią.

Niechce jednak być przekonanym Xże Imść Biskup Wileń, tak jawnemi dowodami przeświadczony o oczewistey zgubie substancyi Domu swojego, z Donacyi Krystyny Sapieżanki wynikaiącey, przeczy wszystkim tranzakciom zeszłego Hetmana Oyca swojego i 3. Braci Rodzonych

Rodzonych to iest Kazimierza teraz Expodczaszego Litt: samego Aktora, Jozefa Podskar: Nadwor: Lit: i Jana Stty Radoszkowskiego Massalskich, tak chwalebnie dla Domu swoiego zawartym, idzie do podniesinia onych, a czyni to nie dla tego iżby podniosł i z kassował te tranzakcye, ale dla tego iżby zatrudnił Woiewodom, doyścia ich należności.

Wszakże, gdyby Woiewodowie nie probowali w szczegulności, jak usilną potrzebą było Domowi Massalskich, starać się o odstąpienie tey zgubney Donacyi dobr Sapieżyńskich, czyliż nie dosyć byłoby do przekonania Xcia Imści Biskupa tey konwikcyi że Oyciec, zeszły Hetman W. Lit: że dway Bracie Rodzeni (omijam trzeciego w melancholii będącego) ludzie tak wielcy in Publico tali staraiący się o dobro Domu swoiego, znak szkodliwą i zgubną Donacyą dóbr Sapieżyńskich, starali się że wszelką usilnością u Krystyny Sapieżanki, o odstąpienie oney, czylisz podobna wierzyć, iżby Xże Imść Biskup życzliwszy był Domowi swoiemu od zeszłego Oyca i dwòch Braci, iżby znał lepiey Domowe interessa od nich, iżby widział szkodę Domu swoiego z odstąpioney Donacyi.

Ale nietak iest, zna zapewna Xże Biskup, zna rówuie z zeszłym Oycem i Bracią swoiemi, potrzebę odstąpienia tey donacyi, i widzi szkodę iawną Domu swoiego, gdyby oney nieodstąpili, lecz na poparcie interessu przeciwko Woiewodom utrzymuie tę donacyą.

Wszakże iednak Wwdowie Nowogr: znaiąc cel przez Xcia Biskupa ku szkodzie ich wymierżony, nie upatruią szkody swoiey nawet z utrzymania tey donacyi, wszakże gdyby Kretynga mogła się wrócić do aktorstwa Kazimierza Massalskiego (co być niemoże) tedyby iednak Xże Biskup iako Ewiktor w stopniu zeszłego Hetmana Oyca swoiego i dwoch Braci Rodzonych iako częsci Dobr po nich biorący był obowiązanym z Dóbr Oyczystych i Bratnich na się spadłych tyle Wwdziney Nowogr: zapłacić, ileby 4ta część Kretyngi i połowy Leypun, na część iey przychodząca warte były.

Tak bowiem zapewnie, ani się wymòwić można od tey Ewikcyi którą Oyciec zeszły Hetman W. Litt: i razem dway Bracia rodzeni, Jozef Podskarbi Nadwor: Litt:, i Jan Stta Radoszkowski Massalscy konwencyą ugodliwą z Krystyną Sapieżanką w Ru.

1756 Januar: 26. d. zawartą, tegoż Ru i Mca d. 31. w Metrykach Kancellaryi mnieyszey Litt: przyznaną ręcząc się że Xże Biskup Wileń: na Dobra swoie w nieśli i opisali: *Legatur ad casum ta konwencya.*

Roz: 6, Ar: 8. i Roz: 7. Ar: 18. i 25. zaręki i wszystkie obowiązki przodka swego Potomkowie za zapisem wykonywać powinni, tak o oczyszczenie, iako i insze rzeczy

Item Roz: 4. Ar: 22. paragr: 2do toż samo pisze.

Z mocy tego Prawa i obowiązku konwencyi ugodliwey winien iest Xże Biskup Wilń: oczyszczać Dobra Kretyngę z Dóbr po Hetmanie Oycu swoim. tudzież z Dobr po Jozefie Podskarbim Nadwornym, i po Janie Staroście Radoszkowskim Massalskich, na się i na Podskarbicow Nadwor:

 Litt:

Litt: ſpadłych, a od tey powinności żadnym ſpoſobem wymowić ſię ani uwolnić niemoże czemu? bo Oyciec i dway Bracia Rodzeni konwencyą ugodliwą wyż piſaną włożyli, ten obowiązek na Dobra ſwoie ręcząc ſię za Xcia Biſkupa.

A tak Woiewodowie Nowogr: uſpakaiaią kweſtyą Xcia Biſkupa względem Kretyngi wnieſioną, przeſtaiąc natym czyto Xże Biſkup z Dóbr Oycowſkich na część ſwoią przy ſpadłych, za czwartą część Dóbr Kretyngi pieniądze odda, czyli też z Dóbr Kretyngi to uczyni, wſzelako kontentować ſię będą.

I dlatego Woiewodowie niechcą wchodzić ściśle wſprzeczkę kweſtyi Dziedzictwa Kretyngi i puławy Leypun, iako z tych Dóbr ſkupni, i Prawa do Dziedzictwa niemaiący.

Wſzakże przecie na okazanie nad to nie ſprawiedliwie wnieſioney przez Xcia Imci Biſkupa kweſtyi o Aktorſtwo Kretyngi i połowy Leypun probować będą, że Xże Imć Biſkup i niemoże ruynować Aktorſtwa Kretyngi i niechce, lecz dla zatrudnienia intereſſu Wojewodow, to czyni.

Probowali Wojewodowie w Produkcie ſwoim, iak nie mocnie brał Donacyą Kazzimierz Maſſalſki, na Dobra Sapieżyńſkie opiſawſzy ſię pierwiey nie otrzymywać i upewniwſzy wyraźnie Dom Sapieżyńſki, że Dobra po Kryſtynie Sapieżance, nie komu innemu, tylko Domowi Sapiehow maią ſię doſtać.

Ani może znoſić tey kweſtyi, a allegowana dawniey przez Xcia Imci Biſkupa Konſtytucya Roku 1723. piſząca w te ſłowa: *Ktoryby kolwiek Opiekun Dziewkę Zamąż wydaiąc z Mężem iey poſtanowienie uczynił opiſuiąc ſię że Maiętności iey po ſlubie u Opiekuna dochodzić niemiał &c.* to niema być ważna.

Treść tey Konſtytucyi iaka ſię wyraża nie na ten przypadek ſtanowiona do którego ią Xże Imć Biſkup mieć chce przyſtoſowaną.

Bo ta Konſtytucya broni Mężowi przed ſlubem zrzekać ſię maiętności Zoniney, iżby iey niemiał dochodzić dla żony, ale nie broni żadnych dalſzych zapiſow ſtanowić, boby odbierała wolność powſzechną Prawem ubeſpieczoną.

Jakoż wykonał wolą tey Konſtytucyi Kazimierz Maſſalſki, bo ſię nie zrzekał Maiętności po żenie ſwojey, owſzem odebranie tey Maiętności Zenie przez zapiſy ſwoje upewnił.

Za tym ta Konſtytucyia próżnie wezwana, nie znoſi obowiązkow dobrowolnych Kazimierza Maſſalſkiego dla Domu Sapiehow uczynionych.

Ani też znoſi te obowiązki allegowane dawniey na Kompromiſie i w oſtatnim teraz głoſie allegować ſię mogące od Xcia Imci Biſkupa Prawo Statut: ar: 1. z Roz: 7. wolność czynienia zapiſow dozwalaiące, owſzem utwierdza dobrowolnie czynione zapiſy, i czynić ie wyraźnie wſzyſtkim obywatelom, wolnością zaſzczyconym pozwala.

Iłe

Ile że Krystyna Sapieżanka nieprzeczyła tym obowiązkom Kazimierza Massalskiego, owszem ie dobrowolnie przyieła, kiedy na fundamencie tych obowiązkow ugodę zawarła z Domem Massalskich a przez nią przywróciła Domowi swojemu Dobra Sapieżyńskie.

A mimo Krystynę Sapieżankę, któż ma Prawo mówienia, przeciwko tym obowiązkom, kiedy ona ie przyieła, i rzeczą samą wykonała przez powrócenie się do Dòbr Sapieżyńskich.

Nie mówił przeciwko tym zapisom Kazimierz Massalski będąc w stanie zdrowia zupełnego, i mówić nie mógł, iako przeciwko dobrowolnie uczynionym i przyznanym, bo mu powszechne Prawa broniły tego, niemoże też mówić i teraz bo iest nie czynnym.

A któż nadał Prawo Xciu Imci Biskupowi mòwienia przeciwko opisom Kazimierza Massalskiego.

Niemògł mówić Kazimierz Massalski sam Aktor, wkładaiący na siebie te obowiązki, i nie mówił.

Nie mówiła Krystyna Sapieżanka także Aktorka do ktòrey Dóbra stołowały się one. A iakże może mówić Xże Imć Biskup.

Lecz mało na tym że Kazimierz Massalski nie mòwił przeciwko swoim zapisom, ale więcey ieszcze uczynił, bo opisawszy się (iako wyżey rzeczono) nie otrzymywać, żadnych zapisow na Dobra Sapieżyńskie i upewniwszy wyraźnie że te Dobra, (ieśliby Potomstwa nie było) w Dom Sapieżyński wracać się miały, temiż zapisami przyrzekł. Osobliwsze na to zapisy donacyine, assekuracyine w czasie niedziel czterech żonie swojey Krystynie Sapieżańce dać i one w Magdeburyi Grodzień: przyznać.

Swiadczą to zapisy Dobrowolne między Teodorą Sapieżyną Wwdziną Mścisławską a zeszłemi Rodzicami Aktorow, i Kazimierzem Massalskim w Roku.

„1745. Marca 28. Dnia zawarte, tegoż Roku Apr: 2. dnia w Magdeburyi „Grodzień: przyznane, tegoż Roku Maja 15, dnia do Trbłłu Lit: prze„niesione. które się produkuią.

Jakoż nic nie uchybiaiąc przyrzeczenia swojego Kazimierz Massalski, wraz po slubie uczynił dwa zapisy Zenie swojey Krystynie Sapieżance w Ru tymże.

1745. Apr: 23. dnia datowane, a na zajutrz w Magdeburyi Grodzień: przyznane tegoż Roku Maja 15. dnia do Trybunału przeniesione.

„Te dwa zapisy nie produkuią się bo ich Xże Biskup nie kommunikował Wo„iewodom, ale swiadectwo iestestwa ich w konwencyi ugodliwey, „między Domem Massalskich a Krystyną Sapieżankę w Roku.

1756. dnia Januar: 26. dnia zawarty tegoż Roku Febr: 7. w Kancellaryi mniey szey Lit: przyznaney a 1768. Apr: 26. dnia do Trbłłu przeniesioney, te„raz produkuiącey się wyraża się.

 A tak

A tak i dobrowolność Kazimierza Maſſalſkiego w ſtałym przyrzeczeniu dla Sapiehow, iż Dobra Domu ich imże miały ſię doſtawać, i przyięcie tych obowiązkow przez Kryſtynę Sapieżankę, ſamą rzeczą wykonane, oczewiście probuje ſię, i razem Illacya Xcia Imci Biſkupa nieważności przed slubnych zapiſow wnoſząca, nawet i zapiſami po slubie uczynionemi, a warunek przed slubnych zapiſow dopełniaiącemi znoſi ſię.

Niema także fundamentu i druga illacya Xcia Imci Biſkupa Wileńſkiego wnoſząca, że Donacya Kryſtyny Sapieżanki na połowę kretyngi, i dalſzych Dobr Sapieżyńſkich Kazimierzowi Maſſalſkiemu dana, miała nadać Prawo Aktorſtwu, i drugiey połowy Kretyngi, choć w tey Donacyi nie znaydniącey ſię.

Broni bowiem Konſtytucya 1538. w Statutt: Litt: pod ar. 17. z Roz: 7. położona, inaczey rozumieć zapiſy tylko tak iak ſame w ſobie brzmią.

Za tym Donacya Kryſtyny Sapieżanki, wyraźnie na połowę Kretyngi daną nie może być rozumiana że ſłuży na całą Kretyngę.

Niema fundamentu i ta illacya Xcia Imci Biſkupa, ktorą wnoſi, że przez dział pośledniey ſzy między Sapiehami zawarty, nabył Prawa do drugiey połowy Dobr Kretyngi Kazimierz Maſſalſki.

Bo w tym dziale Kryſtyna Sapieżanka na wielu mieyſcach Aktorką Dobr Sapieżyńſkich wyrażona, i dla tego do działu z Sapiehami piſząca ſię biorąc na część ſwoją drugą połowę Dobr Kretyngi, nie zrzekła ſię oney mężowi ſwojemu Kazimierzowi Maſſalſkiemu, ani też nabył tego Prawa Kazimierz Maſſalſki, przez dział piſząc ſię do niego, nie piſał ſię, iako Aktor, lecz tylko Mąż Kryſtyny Sapieżanki, bez ktorego nie mogła ſama iedna Kryſtyna Sapieżanka piſać ſię, iako pod Męża władzą będąca.

Więc ieżeli nie nadał ten dział Aktorſtwa Kazimierzowi Maſſalſkiemu na drugą połowę Kretyngi, iako ſię widzieć daje. tedy tey połowy za Aktora znany i rozumiany być nie mógł, i nie może.

Wnoſzą ieſzcze kweſtyą Xżęta Jchmościowie i do przypadku Sprawy teraznieyſzey niepotrzebną, i od ſprawiedliwości daleką, że Hetman przebrał od Podczaſzyney Maſſalſkiey nad należną ſobie ſummę 10,000 złł: i że Kretyngę wzioł darmo.

Na ten zarzut Woiewodowie z zadziwieniem odpowiadaią że ieżeli Xżęta Jchmość dowiodą tynfa, iednego przebraney ſummy przez Hetmana nad ſpłaconą przez niego kredytorom Sapieżyńſkim ſummę, i ieżeli wzioł darmo Hetman Kretyngę, tedy całą ſprawę w utratę poddadzą.

Przyſtępuią więc Wwdowie do probacyi ſumm przez Hetmana na Kretyngę wyłożonych i przymuſzeni zarzutem Xżąt Jchmościow wypiſuią z konwencyi wſzyſtkie ſpławne długi Sapieżyńſkie przez iednego Hetmana nie inkluduiąc ſpławnych przez ſamego Podczaſzego długow iako to zapłacił Hetman.

Ra-

Radziwiłłom Wwdom Nowogr: za Różanę . .	złł:	250,000	
Piotrowskiemu za Dekretem Tryblskim . .	złł:	24,000	
Temuż prowizyi	złł:	6000	
Karpiowi circa exemptionem Korcian . . .	złł:	142,000	
Siemaszkowi	złł:	2533	gr: 10.
Temuż prowizyi	złł:	759	
Piłudzkiemu połowę kapitału	złł:	4433	. 5.
Temuż prowizyi	złł:	831	
Brunofowi	Złł	291	
Farenheydowi kupcowi Krolew: . .	złł:	10,000	
Chlewinskiemu	złł:	2400	
Chodkiewiczowi . . .	złł:	15,833	10.
Starodworzeckiey . . .	złł:	11,000	
Micucie	złł:	12 824	
Chreptowiczowi . . .	złł:	12,000	
Także na exempcyą Korcian dołożoney . .		35,000	

Póty długi przed konwencyą opłacone teraz pokonwencyi z obowiązku oneyże.

Turenheydowi Kupcowi Krolewiec: . .		11,501	
Dyurausforowi	złł:	3600	

Item zobowiązku Prawa wieczystego na Kretyngę danego z tychże Dobr summy zastawney przez Sapiechow zaciągnioney opłacił zeszły Hetman.

Berom zastawnym Possessorom Kretyngi .	złł:	443,333	
Summa opłaconych wszytkich długow Sapieżyń: przez iednego Hetmana, wynosi złł: dziewięćkroć ośmdziesiąt ośm tysięcy trzysta trzydzieście ośm dico Nro		988,338	gr: 25

Swiadczą to wszytko konwencya przyznana i Prawo wieczyste Hetmanowi na Kretyngę dane które czytać.

H Zatę

Zatę ſummę na długi Sapieżyńſkie wyłożoną, wiele Hetman wzioł od Poczaſzyney Maſſalſkiey o to tylko - - - - - - - - - zł: 540,000.

Swiadczy to konwencya ugodliwą i produkt Sprawy Xżąt na karcie oſmey videatur & legatur.

Odtrącić więc dopioro od powyżſzey ſummy przez Hetmana na długi Sapieżyńſkie wyłożoney poniżſzą ſummę zł: 540,000, a zoſtanie ieſzcze Hetmanowi dułgu winnego na Dobrach Sapieżyńſkich zł: czterykroć czterdzieści ośm tyſięcy trzyſta tzydzieście ośm dico Nro - - - - - - zł: 448,338

Na tę prawdę oczewiſto zgodzić ſię muſzą Xżęta bo iey wyprzeć trudno, kiedy i konwencya ugodliwa i Prawo wieczyſte na Kretyngę to wyświadczaią, i właſna wiadomość tak przekonywa.

Gdzież ieſt imaginowany w Produkcie Xżąt przebor ſummy dzieſięciu tyſięcy zł: przez Hetmana od Podczaſzyney Maſſalſkiey wzięty iako Xta mienią, niemaſz go i niebyło.

A czyliż ſię godzi ćmić prawdę, omamiać Sąd nie ſprawiedliwością, i udawać przeciwko oczewiſtey prawdzie iżby Hetman miał przebrać ſummy dzieſięc tyſięcy zł: nad ſummę przez ſię na długi Sapieżyńſkie wyłożoną, a ztąd wnoſić iżby mu Kretynga miała ſię darmo doſtać.

Jaka więc nieſprawiedliwość niech Sąd poznaie, a ztąd bierże miarę iakiemi krokami poſtępuią w całym Procederze.

Dowodzi ſię zatym oczewiscie y nicht temu przeczyć nie może, że oprocz zapłaconey przez Podczaſzynę Maſſalſką Hetmanowi Summy, miał ieſzcze tenże Hetman długu swoiego na Dobrach Sapieżynskich - - - - - Zł: 448 338

A oprocz tey Summy miał ieſzcze Zeſzły Hetman nad opłacone długi Sapieżyńſkie konwencyą determinowaney ſummy naddatkowey według tych ſłów Konwencyi. *I za inne pretenſye tak Podczaſzego Lit: jako też diſtinctim Hetmana Maſſalſkiego do dobr Podczaſzyney Maſſalſkiey regulowane.* - - zł. 132,136.

Item miał zeſzły Hetman na połowie Folwarku Leypun zaſtawney ſummy. - - - zł. 21,000.

„ Koſztowały więc te dobra Kretynga z po-
„ łową Leypun zeſzłego Hetmana nie
„ inkluduiąc ſummy przez Kazimierza
„ Maſſalſkiego za długi Sapieżyńſkie ſpła-
„ coney. - - - - - - zł. 591,474.

Ale nie idzie tu o to wiele czy mało zapłacił zeſzły Hetman Maſſalſki za Kretyngę, lecz o to czy zapłacił, czyli darmo wzioł.

Probuie ſię więc że i nie darmo wzioł, i że wiele zapłacił, jako wyżey.

Mòwią

Mòwią Xżta Ichmość że Prawo wieczyste od Krystyny Sapieżanki na Imię Michała Massalskiego Hetmana W: Lit: Oyca z dołożeniem tych słow: i Sukcessorom na Kretyngę i połowę Leypun dane, wątpliwość sprawuie komu ma służyć? czy samemu Hetmanowi zeszłemu czyteż tylko Sukcessorom jego i którym?

Rozwiązuią tę wątpliwość Wojewodowie Nowogr: ułatwiaiąc Konst: 1538. pod Ar: 17. z Roz: 7. położoną nakazuiącą zapisy tak rozumieć, jako w sobie brzmią.

Więc że Prawo na Kretyngę i połowę Leypun znayduie się na Imię Hetmana z dołożeniem tych słòw i Sukcessorom.

Tedy go rozumieć nie można inaczey, tylko że za życia Hetmana służyło Hetmanowi, a po śmierci onego służy Sukcessorom.

Dystynkcyi zaś mniemaney między Sukcessorami Xżęta Ichmość uczynić niemogą, kiedy to Prawo nie czyni.

Z resztą pozwalaią Wojewodowie rozumieć to Prawo Xżętom Ichmośćiom że i za życia Oyca nie służyło Oycu, ale Sukcessorom tylko wszystkim, bo przez te słowa w Prawie wyrażone i Sukcessorom, niemogą rozumieć inaczey, tylko wszystkich Sukcessoròw.

Wnoszą jeszcze przeciwko temu Prawu Xżęta Ichmość że nie na powierzchowności jego przestawać, ale weyść w kognicyą nastania onego

Wchodzą więc Wojewodowie w kognicyą za powodem tey obiekcyi, i znayduią w tym Prawie przedaż wieczystą dobr Kretyngi i połowy Leypun z Folwarkiem Poniemònie za summę 210,000. zł. Pol. zeszłemu Hetmanowi z obowiąskiem opłacenia summy zastawney na Kretyndzę będącey 443.333. zł. uczynioną.

Swiadczy to Prawo wieczyste na te dobra w R.

1756. Januar: 16. d. dane tegoż R. Mca d. 31, w Kancellaryi mnieyszey Lit: przyznane, ktòre się produkuie i konwencya ugodliwa tegoż czasu zawarta toż samo probuie.

Mòwią jeszcze Xżęta Ichmość że z konwencyi ugodliwey Dziedzictwo Kretyngi i połowy Leypun dla syna wypada, a z zapisu czyli Prawa wieczystego dla Oyca.

Odpowiadaią Wojewodowie że to wniesienie nie tylko przeciwko wyraźnemu konwencyi świadectwu, ale nadto przeciwko wszelkiey słuszności uczynione.

Czyliż można tak rozumieć żeby Hetman opłaciwszy tyle summy jako się wyżey dowiodło na długi Sapieżyńskie, miał Dziedzictwo Kretyngi i połowy Leypun warować dla Kazimierza Massalskiego, dla tego jeszcze który w melancholij zostaie i Dobrami rządzić nie może.

Na innym też mieyscu Produktu swego, znowu inaczey mòwią Xżęta Ichmość że konwencya ugodliwa i Dziedzictwo Kretyngi, i summy

 750,000

750,000. zł nie tylko dla Hetmana Oyca i Kazimierza Syna, ale dla wszystkich Massalskich determinowała.

Lecz to czyni barzo zawodnie przeciwko wyrazności konwencyi świadczącey, że summa tym się determinuie, kto ią na długi Sapieżyńskie łożył to iest Hetmanowi Oycu i Kazimierzowi Synowi, a drudzy Massalscy, jako pretensyi żadney do Dobr Sapieżyńskich nie mieli, i tylko dla ewikcyi względem nie dołężności Kazimierza Massalskiego pisali się, tak nic przez tę konwencyą nie zyskiwali. Dziedzictwo zaś Kretyngi iako przez konwencyą nikomu nie mogło się ubeśpieczać, tak też i nie iest ubeśpieczone, lecz Prawem wieczystym tegoż czasu na imie Hetmana wydanym iest zbyte.

Oczym wyżey Videatur konwencyia.

Przyłącza jeszcze do tey Sprawy naymniey nie należące Xże Imć Biskup dwa Processa z Grodu Wołkowysk: wydane, ieden Imieniem Podczaszyney Massalskiey, Drugi Imieniem Kazimierza Massalskiego na Xcia Imci Biskupa zaniesione, czyni zaś to chcąy usprawiedliwić swojey antedatowany Manifest niby pod Rokiem
1768. przeciwko konwencyi ugodliwey nieraz wspomnioney zaniesiony.
Wnosi z tych dwóch Manifestow iż Podczaszyna Massalska chciała zajeżdzać Dobra na część Męża swojego przypadaiące, i męża swego odebrać.
A zatym wmawia Xże Imć Biskup iż miał pobudki i był przymuszonym manifestować się oto.

Lecz nieszczęściem tego Manifestu, to coby go miało usprawiedliwić to większą o nim suspicyą sprawuje.

Wyrazy bowiem tego Manifestu i treść iego wyświadcza że on nie o przedsięwzięte kroki przez Podczaszynę Massalską do uwiezienia Męża, i zajechania Dobr iego (iak go Xże Imć Biskup mieć chce) ale na przeciw ugodliwym tranzakcyom z Podczyszyną Massalską zawartym iest zaniesiony.

A zatym nie wyświadcza pobudek wyrażonych w Produkcie Xcia Imci Biskupa do zaniesienia iego w tym czasie jak się okazuje.

Przyłączone też dwa cudze Manifesta Excerptami z Protokułu wydane, nie tylko nie autoryzuią tego Manifestu, ale owszem wyświecaią iego niebytność.

Te bowiem dwa Manifesta, jak aktualnie w Protokule są zapisane, tak sprawiedliwie excerptami z Produktu są wydane.

Ten zaś Manifest Xcia Imci Biskupa, jako nie był do Protokułu wpisany, tak też nie okazuje się w Excerpcie ani też w Extrakcie, ale w widymusie.

Czemu zaś tak ? o to dla tego, bo w Protokuł dawnieyszy niemożno było wścibić tego Manifestu między wiersze boby to poznano było, więc wrzucono go podstępnie w Akta dawnieysze.

Do

Do tego przypadku alleguie się Konst: 1538. *R. Folio 529. Tomo 1mo pisząca ad casum* w te słowa:

Ad præcludendam viam dolis in detrimentum hominum excogitatis, decernimus ut literæ ad libros terrestres inscriptæ & postea ex libris denuo descriptæ, non aliter in judiciis faciant fidem, nisi cum originales fuerint productæ.

Mocą więc tey Konstytucyi upadać powinien każdy Manifest w Widymusie produkowany, chociażby był nayrealnieyszy, tym więcey ten podeyrzeniu podległy.

Dalsze ieszcze wątpliwości tego Manifestu wymieniaią się.

Pisanie jego niezwyczaynym Kancelariom sposobem jawne czyni świadectwo że oncodo czasu zaniesienia wielkiey suspicyi podlega.

Nie dołożono bowiem w tym Manifeście kto się Manifestował Imieniem Xcia Biskupa, a pospolicie w Kancelaryach zwyczay iest pisania Manifestow wyrażać Imie i Przezwisko tego kto zanosi Manifest Imieniem czyim i na kogo.

W tym zaś Manifeście nie wyrażono kto się Manifestował Imieniem Xcia Biskupa, lecz na tym mieyscu gdzie Imie i przezwisko czyniącego Manifest powinno być zapisane, dołożono w te słowa protestowano się nomine Xcia Imci Biskupa &c.

Czyniono zaś to dla tego, iżby utaić antedatowanie tego Manifestu, bo gdyby wytknięto kto się manifestował Imieniem Xcia Biskupa, spytanoby się u tego kiedy w którym czasie manifestował się, a zatym okazałby się prawdziwy czas kiedy czyniono ten manifest.

Niemnieyszą i to suspicyą sprawuie o tym Manifeście że dawniey w Trybunale Mińskim w czasie Sprawy stawano z Extraktem czyli excerptem tego manifestu (jako wiadomość niesie i jako świadczy Dekret Miń:) a teraz stawaią z Widymusem jego w Ru 1772. 7bra 22. wydanym.

A czynią to dla tego iżby większą sprawić animadwersyą o realność tego manifestu, iżby zatrzeć ślady kto go wydawał dawniey i kto przyimował w Akta.

Wszakże choć to iest tym iedynie celem robiono, przecież są westigia z drugiego Manifestu od Xcia Imci Biskupa w teyże dacie na Kompromissie, produkowanego, a teraz utajonego kto go wydawał.

Lecz nic bardziey probować nie może nie zanaszania tego Manifestu w Ru 1768. jako proceder własny Xcia Biskupa z Massalską Podczaszyną Litt: w lat dwie po dacie tego Manifestu to iest w Roku 1770. w ten czas kiedy Wojewodowie Biskupa zapozwali, rozpoczęty.

Swiadczy to Dekret Trbłu Miń: w Roku 1770. Marca 14. dnia zaszły.

Ktoż bowiem Manifestuje się nato iżby Sprawy nie miał, iżby nie procedował, wszakże jeżeli kto manifestuje się na kogo, czyni to końcem zapozwania jego, więc jeżeli Xże Biskup prawdziwie w Roku 1768 in Majo manifestował się, tedy musi mieć jeżeli nie inne dowody Proce-

 deru

deru, to przynaymniey Pozew po Podczaszynę Massalskę wyniesiony; lecz gdy tego nie okazuje (bo go nie było) tedy i Manifestu w Ru 1768 nie zanaszano, ale ten urosł w ten czas kiedy Wwodowie Proceder rozpoczeli to iest w Ru 1770.

Rowney uwadze podaie się i ta suspicya że ten manifest w Produkcie od Xcia Biskupa dawniey do Sprawy na Kompromisie podany w ktorym prawie wszystkie Dokumenta mianowicie co do kwestyi o Dobra Sapieżyńskie wymieniono, a przecież manifestu tego nie dołożono.

Lecz gdy Wojewodowie Nowogr: końcem dowiedzenia się o tym Manifeście wytkneli w swoim Produkcie iż Manifestu Xże: Biskup przeciwko Konweneyi ugodliwey nie zanosił.

Tak dopiero za ubeśpieczeniem się w myślach, że Wojewodowie nie są wiadomi o takowym Manifeście, okazano ten Manifest i to nie w Excerpcie ani w Extrakcie lecz w Widymusie.

Ktory jeżeli prawdziwie w Roku 1768. Dwoma laty przed rozpoczęciem Sprawy z Wojewodami Nowogr: mógł być Imieniem Xcia Biskupa zanaszany y ieżeli w tamtym czasie bez Sprawy z Wwdami potrzebny był Xciu: Biskupowi do zanaszania, poznaniu to Sondowemu więcey niżeli Strony znać mogą przenikaiącemu oddaie się.

Wszakże gdyby ten Manifest ytaktualnie w tym czasie (iako go okazuią) był zaniesiony, nie mógłby mieć żadnego względu, iako przeciwko przyznaney Konwencyi przez Oyca i trzech Braci z pożytkiem Domu zawartey.

Ale gdy ten Manifest i podwyższony a przecie nie bliżey iak we dwanście lat po konwencyi ugodliwey, przeciwko którey go uczyniono w dacie być okazuje się.

Tedy nie tylko uwagi za sobą Sądowey nie iedna, lecz słuszną karę na Autora czyli sprawcę iego za wprowadzenie Xcia Biskupa do nie potrzebney pieni, za poduszczenia przeciwko tranzakcyom zmarłych Oycui i dwóch Braci ściągnąć powinien.

Prawo Statutowe Roz. 7. ar: 2, §fo ultimo pisze w te słowa: „A jeśliby który zapis na wieczność komu dany nie według tego Statutu był sprawiony taki zapis ma być nikczemny &c.

„Tylkoby dawności Ziemskiey ku zburzeniu tego zapisu żałobnik nie omieszkał.

To prawo zabiegaiąc złości ludzkiey iżby Ludzie ochoty do pieni niemieli, chce mieć zapisy na wieczność etiam złe przeciwko Statutowi sporządzone za dobre, gdy dawnością Ziemską to iest, lat 10. zamieszkane bywaią.

A jeżeli złe zapisy dawnością Ziemską przemilczane podług Statutu dobre być powinne.

Cóż

Cóż dopieru rozumieć o konwencyi ugodliwey przez Oyca i trzech Braci z Krystyną Sapieżanką tak uroczyście zawartey, w Metrykach Kancellaryi mnieyszey Litt: przyznaney i do Trbłłu Xstwa Litt: przeniesioney, a dawnością Ziemską nie dziesięcią lecz czternasto laty przez Xcia Biskupa zamilczaney.

Ale więcey ieszcze nie równie ar. 45. z R. 3. pisze w te słowa: *Jeśliby co komu dano przedano chociayby zapisem słusznym bądź też i przed nami Hospodarem, albo przed Sądem Ziemskim objawiono, a ten by co komu dano przedano, abo zapisano w dzierżeniu i w używaniu przez lat 10. nie był i oto się Urzędownie nie upominał, takowy po wyściu Lat dziesięciu, iuż tego dochochodzić nie może ale dzierżący wiecznie ma mieć.*

Item Roz: 4. ar: 91. pisze w te słowa: *Ktoby o Imienie leżące dawność Ziemską 10. lat w milczeniu był, niepozywał, ani Listami upominalnemi obnosił, takowy iuż oto wiecznie milczeć ma &c.*

Także ieśliby kto nakim iaką Summę pozyskał z Prawa przezyskawszy, a po Sądzie y skazaniu Urzędowym nie używaiąc y niedomagaiąc się odprawy tey rzeczy sądzoney przez 10. lat wmilczeniu tego był, takowy także oto wiecznie milczeć ma.

Z tych Praw nauka jasna że ktoby Dobr iakowych za Prawem przyznanym, czyli Summy z Prawa przezyskaney do 10. lat nieupominał się, iuż oto wiecznie milczeć ma.

Więc gdy Xże Biskup nie tylko 10. lecz 14. lat przemilczał, przeciwko zawarciu ugody niemanifestował się pozwow oto po Krystynę z Sapiehow Massalskę nie wynosił, procederu nieczynił, przeto y teraz czynić nie może, lecz wiecznie milczeć podług Prawa powinien.

Naostatek chcą wiedzieć Wwdowie Nowogr: iakie ma Prawo Xże Jmć Biskup do zruynowania konwencyi ugodliwey, między zeszłym, Hetmanem Oycem, y trzema Bracią, a Krystyną Sapieżanką zawartey, y w czyiey to Osobie czyni, czy to powie że w Osobie Kazim: Massalskiego w melancholii będącego iako Opiekun przestrzegaiąc szkody iego.

Tedy na to odpowiedź od Wwdow że:

Tedy na to odpowiedz od Woiewodow że zeszły Hetman Oyciec pierwszy Opiekun nad Kazimierzem Massalskim i dway Bracia rodzeni, niemogli życzyć złego Oyciec Synowi, a Bracia Bratu, zawarli konwencyą naypomyślnieyszą dla domu swoiego, odstąpili donacyi Dóbr Sapieżyńskich, powrócili do własności swoich; a iakże może Xże Biskup tytułem Opieki swoiey to wzruszyć, co pierwszy opiekun Oyciec i dway Bracia postanowili.

Czyli też powie Xże Biskup, że to czyni Kazimierz Massalski imieniem swoim iako Aktor

Odpowiadaią Wwdowie Nowogr: że Xże Biskup nieczynnym go czyni w swoich Produktach, i tak iest w samey rzeczy, a iakże on może być razem i czynnym i nie czynnym.

Niemoże więc czynic Kazimierz Maſſalſki iako nieczynny, niemoże Xże Biſkup iako Opiekun, bo pierwſzy Opiekun Oycieć i dway Bracia, przecieli te czynność drugiemu Opiekunowi Xciu Biſkupowi konwencyą ugodliwą wyż piſaną.

Może ieſzcze powiedzieć Xże Biſkup, że ieſt Sukceſſorem Dóbr po Kazimierzu Maſſalſkim iako nieczynnym, a zatym w oſobie ſwoiey może dochodzić krzywdy iego.

Odpowiadaią Woidwodowie Nowogr: że ta kweſtya choc daleka od ſprawiedliwości przynaymniey miałaby pozor do wzruſzenia konwencyi.

Ale cożby zatym naſtępowało, o to muſiałby Xże Biſkup poddać trzy części Dòbr Oyczyſtych na ſiebie i Podſkarbicow ſpadaiące, w Ewikcyą Domowi Sapieżyńſkiemu, na opłacenie zarąk Miliona ſześciukroć ſta tyſiący zł: konwencyą ugodliwą przez Oyca i dwòch Braci zawartą na wzruſzaiących tę konwencyą założonych, i na nadgrodę dalſzych ztąd ſzkod Sapiehom wynikłych.

A poddawſzy trzy części Dóbr Oyczyſtych w ewikcyą Sapiechom, cóżby wzioł od Sapiehow, o toby tylko o trzecią część Dóbr Kretyngi i o trzecią część dalſzych Dobr Sapieżyńſkich donacyą Kryſtyny Sapieżanki opiſanych, miał Prawo do upomnienia ſię.

Czyliż podobno wierzyć iżby Xże Biſkup tak otwartey ſzkody dla ſiebie i całego Domu ſwoiego miał ſzukać, czyliż niepodpada każdego poznaniu tak oczewiſta zguba, chcieć trzy części Dóbr Domu ſwego poddać w ewikcyą Sapiehom, iżby odebrać trzecią część Dóbr Kretyngi i dalſzych Dóbr Sapieżyńſkich, a i tak poddawſzy Dobra Domu ſwoiego w ewikcyą, czy można być pewnym wygraney, iżby Sąd wzruſzał konwencyą ugodliwą przez Oyca i trzech Braci zawartą dawnością Ziem: zmocnioną na żądanie czwartego Brata, na oſtatek czy to może powſtać kiedy w myśli Xcia Biſkupa, iżby chciał powròcić do donacyi na właſną ſwoię i Domu ſwoiego ſzkodę.

Ze zaś tak ieſt nie inaczey, że tylko o trzecią Część Dobr Kretyngi i innych Dòbr Sapieżyńſkich miałby Prawo Xże Biſkup do upomnienia ſię: tego naſtępuie uwiadomienie.

W tym czaſie w którym Kazimierz Maſſalſki w padł w melancholią i zoſtał nieczynnym, tegoż prawie momentu Dobra iego właſne i Sapieżyńſkie ktore miał zapiſane, iako po obumarłym przez naturalną Sukcesſyą ſpadły na trzech Braci rodzonych pod ów czas w życiu będących, to ieſt na Jozefa Podſkarbiego Nadwornego, Jana Sttę Radoſzkowſkiego i Ignacego teraz Biſkupa Wileń:

Ze zaś takowe Dobra po Kazimierzu Maſſalſkim iako po nie czynnym y obumarłym spaść były powinny, y aktualnie spadły w Sukceſſyą trzem Braci Rodzonym pod ten czas w życiu będcym, w tym ſię referuią Wwdowie do powyſzych Konwikcyi prz probacyi Części Dobr Macierzeſtych położnych.

A tak dway Bracia Rodzeni Jozef Podskar: Nadwor: y Jan Stt Radoſz: Maſſal-

Massalscy, maiąc spadłe na siebie dwie częsci Dobr Sapieżyńskich po bez czynnnym i obumarłym Kazimierzu Massalskim gdy się pisali do konwencyi ugodliwey z Krystyną Sapieżanką zawartey, tedy iuż iako Aktorowie dwóch części tych Dobr, mieli prawo z osob swoich i restrykcyi kontraktow dawnieyszych czynić, i nowe ugody zawierać.

Zatym przez zawarcie ugody z Krystyną Sapieżanką o Dobra Sapieżyńskie gdy restrykcyą zapisów dawnieyszych uczynili, i Dobr Sapieżyńskich zysku im nieczyniących odrzekli się.

Tedy, ieżeliby mogł mieć Prawo Xże Biskup do upomnienia się o Dobra Sapieżyńskie (ktòrego niema) i ieśliby donacya nie na połowę Kretyngi (iak iest dana) służyła, niemogłby miec innego, tylko o część trzecią Dóbr Kretyngi i połowy Leypun.

W reszcie ieżeli Xże Biskup prawdziwie żąda powrótu do Dobr Sapieżyńskich tedy niech pierwiey o to się rozsądzi z Domem Sapieżyńskim, z którym a nie z Wwdami Nowogr: o to mówić i Sądzić się należy, i ieżeli Xże Biskup wygra z Sapiehami Dobra Sapieżyńskie, w tenczas i Wwdowie powrócą część swoią którą z Dóbr Kretyngi wezmą.

Zarżuca Xże Biskup że Brat i Dziedzić pierwszy za zapisami Zony Dobr Kretyngi nie iest umarłym ale śpiącym, i gdyby się ocucił, to iest gdyby ozdrowiał czyliżby on niemiał mocy dochodzenia tak u Sapiehow, iako też u współ Sukcessorow tey Substancyi sobie od żony zapisaney, a od Oyca i Braci nazad Zenie ustompioney.

Odpowiadaią Woiewodowie iż nieprzeczą że ex Podczaszy Litt: gdyby się ocucił, i powròcił do zdrowia mogłby się prawować, bo to bądź słusznie bądz nie słusznie czynić na każdego iest woli.

Lecz mimo niego mówić oniego i zaniego, nikt nieiest Aktorem, i do odebrania Kretyngi od współ Sukcessorow trzeba tych kondycyi koniecznie.

1mo: Zeby ozdrowiał ex Podczaszy.

2do: Zeby ozdrowiawszy chciał kassować konwencyą z Sapiehami, i prawo Oycowskie.

3tio: Zeby to wygrał u Sądu,

A i pod tenczas Woiewodzina Nowogr: nicby nieszkodowała, boby z części Dobr pod ewikcyą podpadaiących musiała mieć nadgrodzone to, coby z Kretyngi iey uięto.

Teraz zaś ponieważ Oyciec kupił Kretyngę, i za Prawem wieczystym przyznanym possydował ie do śmierci, więc vigore tego Prawa część czwarta czyli w pieniądzach walor tey czwartey części bydź iey oddany powinien.

K KATE-

KATEGORYA

OSMA

Co do Dóbr Strunny, Justyanowa i połowy Leypun, tudzież co do summy zastawney na drugiey pułowie Leypun.

Te Dobra i summę wyłączaią Xżęta od Dobr Oyczystych i bronią od taxy, czynią to utrzymuiąc donacyą zeszłego Hetmana W. Litt: Oyca Synowi onego Jozefowi Massalskiemu Podskarbiemu Nadwor: Litt: daną.

Odpowiadaią Wwdowie Nowgr: co do Dobr Strunney i Justyanowa, że te Dobra są Macierżyste z Domu Ogińskich w Dom Massalskich po zeszłey Matce Aktorow weszłe (iako o tym probowali Wwdowie po wyżey przy Dobrach Macierżystych) a zatym zapisane być niemogły przez zeszłego Hetmana, iako Matczyne nie Oyczyste, referuią się w tym Wwdowie do powyższych probacyi swoich.

Równie i co do Dobr Leypun, tych także zeszyły Hetman W. Litt: całych niebył Aktorem lecz połowy, a zatym i zapisywać całych Leypun niemogł.

Ze zaś połowy tylko tych Dóbr wczasie donacyi Synowi swoiemu dawaney był Aktorem, *tego Xżęta nieneguią i Prawo wieczyste na Kretyngę i razem na drugą połowę Leypun*, w kilkanaście lat potey donacyi zeszłemu Hetmanowi to iest w Roku 1756 dane toż samo świadczy.

Co zaś do summy zastawney na drugiey połowie Leypun, tey jako niezapisywał zeszły Hetman Synowi swemu Podskarbiemu Nadwornemu Lit: jeżeli miał jaką, tak o to i pretensya nienależycie podana.

Ze zaś nie zapisywał summ żadnych zeszły Hetman, tylko Dziedzictwo Leypun, Strunny i Justyanowa.

Swiadczą to dwa zapisy od Xżąt Ichmość do tey kwestyi podane to jest Intercyza przed szlubna między Xciem Marcinem Radziwiłłem Kray czym Lit: i zeszłym Hetmanem Massalskim zawarta tudzież Donacya od Hetmana Synowi jednegoż czasu to jest R.

1745. *Marca 2. d. datowane tegoż R. feria 3cia post Dominicam Quinquagesimæ w Grodzie Warszawskim przyznane.*

Podobnym sposobem i Miasteczko Kopciowsk, i Folwark Wieysieyki, także wyż rzeczonemi zapisami nie zapisane zeszłemu Podskarbiemu, a zatym i to Miasteczko Kopciowsk i Folwark Wiesieyski próżnie są podciągane pod tę Donacyą.

I ieżeli

Y jeżeli Miasteczko Kopciowsk tytułem attynencyi jest w ciągnione pod Justyanow, na to się odpowiada że Miasteczko Kopciowsk nie jest attynencyą do Justyanowa, lecz do Hrabstwa Wieysieyskiego, *Swiadczą to wszystkie Inwentarze od Xżąt Ichmość komunikowane.*

Lecz gdyby te wspomnione dobra i summy podpadały pod Donacyą przez Oyca Podskarbiemu daną, gdyby dobra Justyanow i Strunna nie były Macierzystemi, i do Aktorstwa Oyca należały, tedyby jednak Potomstwo zeszłego Podskarbiego Nadwornego Lit: nie mogło teraz osięgać Dziedzictwa tych dóbr, jako już dwòma dawnościami Ziemskiemi przez Oyca Ich zamilczanemi utraconego *o czym niżey.*

Lecz gdyby i dawność Ziemska nie zachodziła, tedyby jednak Wojewodzina Nowogòdzka od posagu z dòbr pod Donacyą podpadaiących oddaloną być niemogła: *o czym teraz.*

Zeszły Hetman W. Lit: Oyciec żeniąc Syna swoiego zeszłego Podskarbiego Nadwor: Lit: z Xiężniczką Radziwiłowną Krayczanką Lit: temuż Synowi swoiemu Podskarbiemu Nadwornemu uczynił Donacyą na dobra Justyanow Strunnę i połowę Leypun, tym szczegulnym końcem iżby miał na czym zapisy przyszłey żonie swoiey uczynić, i posag jey ubespieczyć.

Swiadczy to Intercyza przed szlubna między Xciem Marcinem Radziwiłłem Krayczym Litt: Oycem i Podskarbim Nadwornym Litt: Synem Massalskimi w R.

1745. *Marca 2. D. Zawarta, tegoż R. feria 3tia post Dominicam Quinquagesimæ w Grodzie Warszaw: przyznana, ktòra wespòł z Donacyą tegoż czasu przez Oyca na Imie Podskarbiego Nadwor: Lit: uczynioną produkuie się.*

W tey Intercyzie wyraźnie Hetman pisze. że dla ubespieczenia Prawa i Posagu Xiężniczki Radziwiłłowny przyszłey Synowcy swojey, czyni Donacyą Synowi swoiemu dòbr Justyanowa, Strunny i Leypun.

Còż rozumieć przez to gdy Hetman tylko dla ubespieczenia Posagu uczynił Donacyą Synowi.

Czyliż wyłączył te dobra od przyszłego między Sukcessorami podziału, i czy może tak wnosić sprawiedliwie Xże Imść Biskup iżby te dobra nie szły do podziału Sukcessorów równego, i czy wyłączyłby sam Xże Biskup dzieląc się z Podskarbicami od równego działu te dobra zeszłemu Podskarbiemu Oycu ich zapisane.

Tak zapewnie nicht inaczey rozumieć niemoże, tylko że dobra szczegulnie dla ubespieczenia posagu żony Synowi zapisane, powinne być między Sukcessorów rozebrane, czyli pro persoluto w dziale na Część Donataryusza przyięte, bo inaczey byłaby krzywda w Rodzeństwie z nie równego dòbr podziału, a krzywda mimo wolą Oyca.

Co się więc sprawiedliwie rozumie o podziale między Bracią, to ròwnie rozumieć potrzeba i o Siostrach, jako bowiem Bracia w dziale ròwnym dòbr po Rodzicach krzywdy mieć nie powinni, tak ròwnie i Siostry.

 Pra-

Prawo Stat: w Roz 3. Ar. 17. tako nie inną uſtawę czyni.

Nad to jeſzcze tenże zeſzły Hetman czyniąc Intercyzę o Xiężniczkę Radziwiłłownę dla Syna ſwoiego, i zapisuiąc mu dobra Juſtyanow, Strunnę i Leypuny, przyrzekł w teyże Intercyzie i Donacyi ſprowadzić zeſzłą żonę swoią a Matkę Aktorów, w czaſie Niedziel 12. do Urzędu jakiego w Litwie, dla uczynienia roboracyi temuż Synowi na dobra pomienione,

Swiadczą to też zapisy.

Lecz jako to wſzyſtko czynił celem tylko ożenienia Syna swoiego, a nie utrzymywania pózniey tych ſkryptow, tak też onym i ſatysfakcyi nie czynił.

Nie ſprowadzał bowiem zeſzłey Matki Aktorow do żadnego Urzędu dla uczynienia roboracyi tym zapisom.

Nie poſtąpił dobr zapiſanych w poſſesyą zeſzłemu Podſkarbiemu, ani onych trzymać dozwolił,

Swiadectwa temu żadnego nie potrzeba, gdy nato dowody z ſtrony przeciwney nie okazane, to jeſt ani Roboracya Matki, ani Intromiſſye poſſesyi na dobra zapisane.

Ale naylepiey ſię w tym wola ſprawiedliwa zeſzłego Hetmana co do rownego między dziećmi dobr rozebrania wydaie, we dwóch zapiſach aſſekuracyinych od Kazimierza Maſſalſkiego zeſzłemu Hetmanowi Oycu jego danych, to jeſt jednego pod Rokiem.

1745. Februar: 4. D. datowanego a drugiego pod R. tymże.

1745. *Marca 28. D. datt. Tegoż R. Apr. 2. w Magdebur: Grodzień. przyznanego, które ſię produkuią.*

W tych bowiem zapisach; jako to w pierwſzym zeſzły Hetman waruie ſobie, iżby Kazimierz Maſſalſki za Staroſtwo Wołkowyſkie, które mu Oyciec uſtąpił, ſummy 60,000. zł. w przyſzłym dziale między bracią pro perſoluto przyioł, a oprócz tego iżby za uſtąpione sobie Staroſtwo Wołkowyſkie 5000. zł. długu Oycowſkiego opłacił, i Dokumenta opłacone do rąk Oyca powrócił.

W drugim zaś zapiſie waruie ſobie Oyciec, iżby tenże Kazimierz Maſſalſki opisanych mu dla ożenienia na Myſzy 250,000. zł. od Oyca nie pretendował, lecz tylko ſtem tyſięcy zł. kontentował ſię, i takową ſummę w przyſzłym dziale między Bracią kompensował i nadgrodził.

Nad to jeſzce powtarza w tymże drugim przyznanym Dokumencie toż ſamo co i w pierwſzym, iżby Kazimierz Maſſalſki 60,000. zł. za uſtąpione mu Staroſtwo Wołkowyſkie w dziale między Bracią bonifikował, i 5000. zł. długu Oycowſkiego opłacił.

Swiadczą to wyżey rzeczone zapisy.

Więc

41

Więc gdy Hetman ustępuiąc Synowi swemu Starostwa Wołkowyskiego niechciał mu go inaczey postąpić, aż wzioł assekuracyą od Syna że ma 60,000. zł. w dziale między Bracią pro persoluto przyiąć.

Nad to gdy ieszcze obowiązał tegoż Syna, iżby długu Oycowskiego 5000. Złł. w nadgrodę ustąpionego mu Stastwa: opłacił, y Dokumenta opłacone do rąk Oyca powrocił.

Y gdy mu opisanych w czasie Ożenienia z Sapieżanką 250,000. Złł: na Myszy niedał, ale 100,000 Złł: kontentować się kazał, y takową Summę w dziale między Bracią nadgrodzić dysponował.

Coż dopiero rozumieć o Donacyi w czasie Ożenienia Zeszłego Podskarbiego Nadwor: z Radziwiłówną na Dobra Justyanow, Strunnę, y połowę Leypun daney.

Możnoż wnieść sprawiedliwie, iżby Oyciec tak znaczne Dobra około miliona szacunek swoy wynoszące, mogł zapisać zeszłemu Podskarb: Nadw: myślą boniffikowania Jch w przyszłym między Rodzeństwem dziale.

Możnoż tak rozumieć, iżby Oyciec tak rządny, tak kochaiący rownie wszystkie Dzieci, tak ostrożny w świadczeniu Łask swoich dla Synow, iako się dowiodło, mogł zapissywać Jednemu Synowi z krzywdą drugiego Rodzeństa Dobra tak znaczne.

Nie mogą temu wierzyć Wwdowie iżby nawet sam Xże: Biskup tak rozumiał przeciwko poznaniu iasnemu,

Jakoż zapewne nie rozumiał Xż: Jmc: Biskup tych Dobr za wyłączone od dział, kiedy w specyfikacyi swoiey podał Wwdom: Dobra Strunnę y Justyanow za Macierzyste.

Swiadczy to specyfikacya ręką Manuelisty Xcia: Biskupa pisana

Ale mało na tym, że podał te Dobra za Macierzyste, lecz ieszcze y do Działu Wwdom proponowanego w schedach swoich położył, też Dobra Strunnę, Justyanow i Wiesieyki, które teraz od exdotacyi wyłącza.

Swiadczą to Schedy ręką Manualisty Xcia Biskupa pisane, do działu Wwdom podane & etiam drugie schedy, do ugody przed Ogińskim Wwdą Trockim podawane i ręką Xcia Jmci Biskupa Autoryzowane.

Nadto ieszcze w Produkcie swoim do sprawy na Kompromisie pierwey podawanym w którym wszystkie pretensye i Dokumenta są wyrażone) żadnego wspomnienia o Dobrach Podskarbiemu zapisanych Xże Biskup nie czynił. Co większa w żałobach pryncypalnych Imieniem Podskarbicow Litt: do Dekretu Trybun: Mińskiego weszłych, pretensyi o te Dobra Oycu ich zapisane nie wzmienił.

Swiadczą to, Produkt Sprawy Xcia Biskupa i zażałoby pryncypalne tegoż do Dekretu Roku

L 1770

1770. Marca 14. dnia weſzłe które ſię produkuią.

Czyniono to wſzyſtko nie z omyłki, ale z zupełnego poznania, że ta donacya. którą teraz na zatrudnienie Sądu i Stony nie należycie wnieſiono podług Praw Litt: niemiała i niemi mocy, iako wolą Oycowſką odrzucona i przez 20. lat w exekucyą nie weſzła. *O czym niżey*

Gdy więc i Xże Biſkup znał te Dobra za Exdotacyine dla Wwdziney Nogródzkiey podaiąc ie do Działu w Schedach I nie wpiſuiąc ich do Produktu i żałob, a zkąd że to? że teraz rozumie inaczey,

Tu by iuż i ſkończyć powinni Wojewodowie tę kweſtyą, lecz dalſze czynczynności z ſtrony Xcia Biſkupa podane nie dozwalaią końca.

Podano bowiem z ſtrony Xcia Biſkupa dwa zapiſy, ieden intercyzyiny przed ſzlubny determinuiący Xiężniczkę Radziwiłłownę za zeſzłego Podſkarbiego Nadwor. drugi donacyiny na Dobra Strunnę, Juſtyanow i Leypuny przez Oyca temuż Podſkarbiemu dany obadwa w iedney dacie Roku

1745. Piſane w czaſie Sprawy na Kompromiſie, to ieſt na dniu 12. 9bra 1772. Ru z Grodu Warſzawſkiego wyięte

Swiadczą to Konnotacya rękę JP. Raczewſkiego Manueliſty Xcia Biſkupa na iednym z tych Dokumencie zapiſana.

Te tak późne wyięcie tych Dokumentow w czaſie teraźnieyſzey, co wyznacza? ieżeli nie to; że wyięte dawniey wraz po przyznaniu Dokumenta, po zawarciu Kontraktow ſzlubnych z Xiężniczką Radziwiłłowną, powrócone ſą przez Podſkarbiego Nadwor: Oycu do zatracenia i Eliminowania onych, a zatym albo zatracone przez Oyca a omyłką z Xiąg nie eliminowane, alboliteż iakową notacyą kaſſaty onych przez Oyca czy Podſkarbiego zapiſaną na ſobie mieć muſzą, gdy teraz do Sprawy nie ſą okazane.

W tym mieyſcu cytuje ſię Konſtytucya 1538 fol: 529. piſząca w te ſłowa:
„ ad præcludendam viam dolis in detrimentum hominum ex cogitatis,
„ decernimus: ut literæ ad libros terreſtres inſcriptæ, & poſtea ex li-
„ bris denuo de ſcriptæ, non aliter in iudiciis faciant fidem; niſi cum o-
„ riginales fuerint productæ.

Według tego więc Prawa upadać powinne te zapiſy chociażby innych przyczyn do zniſzczenia onych nie było, jako w Widymuſie produkuiące ſię.

Ale niech te zapiſy będą i nie powrócone i rewerſem żadnym nie ſkaſſowane wſzelako według Prawa mocy mieć nie mogą, i ſkaſſowane konieczznie być powinne, jako przez dwie dawności Ziemſkie przemilczane

Prawa Statutowe Roz. 7. ar: 2, Roz: 3. ar: 45 i Roz: 4. ar. 91. ſzerzey pod Dobrami Kretyngą wypiſane, wyraźnie dyſponuią: ktoby czego do Dzieſięciu lat nie upominał ſię, i w dzierżeniu rzeczy sobie zapiſaney nie był, ten oto wiecznie milczeć ma. *Legantur też Prawa.*

Item Konſtytucya 1576. folio 305. piſze w te ſłowa: „ Kto nabywa Maiętści
„ jakimkolwiek Prawem ma w dzierżenie oney nie tajemnie przycho-
„ dzić, ale przez Woźnego z Urzędu przydanego, które ma być wnieſio
„ ne do Akt Grodz: a z tych zaś przenieſione do Akt Ziemſkich tego Pttu
„ gdzie Imienie leży, a ktoby nie miał uwiązania w Kſięgach Ziem:

wpiſa-

„ wpisanego od Ru 1531. chociażby Dóbr używał, dawność mu Ziem
„ nie idzie, ale mogą być przez bliskie wykupione iako zastawne

Więc gdy zeszły Jozef Massalski Podskarbi Nadwor: Litt: otrzymawszy donacyą od Oyca na Dobra Strunnę, Justianow i połowę Leypun w Roku 1745. Marca 2 dnia dattną, za takową donacyą nie tylko przez dziesięć lat lecz przez lat dwadzieście z górą, to iest aż do śmierci swojey w Ru 1765. Junii 26. dnia w Warszawie (iako świadczy Księga notacyi zeszłego JP. Hetmana) zaszłey tych Dóbr nie possydował, nie intromittował się o one u zeszłego Hetmana nie dopominał się żadnego manifestu, ani naymnieyszey litispendencyi o to nie czynił.

Przeto podług allegowanych wyżey Praw Statutowych, iako zeszły Podskarbi Nadwor: Litt: po przemilczeniu iedney dawności Ziemskiey Lat 10 a tym barziey po przemilczeniu Lat 20. to iest dwóch dawności Ziem: utracił Prawo do upomnienia się o Dobra sobie zapisane, i iuż go niemiał, tak tym barziey Potomstwo Podskarbiego Nadwor: Lit: żadnego Prawa do upomnienia się o te Dobra niema i mieć nie może. Zatym Donacye wyż pisane jako iuż mocy nie maiące skassowane, i z Akt Ellminowane być powinne.

Mogą ieszcze Xiążęta Jchmć powiedzieć: że przez rewerencyą Oyca nie mógł zeszły Podskarbi Nadwor: Litt: o Possessyą Dóbr sobie zapisanych dopominać się, ani też z Oycem Procederu o to rozpoczynać.

Odpewiadaią Wwdowie Nowgr: że tym samym wyświadcza się wola Oycowska, kiedy niechciał postąpić Dóbr Synowi zapisanych, i przez lat dwadzieścia aż do śmierci tegoż Syna nie postąpił, tedy dawnością samą nie postąpienia Dóbr w Possessyą, odiął Prawo Synowi do upomnienia się o te Dobra, do tego nie ma w Prawach o dawności Ziem: żadney excepcyi ani dla Oyca ani dla Syna, więc równie wszyscy temu prawu podlegać powinni.

Z tych więc wszystkich konwikcyi upadać powinne te Zapissy iako dawnością Ziemską zniszczone.

KATEGORYA

DZIEWIĄTA

Co do Summ y Ruchomości po Zeszłych Rodzicach Aktorow pozostałych, ktorych Xże: Biskup Siestrze swoiey Rodzoney Wwdziney Nowog: wespoł z Zciem Podskarbicem broni od Possagu wyłącza

Tych Summ, ruchomości Oyczystych na skupno część 4ta a macierzystych in natura część 3cia podług Statutu X: Lit: na Wwdzinę Nowogrodz: należy.

Bronią iednak y tey 4. Części Summ y Ruchomnści Xżta Ichmć tak Oy-

czyſtych, iako y Macierzyſtych dla Wwdow, pierwſzych mówią że Prawo nie dozwala Sioſtrom udzielać, drugich mówią że ſię obrociły w Oyczyſte przez donacyą Matki.

A tak bronią wſzyſtich Summ y ruchomości po zeſzłych Rodzicach Aktorki pozoſtałych y nic z nich udzielić na część Wwdziney Nowogr: niechcą.

Zaſadzają tego bronienia fundament na *Art: 3. z Roz: 5.* udaiąc omylnie że ten Artykuł oddala Córki od Summ y ruchomości Oyczyſtych a tylko każe kontentować ſię Posagiem, z otaxowaney 4tey części Dobr leżących wynikłym.

Przeciwko tey tak nieſłuſzney, z Prawem y Sprawiedliwością niezgodney illacyi, nim Wwdowie poniżey dadzą rezolucyą, tym czasem probuią: że ani Prawa żadne, ani Sprawiedliwość, ani naturalny rozsądek nie oddala Córek od Summ y ruchomości Oyczyſtych, ale ie każe poſięgać w 4tey części, rowno z Bracią trzey części biorącemi.

To ieſt każe Prawo to wſzyſtko w 4tey części brać Córkom na ſkupno, co biorą Bracia we trzech częściach w dziedzictwie, ani okaże Xże Jmć Biſkup żadnego Prawa tak nieſprawiedliwego iżby oddalało Córki od Summ y ruchomości, lecz te wſzyſtkie do jednego celu zmierzaią, wyznaczaiąc Córkom to wſzyſtko w 4tey części, co Braci we trzech częściach, tylko dyſtynkcyą Prawo czyni Córki każe mieć ſkupne z Dobr y ruchomości, a Braci nadaie dziedzictwo tego wſzyſtkiego, takie zapewnie rozrządzenie wſzyſtkich Praw ile ich ieſt o Sukceſſyach, takie y *Art: 17. z Roz: 3.* naywyraźniey o Sukceſſyach opisuiącego, nad który w całym Statucie iaśnieyſzych Praw co do Sukceſſyi niema.

To Prawo wypisuiąc iak ieſt w Statucie: *Po śmierci Oycow, Matek y innych krewnych y bliſkich, ich Dźieci, Potomkow, bliſkich, Dziedzictwa, ſpadki wyſługi, y wſzelakiego nabycia nie oddalać, y o ſpadku na nas Hoſpodara y bez potomnych.*

Też Uſtawuiemy: iż po śmierci Oycow y Matek, Dzieci ich, Synowie y Córki, od Dobr Oyczyſtych y Macierzyſtych, niemaią być oddaleni, ale oni sami y ich ſzczątki właśni krewni y bliscy Prawem przyrodzonym y ſłuſznie nabytym, zwyczaiem ſtarodawnym y też Statutem pierwſzym y teraźnieyſzym maią poſiądz, y odzierżeć y te Dobra na pożytek swoy obracać, wiecznemi czasy. A toż ſię też będzie rozumieć obliſkościach ſpadkach, wyſługach y wſzelakim nabyciu według Prawa, a to tym obyczaiem, jeśliby było kila Braci y Sioſtr rodzonych, wydanych albo nie wydanych za Mąż, a ciby Bracia między sobą Oyczyzną y kupnem, które ſię im w Oyczyznę obracać ma, podzielili ſię albo ieſzcze nie podzielili, a ktòryby z nich umarł nie zoſtawiwſzy po ſobie płodu, tedy iego Część Oyczyzny y kupie, tylko na Bracią, przychodzi, y na ich Potomſtwo, a na Sioſtry tylko wyprawa z 4tey Części wſzyſtkiego Imienia Oyczyſtego y kupionego &c.

Czyliż może być Prawo wyraźnieyſze żadney obiętności w ſłowach nie maiące iako to które ſię wymieniło.

Cóż

Cóż te słowa wyznaczaią które się na początku tego Prawa piszą: *po śmierci Oycow. Matek, Dzieci ich Synnowie y Córki od Dobr Oyczystych y Macierzystych niemaią być oddaleni, ale oni sami y ich szczątki &c. maią posiądz y odzierżeć &c.*

Wyłączaż to Prawo Córki od rodzaiu jakowego Substancyi Oyczystey (iako Xże Jmć Biskup mieć cece) to jest od Summ, albo od ruchomości?

Czyli raczey nieupewnia wyraźnie zarowno Synow y Córki o całym bez wyłączenia Maiątku. *Że maią posiądz y odzierżeć.*

Gdzież jest tak krzywdząca Córki excepcya? oddalaiąca od nich Summy y ruchomości od Dobr Oyczystych którey Xże Jmć Biskup tak pilnie żąda.

Ale mało ieszcze natym: toż Prawo upewniwszy na początku Synow y Córki o spadku Dobr Oyczystych y Macierzystych bez żadney excepcyi pisze daley: *A toż sięteż będzie rozumieć oblisкościach spadkach wysługach y wszelakim nabyciu &c.* ku końcowi zaś pisze: *A na Siostry tylko wyprawa z 4tey Części wszystkiego Imienia Oyczystego y kupionego &c.*

Cóż rozumieć z tych słow: *o spadkach, wysługach y wszelakim nabyciu.*

Cóż znaczą *Spadki, wysługi i wszelakie nabycie,* czy to tylko w tych słowach zawiera się ziemia albo Imie (jak Xiąże Imść Biskup mieć chce)

Jeżeliż *spadki wysługi i wszelakie nabycie* zawieraią w sobie tylko ziemie albo Imie (podług rozumienia Xżcia Imści Biskupa) tedy stanowiąca Rzecz-Pospolita Statut, pisząca te Prawa musiała zapomnieć, że spadek ziemi albo fortuny na kogo, niebywa bez ruchomości, że wysługi mogą być i pieniężne i z ruchomości, że nabycie może byc i w pieniądzach i w ruchomości.

Więcey jeszcze: jeżeli tak rozumieć według chęci Xżąt Ichmościow, że Prawo Statutowe pod tytułem: *Dobra, spadki, wysługi i wszelakie nabycia* rozumieć być tylko ziemie albo Imiona, tedy Rzecz pospolita stanowiąca to Prawo przepomniała summ, ruchomości po Rodzicach pozostałych rozdysponować, tedy Dzieci po Rodzicach nie są Sukcessorami summ ruchomości, ale kto inny, tedy i bracia posięgać nie mogą sum ruchomości po Rodzicach według wywròtney explikacyi tego Prawa, bo też same Prawo rozrządza spadek po Rodzicach dla Braci, ktòre i dla Siostr, i niemaż innego w tym Prawie spadku dla Braci, a innego dla Siostr, i wszędzie gdzie kładnie spadek po Rodzicach dla Braci, tam razem i dla Siostr, tedy albo rozumieć to Prawo, że spadek summ ruchomości po rodzicach i Braci i Siostrom nie należy, albo jeżeli rozumieć że należy Braci, tedy ròwnie rozumieć trzeba, że należy i Siostrom.

A jeżeli tak rozumieć jest grzechem przeciwko Prawu, jeżeli od ustawy Statutu nicht tak nie rozumiał i rozumieć nie mògł, jako przeciwko światłości poznania, tedy to Prawo: *Dobra po Rodzicach pozostałe, spadki, wysługi i wszelakie nabycie,* wyraźnie bez naymnieyszey excepcyi Synom y Córkom dysponuie, tylko Synom trzy Części a Córkom czwartą, i Synow chce mieć dziedzicami, a Córki sku-

 pne-

pnemi, a to w tych słowach. *A na Siostry tylko wyprawa z czwartey Części wszystkiego Imienia Oyczystego i kupion.go,*

W tym słowie *wyprawa:* rozumie Prawo skupno, w tych zaś słowach: *wszystkiego Imionia* rozumie Prawo wszystek maiątek Oyczysty. I tak jest zapewna nicht inaczey rozumieć nie może, chibaby światłości poznania niemiał, chibaby przeciwko wewnętrznemu przekonaniu môwił.

Nie przestaią jednak na tym Prawie Xżęta Ichmość môwią że jest drugie w Statucie Prawo favore Braci pisane, i biorą sobie w pomoc oddalenia Siostry od summ i ruchomości Oyczystych Ar: 3. z Roz: 5. omijają w nim wyraźne rozrządzenie pisigu przeciwko chęciom i myślom ich piszące, lecz się uymuią ostatnich słow w tym Artykule: *a oddawszy abo zapłaciwszy to co im będzie od Rodzicow zapisano, albo według tego Statutu wyprawę z Imienia leżącego uczyniwszy, iuż inszych skarbow maiętności ruchomey po Oycu pozostałey Siostrom swoim dawać nie powinni, i one tego pozyskiwać na Braciach swoich nie będą moc.*

Ten punkt Prawa ku końcowi Artykułu pisany, rzeczy samey nie rozwiązuiący, lecz się wyraźnie do powyższey o tym w Statucie nauki (jak się niżey dowiedzie) referuiący biorąc za konwikcyą, môwią że radziby Wojewodzinę do summ i ruchomości Oyczystych przypuścili, lecz Im tego Prawo broni.

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr: prosząc, iżby tylko zgodzili chęć swoią z chęcią Prawa, a zapewnie znaydą że summy i ruchomości Siostrze należą, niech na ostatek odrzucą dalsze Prawa jasno o tym piszące, niech się trzymaią i przypodobanego sobie Ar: 3. z Roz: 5. a niech go tak chcą rozumieć, jak powinien być rozumiany, a i z tego Ar: zapewnie znaydą naukę, że summy i ruchomości Oyczyste Siostrom należą.

Tu iuż Wojewodowie biorą przed się to Prawo, ktòrego się Xżęta Ichmość trzymaią, i ktòre cytuią na oddalenie Siostry od summ i ruchomości, to jest Ar: 3. z Roz: 5. i co Xżta Imość z tego Ar: w swoim Produkcie opuścili, to Wojewodowie ad casum wypisuią, to jest: *a gdzieby summy opisaney ani naznaczoney gotowizny niebyło, a niemògłby Brat tak wielkiey summy po nich dać, jako po pierwszey dano, tedy oszacowawszy czwartą Część Imienia swego Oyczystego, nic z tego Imienia niewytrąaiąc ani utracaiąc, i tym Siostrom swym wyprawę rôwną wszystkim ma dać ile ich będzie.*

Przez te słowa: *Tedy oszacowawszy czwartą Część Imienia swego Oyczystego, nic z tego Imienia nie wytrącaiąc ani utracaiąc.* Co rozumieć należy? czy nie zamyka to Prawo wszystkiego maiątku Oyczystego? i czy nie ostrzega w tych słowiech (*nic z tego Imienia nie wytrącaiąc ani utracaiąc*) iżby Bracia Siostrom Części jakowego majątku nie wytrącali, ani utracali, tak jest nie inaczey, niech cały Swiat sądzi, niech i Xżta Imość zrzucą Aktorstwo Sprawy teraznieyszey z siebie, a zapewnie inaczey rozumieć nie będą o tym Prawie, tylko tak jak wszyscy.

Ale

Ale mówią na to, że w tym słowie Imienie: nie zamyka Prawo innego maiątku Oyczystego, tylko ziemię, i daley jeszcze mówią, że imie wzieło wzrost od ziemi, a zatym ziemię tylko Imieniem Prawo nazywa, a nie dalszy majątek, i przeto Córki z ziemi tylko, a nie z dalszego maiątku Oyczystego maią być wyposażane.

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr: zgadzaiąc się w tym punkcie z Xiążętami Ichmi, że Prawo nazywa Ziemię czyli Fortunę Imieniem, ale się też w tym i Xżęta Ichmość zgodzić muszą, że to Prawo w jednym mieyscu bierze Imie tylko za ziemię czyli Fortunę, a w drugim mieyscu pod tym słowem Imie czyli Imiona, bierze ziemię i cały maiątek, i tak w całym Statucie wszystkie Artykuły świadczą.

Jako naprzykład Roz: 3. Ar: 40. pisze w te słowa: *Oyciec Dzieciom za żywota swego nie powinien z musu Imienia żadnego postępować &c.* To Prawo jeżeliby tak trzymać, jak Xżęta Ichmość rozumieią tedyby powinien Oyciec summy i ruchomość własne swoie Dzieciom postąpić, bo Prawo tylko Imion nie każe postępować, a o summach i ruchomości nie wspomina, słusznež było takie rozumienie? daley jeszcze toż Prawo. *Ale co się do tycze Imion Macierzystych &c. powinien to Synowi dorosłemu &c. postąpić &c.* I tu według rozumienia Xżąt Ichmćow powinienby Oyciec tylko ziemie, to jest Imiona Macierzyste Synowi oddać, a summ i ruchomości nie oddawać, bo summy i ruchomość nie są Imiona. A przecież nicht inaczey nie może, tylko że cały maiątek Macierzysty powinien być oddany Dzieciom.

Item Prawo: *Także i Matka która będzie Jmiona swe Oyczyste, abo Macierzyste mieć po temuż i kupne, abo od Męża swego zapisane z musu nie powinna dzieciom postępować &c.*

Przez te słowa: *Jmiona swe Oyczyste, Macierżyste, potemuż i kupne, abo od Męża swego zapisane*: Co rozumie Prawo? czy tylko o ziemi pisze a nie O całym maiątku, y czy podobno tak rozumiec iżby Prawo O Jmionach czworakiego rodzaju: to iest *Oy czystych, macierzystych kupnych y od Męża zapissanych.* pisząc; tylko ziemie a nie cały maiątek wyrażało.

Gdy bowiem wymienia Prawo Oyczyste, Jmiona Matek, tedy nie rozumie w tym mieyscu Jmion za Ziemie, ale za Maiątek, to iest za Summy y Ruchomość Bo Matki alias Còrki u Rodzicow nie biorą Dòbr Oyczystych ziemią, ale biorą według Praw wyprawę czyli posag, gdyby więc w tym mieyścu rozumieć imiona za ziemię byłoby to wyraznie przeciwko Prawu, bo Prawo nie ziemię ale posag Corkom z Dobr Oyczystych wyznacza.

Item gdy wymienia Prawo, imiona Matek Macierżyste, nie rozumnie w tym mieyściu tylko ziemi, ale razem i ziemie i dalszy Maiątek, czemu bo Dobra Macierżyste według Praw i w Ziemi i w summach i w ruchomości, Córkom dostaią się. Rozumieć zaś inaczey byłoby to przeciwko wyrażnemu Prawu Ar: 14. z Rz: 5. które każe Dobra Summy i ruchomość Macierżyste równie między Syny i Córki dzielić,

Co się namieniło o dwóch rodzaiach imion, to równie rozumieć należy i odalszych imionach wyżey w Prawie namienionych, to iest o kupnych i od Męża zapisanych, bo iako kupne imiona bywaią pospolicie z rucho-

mością nabyte, i od Męża Zonom zapisywane z ruchomością, a tak ogulnie pod iednym słowem i ziemia i dalszy maiątek przez Prawo imionami są nazwane.

Item Ar: 17. z R. 3. rozrządzaiąc Dobra Oyczyste i Macierżyste na Potomstwo i dalszych Sukcessorow, a ieśliby tych niestało, „ tedy po tych i tako„ kowych obyczaiem imienie spadkiem na Rzplitą i na nas Hospodara „ &c: przychodzić będą.

Cóż tu Prawo rozumie pod tym słowem imienie? czy tylko ziemie? na Rzecz. plitą dysponuie, a summy i ruchomość komu się maią dostać, ieżeli rozumieć że to słowo imiona, służy tylko na ziemie, tedy summy i ruchomości po odumarłych szczątkach iak Prawo wyraża, zostaną bez Sukcessora, i niebędzie ktoby donich mogł miec Prawo.

Item Ar: 6. z Roz: 5. pisze wte słowa: *ktora wdowa zostawszy się po Mężu swym bez płodną &c: . . . . tedy ma tylko na Wianie osieść, a imiona wszytkie maią na bliskich spaść &c:*

O iakich że tu imionach Prawo pisze, czy tylko o ziemi, a summy a ruchomość komu się ma dostać, czy Zenie, czy Sukcessorom, inaczey odpowiedzieć uie możno, tylko że Sukcessorom. A z iakiegoż Prawa Sukcessorom summy i ruchomości, kiedy Prawo tylko każe imiona, to iest podług rozumienia Xżąt ziemie oddawać, odpowiedziec na to niemożno inaczey, tylko że też same Prawo każe i summy i ruchomości bliskim czyli Sukcessorom oddawać, które każe i imiona. Czemu? bo w tym mieyscu przez słowa imiona rozumieć Prawo i ziemie i cały maiątek.

Omiiaią Wwdowie więcey Praw Statutowych probuiących że słowo imiona, wyznacza nietylko ziemie, ale i cały maiątek, spodziewaiąc się że do przekonania w tey mierże i Sądu i Xżąt dosyć będzie tych wyżey allegowanych. Idą ieszcze do rezolucyi na dalsze w tey kwestyi obiekcye.

Mówią Xżęta że Córki w Dobrach Oyczystych do summ i ruchomości nienależą, lecz tylko z 4tey części imienia leżącego wyprawę brać maią, wzywaią na to słow Prawa w Ar: 3. z R. 5 ku końcowi tego Artykułu położonych: *Według tego Satutu wyprawę z imienia leżącego uczyniwszy iuż inszych skarbow Ma ętności ruchomey po Oycu pozostałey Siostrom swoim dawać niepowinni.*

Odpowiadaią Wwdowie Nowogr: z zadziwieniem nad tak wywrótną Prawa explikacyą, pierwszy raz w kraiu doświadczoną, te słowa Statutu które nayiaśniey kwestyą Xżąt znoszą, te tłumaczą za utrzymuiące siebie Cóż te słowa Prawa wyznaczaią: *Albo według tego Statutu wyprawę z imienia leżącego uczyniwszy &c:*

O to się referuią do powyższego rozrządzenia w tymże Artykule, a powyższe iakie? *tedy o szacowawszy 4tą część imienia swego Oyczystego nic tego imienia niewytrącaiąc ani utracaiąc i tym Siostrom swym wyprawę równą wszystkim ma dać ile ich będzie &c:*

Przyłączyć że dopiero poniższe Statutu słowa: a tak *według tego Statutu wyprawę*

prawę z imienia leżącego uczyniwſzy, iuż inſzych ſkarbow Maiętności ruchomey dawać niemaią.

Cóż ten punkt Prawa wyznacza, o to wyraźnie referuie ſię do powyżſzego w tymże Artykule rozrządzenia, i każe ażeby Brat to co z ſzacunku 4tey części imienia Oyczyſtego wypadnie, wyprawę z imienia leżącego Siostrom ſwoim uczynił, to ieſt a żeby Brat tę ſummę, która z ſzacunku imion Oyczyſtych ſłowa Prawa: (*nic z tego imienia niewytrącaiąc ani utracaiąc*) o każe ſię, z Dobr leżących Siostrom ſwoim oddał. A gdy tę wyprawę Brat Siostrom odda, tedy iuż go Prawo upewnia iż inſzych ſkarbow Maiętności ruchomey Siostrom dawać niema. Czemu? bo te ſkarby ruchomości przez oddaną z nich wyprawę iuż są z kupione.

Taka więc nauka Prawa, taką wyraźność Statutu, a żeby Brat tę ſummę która z ſzacunku 4tey części imienia Oyczyſtego (*nic z tego imenia nie wytrącaiąc ani utracaiąc*) wypadnie, Siostrom ſwoim z Dobr leżących oddał, agdy to Brat uczyni, tedy Prawo ubeſpiecza iego, iż iuż inſzych ſkarbow Maiętności ruchomey Oyczyſtey, Siostrom ſwoim dawać niema.

Przyrzeka iż więc Wwdowie iż gdy Xżęta podług nauki tego Prawa 4tą część z Dobr Oyczyſtych ſumm i ruchomości Wwdom zapłacą w ten czas żadney pretenſyi nietylko o ſummy i ruchomość, ale o żadną rzecz naymnieyſzą do Xżąt mieć niebędą.

Lecz co mówią Xżęta na to Prawo iak go wywrótnie tłumaczą, opuſzczaią bowiem całe rozrządzenie o poſagu w Ar: 3. z Roz: 5. powyżſze, a biorą ku końcowi tego Ar: ſłowa te: *według tego Statutu wyprawę z imienia leżącego uczyniwſzy, iuż inſzych ſkarbow maiętności ruchomey Bracia Siostrom dawać niemaią* . . . I trzymaiąc ſię tych ſłow rzeczy nierozwiązuiących, lecz wyraźnie do powyżſzego rozrządzenia Statutowego referuiących ſię, mówią o to z uſt Prawa wypada nauka, że Bracia tylko z imienia leżącego wyprawę Siostrom maią dawać, a inſzych ſkarbow ruchomości Oyczyſtey dawać niepowinni:

Odpowiadaią Wwdowie Nowogr: proſząc mowiących od Xżąt, iżby nieſkładali tego na uſta Prawa, co ich uſta mówią, niemaſz Prawa tak nieſprawiedliwego nie tylko w Statucie, ale i w żadnym Prawie, któreby oddalało Córki od Summ i ruchomości Oyczyſtych, próżnie Xżęta wzywaią ſłow Statutowych na pomoc ſobie, gdy ich tłumaczą o pacznie.

Że bowiem ſłowa Statutowe: *Według tego Statutu wyprawę z Imienia leżącego uczyniwſzy &c.* Nic innego niewyznaczają, tylko to: że każą pieniądze, które z taxy wſzyſtkiego Imienia Oyczyſtego wypadną, z Imienia leżącego to ieſt: z Dobr Oyczyſtych Siostrom opłacić. Bo zkondże pieniądze na Poſag bywają? jeżeli nie z Dobr, a gdy to Brat Siostrom uczyni, tedy inſzych Skarbow, ruchomości Siostrom dawać nie ma, czemu tak? bo pieniądze za Skarby y ruchomość Siostrom oddane, bo Skarby y ruchomość Oyczyſta nienależą in natura Siostrom, ale Siostry są z tego ſkupnemi rownie iako y z Dobr, a to podług powyżſzey nauki Prawa *tedy oſzacowawszy czwartą część &c.*

Nie jest że tu jasna nauka Prawa, że gdy Brat z czwartey Częci wszystkich Imion Oyczystych, to iest z Dobr Summ y ruchomości, wyprawę czyli Posag Siostrom odda, w ten czas inszych Skarbow Summ, ruchomości dawać nie będzie.

Y te to są słowa nie tylko niebroniące (iak Xiążęta Jchmość mieć chcą) Siostrom Summ, ruchomości, ale owszem wyraźnie wyznaczaiące im skarby y ruchomość tylko na skupno.

Lecz jeżeli Xiążęta Jchmość tak zawodnie tłumaczą Prawa dla swoiego interessu, tedy naypomyślnieyszy dla Xiążąt Jchmciow do takiego tłumaczenia *Art*: 14. *z Roz*: 5. *Paragr*. 2. piszący w te słowa: *Wszakże spadki Oyczyste Imion leżących skarbow y Mtśći ruchomey tylko na Synow y na bliskich &c.* y czemuż Xiążąta Jchmość w pomoc tłumaczeniu swoiemu *Art*: 3. *z Roz*: 5. niebiorą tego Prawa, który wyraźnie od Imion leżących, to iest: od Dobr Oyczystych skarbow y ruchomości Córki oddala, niewzywaią iednak tego Artykułu na pomoc sobie, czemu? bo uważają że tłumaczenie tego Prawa łatwiey poznane będzie; odrzucaią więc ten Artykuł choć dosyć pomyślny, bo Córki nie tylko od skarbow y ruchomości (iak Xiążąta Jchmość mieć chcą) ale y od Dobr Oyczystych oddalający.

Lecz iako ten Artykuł oddalaiący Córki od Dobr Oyczystych skarbow y ruchomości w myśli skupna z tego wszystkiego Córek, pisany do nauki w tym Statutowey szerzey na inszym mieyscu dołożoney referował się, y przeto wyraznością słow swoich od skupna z tych Dobr skarbow y ruchomości Córek nie oddalił, tak rownie y słowa *w Art*: 3. *z Roz*: 5. w pomoc oddalenia Córek od Summ y ruchomości przez Xiążąt Jchmciow brane, nie oddalaią tychże Córek od Summ y ruchomości.

Y gdyby Wwdowie nie mieli Praw jasnych wyznaczaiących Córkom skarby y ruchomości Oyczyste na skupno, iakie powyżey wyrazili.

Alboż niebyłoby dosyć do poznania, że Córki rownie tak z Dpbr Oyczystych, jako z skarbow y ruchomości są skupnemi, z cytowanego wyżey Artykułu 14. *z Roz*: 5. który oddalaiąc Córki od Dobr Oyczystych skarbow y ruchomości, tym samym ukazał że są z tego wszystkiego skupnemi, gdy ich razem od Dziedzictwa tego wszystkiego oddalił.

Wnoszą ieszcze Xiążęta Jmchmość na utrzymanie kwestyi swojey, że gdziekolwiek Prawo pisze Imiona, tam wszędzie ruzumie być nieinaczey tylko ziemie, Mttści y Wsie, y na wsparcie tey kwestyi, mówią że Imiona wzięły wzrost od ziemi.

Przeciwko temu wniesieniu chociaż Wwdowie iuż wyprobowali, że Prawo w iednym mieyscu Imiona rozumie być ziemię, a w innych rozumie być y ziemie y cały Maiątek, y gdzie dokłada Imienie leżące tam rozumie tylko ziemię, a gdzie pisze tylko Imiona, tam rozumie y ziemię y cały Maiątek, jako *naprzykład w Art*: 3. *z Roz*: 5. przez Xiążąt cytowanym w iednym mieyscu *oszacowawszy 4tą Część wszystkiego Imienia Oyczystego, nic z tego Imienia niewytrącaiąc ani utracaiąc* tu wyraźnie Prawo rozumie y ziemię y cały Maiątek. Niżey

zaś

zaś w tymże Artykule pisze: *wyprawę z Imienia leżącego uczyniwszy*, iuż tu rozumie Prawo tylko ziemie, bo dokłada Imienie leżące, y tak trzymaią Xiążęta Jchmość cytuiąc te słowa przeciwko Wwdom.

Jeżeli zaś Xiążęta Jchmosć rozumieią: że Imienie nazywa Prawo ziemie od danego iey Imienia czyli nazwiska, tedy równie Wwdowie rozumieią że skarby pieniądze, ruchomość nazywa Prawo Imieniem, także od danego im Imienia czyli nazwiska, a iako Wwdowie zgadzaią się na rozumienie w tey mierze Xiążąt Jchmciow tak spodziewaią się że Xżta Jchmość zgodzą się na rozumienie Wwdow iako na pewność rowne konwikcye czyli dowody maiącą.

Wzywaią Xżta Jchmość *Art*: 14. *z Roz*: 5. *Paragr*: 1*mo* tłumacząc że ten Artykuł tylko ziemie rozumie Imionami a nie ruchomość.

Odpowiadaią Wwdowie że y ten Paragraf Prawa równie niesłuży Xżtom do tey kwestyi, którą chcą probować iako y słowa *w Ar*: 14. z tegoż Rozdzału. Owszem iako słowa *Ar*: 3. *tak y Paragr*: *Ar*: 14. są wyraźnie przeciwko kwestyi Xżąt Jmchmciow:

Cóż bowiem rozumieć z tych słow Prawa: *tak Imion leżących, iako y ruchomych rzeczy tych to iest pieniądze gotowe srebro złoto &c.*

Czy niewyraźnież tu Prawo nazywa Imionami, y ziemie y ruchomość, gdy pisze: *tak Imion leżących, iako ruchomych*, y gdy ieszcze daley tłumaczy iakie są Imiona ruchome: *to iest pieniądze gotowe, srebro złoto &c.* ktoż tu inaczey wnieść może na tak iasną Prawa explikacyą.

Jako więc niesprawiedliwość wywracać iesne Prawo, naciągać ie gwałtem do swoiego interessu.

Mówią Xżta Jchmość że gdy *Ar*: 3. *z Roz*: 5. Taxę 4tey części Imion Oyczystych przez Podkomorzego wyznacza, tedy tym samym daie poznawać, że Summy y ruchomość Oyczyste Córkom nienależą, bo Podkomorzy iest Sędzia Ziemny, a Summy niepotrzebuią Podkomorzego tylko Rachmistrza.

Odpowiadaią Wwdowie Nowogr: że Prawo w tych słowach: *a szacunek tey 4tey części Imienia &c. uznawan być ma przez Podkomorze- &c.* Wyznacza iżby Podkomor: to wszystko taxował, co mu Prawo każe, gdy pisze: *tey 4tey Części.* Więc się referuie do powyższego rozrządzenia. A powyższe rozrządzenie takowe: *Tedy oszacowawszy 4tą część Imienia swego Oyczystego nic z tego Imienia niewytrącaiąc, ani utracaiąc &c.* tedy wyraźnie Prawo każe Podkomorzemu całą Część Jmienia Oyczystego, to iest co tylko z tey Części podpada pod taxę, taxować, pieniądze zaś gotowe iako taxy niepotrzebuiące w takim przypadku przyieliby Wwdowie na część swoią od Xiążąt Jchmciow y z rąk namienionego Rachmistrza byleby oddał.

Zatym jeżeli Prawo wszystkie te Imiona Oyczyste które tylko na część 4tą należą, przez Podkomorzego taxować każe, tedy kwestya w tym Xiążąt iako przeciwko Prawu wniesiona ustawać powinna, bo nie Sędzia Ziemny czyli Podkomorzy daie naukę Prawu, iak go ma opisywać, ale Prawo daie naukę Podkomorzemu, iak go ma wykonywać.

Po wyprobowaniu zatym z nauki Prawa że summy i ruchomości Oyczyste na

część Wwdziney należą, i podaniu rezolucyi na Objekcye w tym Xżąt ieżeliby ieszcze nie dosyć to przekonywało, dodaią na resztę Prawo Statutowe ar: 4. z Roz: 5. ad Casum: iednoż ieśliby po śmierci Oycowskiey Bracia i Siostry zamąż wydawać będą, a Posagu przystoynego bądź z summy od Oyca zapisaney i zapisaney i zostawioney, abo z czwartey części Imienia, co na część iey według Prawa iey przyrodzonego, i należeć będzie &c.

To Prawo wyznacza Posag Córce z czwartey części Dóbr Oyczystych według Prawa iey przyrodzonego, tedy gdyby inney nauki o posażeniu Córek w Prawie nie było, alboż nie dosyć iest do poznania z tego artykułu, który wytknoł Prawo przyrodzone Córek, co im należy. alboż może się znaleść w Prawie przyrodzonym czyli naturalnym taka niesprawiedliwość iżby wolno było odbierać czyli zatrzymywać co iest cudzego.

Nie mogą się żadną miarą spodziewać Wwdowie nawet w własnym przekonaniu Xiążąt iżby mogli rozumieć przez naturalne czyli przyrodzone Prawo że wolno komu odbierać cudzą własność. A cóż iest innego gdy Xiążęta Ichmć bronią summ Ruchomości na część Wwdziney po Oycu spadłych, ieżeli nie to, co odebrać cudzą własność.

Omiiaią na reszte Prawo Wwdwoie tak wyraźnie, tak jasno cały maiątek Oyczysty na część czwartą Córek wyznaczaiące, ale chcą wiedzieć od Xiążąt ieżeliby Prawa pisanego nie było, mógłżeby mówić kto sprawiedliwie podług przyrodzonego Prawa, że Summy i Ruchomości Oyczyste na części córek należeć nie maią.

A tak jeżeli Xżta Jchmć: głosu Praw jasnych nie obojętnych żadnemu tłumaczeniu niepodpadaiących słuchać niechcą, odwoływaią się Wwdowie do własnego przekonania Xżąt Ichmć i do Prawa przyrodzonego w rozsądku każdego człowieka znayduiącego się, a zapewne znaydą w własney Sprawiedliwości Xżąt, że Summy i Ruchomości córkom należą.

Ale jeżeli i to wszystko co się dotąd mowiło, przekonać Xżąt Ichmć niemoże, dla mniemanego tłumaczenia Prawa że pod słowem Imiona niemogą się rozumieć Summy i Ruchomości, tedy na reszte wzywaią Wojewodowie Prawa Statutowego art: 19. z Roz: 5. iuż nie pod tytułem Imion, ale wyraźnie piszącego w te słowa: iedno jeśliby ono wniesienie Siostry swey Bracia sobie wziąć chcieli, tedy miasto tego tey Siestrze niewydaney ze wszystkiey części, czego stać będzie, posag i wyprawę dać powinni, gdyż czwarta część według dawnych Praw osobliwie na wyprawę Dziewek Zamąż odłożona bez wszelkiey różności &c.

Tedy iuż to Prawo według chęci Xżąt nie nazywa czwartey części Dóbr Oyczystych Imieniem ale nazywa częścią, gdy więc to Prawo ze wszystkiey czwartey części czego stać będzie posag i wyprawę Córkom dać każe, tedy iuż i Imiona Xżąt nie maią w tym mieyscu nic do czynienia, tedy i tłumaczenie Prawa upadło i tłumaczący one na dowodach ustać powinien.

A przeto Wwdowie Nowogródz: nie mogą się iuż tu spodziewać, iżby Xżęta te słowa Statutu: ze wszystkiey czwartey części czego stać będzie mogli tłumaczyć tylko ziemią, a nie całym Maiątkiem Oyczystym.

KA-

KATEGORYA
DZIESIĄTA
Co do Pałacu w Wilnie.

Probuje że za ten Pałac teraz przez Xcia Biſkupa Kommiſſyi Edukacyiney zbyta czwarta część Summy Woiewodziney należy, i przyſądzoną być powinna.

Pałac w Wilnie że był Oyczyzyſtym i pod exdotacyą Wwdziney Nowogr: podpadaiącym temu Xże Imć Biſkup nie przeczy.

Lecz mówi że go z pozwolenia Oycowſkiego reparował i z tegoż pozwolenia miał moc przedania, a zatym wnoſi iż Wdzina Exdotacyi z niego brać nie powinna.

Te dwie przyczyny że reparował i że miał moc przedania Generałowey Sołłohubowey, ale do exekucyi tey przedaży nie przywiodł, wzzięte wu wagę i bez odpowiedzi na nie, nie oddalaią Wojewodziney od exdotacyi.

Bowiem ani reparacyia dopuſzczona ani przedaż dozwolona a rzeczą ſamą nie wykonana, nie oddalały Hetmana od Aktorſtwa tego Pałacu, a zatym nie oddalają i Wojewodziney od exdotacyi, bo czego był Oyciec Aktorem, z tego i Wojewodzina exdotacyą mieć powinna.

Ale ani pozwolenia Reparacyi, ani pozwolenia zbycia tego Pałacu na zyſk ſwòy to ieſt iżby Xciu Imci miały należeć pieniądze z przedaży tego Pałacu, nie ukazał Xże Imć Biſkup w Produkcie odeſzłym, lecz illacyi ſwojey wierzyć każe.

Ze zaś nie tak ieſt, to właſny Dokument Xcia Imei Biſkupa do tey kweſtyi podany probuje, a ten ieſt Prawo wieczyſte od Xcia Biſkupa Generałowey Sołłohubowey na Pałac Wileńſki dany.

W ktorym Xże Imć Biſkup piſze w te ſłowa: „ Za mocą zupełną przez za„ pis Plenipotencyiny w Ru 1765. Xbra 30. dnia w Lachowiczach pi„ ſany od JW. Hetmana W. Litt: ſobie daną

Dał więc zeſzły Hetman Plenipotencyą Xciu Imci Biſkupowi do zbycia tego Pałacu (jako ſię z tego Prawa ukazuje) ale przez to nie wyzuł ſię z aktorſtwa tego Pałacu ieżeliby nie był przydany.

Nie przedany więc ieſt ten Pałac Generałowey Sołłohubowey bo kontrakt o te przedaż zerwał ſię i nie doſzedł, jak ſam Xże Imć Biſkup w Produkcie ſwoim wyraża. to ieſt upadło Prawo przedaży i Xcia Biſkupa mocą Plenipotencyi Hetmańſkiey Generałowey Sołohubowey dane, i drugie razem upadło właſne Hetmańſkie. A zatym zoſtał ten Pałac przy pierwſzym Aktorſtwie ſwoim, to ieſt był pierwiey Hetmańſkim, więc do tegoż Aktorſtwa znowu powrócił.

Przedał więc go teraz Xże Imć Biſkup jak ſam w Produkcie ſwoim wyraża Kommiſſyi Edukacyiney, nie jako ſwòy właſny, ale jako Oyczyſty, bo pozwolenie Oycowſkie przez Plenipotencyą przedaży tego Pałacu, nienadał o Xciu Imci Biſkupowi Aktorſtwa onego.

A zatym ztey przedaży co wzioł za Pałać, z tego czwartą część Wojewodziney Nowogr. oddać powinien, i to jey przyſądzono być powinno.

Item co do Pałacu czyli Kamienicy w Grodnie.

Nie przeczy Xże Imć Biskup że ten Pałac czyli Kamienica iest w Oyczystym ale mówi że mu zeszły Hetman darował i daley wyraża, że nie znayduje Dokumentu między Papierami na tę darowiznę, i nawet nie pamięta czy dał mu nato Dokument Hetman, czyli nie.

Odpowiadaią Wwdowie że ma dar lub przedaż iakową, trzeba ukazać Dokument. Więc gdy Xiąże Imć nie ukazuje tedy poprzestać trzeba na tym, Iż ten Pałac iest Oyczystym, a zatym pod exdotacyą Wojewodziney podpadaiącym.

KATEGORYA
JEDYNASTA
Co do summy 250,000. zł. Kazimierzowi Massalskiemu na Myszy opisanych

O tę summę 250,000. zł. dopomina się Xże Imść Biskup razem z dalszemi Xiążętami przez swòy Produkt w zmieszaniu nie zrozumianym nie wiedzieć ukogo i dla kogo.

Jeżeli dla Kazimierza Massalskiego, to ten niepotrzebuie żadney summy, bo jest nie czynnym.

Czyli też jeżeli dla siebie dopomina się, tedy i to czyni przeciwko interessowi własnemu, bo broni sukcessyi po Kazimierzu Massalskim dla Wojewodziney Nowogr: a jakże ią sam po nim brać może,

Lecz ani Xże Biskup, ani kto inny szukać tey summy na dobrach Hetmańskich nie może.

Tegoż bowiem D. ktòrego zeszły Hetman czynił Intercyzę przed szlubną z Teodorą Sapieżyną Wojewodziną Mścisławską o Còrkę jey Krystynę Sapieżankę dla Syna swoiego Kazimierza Massalskiego teraz w melancholij będącego, i ktòrego zapisał temuż Synowi swoiemu 250,000. zł. na Myszy, szczegulnie dla uczynienia zapisow przyszłey żonie jego Krystynie Sapieżańce, otrzymał assekuracyą od tegoż Syna swoiego, że się niemiał upominać o sumę 250,000. zł. lecz stem tysięcy zł. kontentować się.

Nad to jeszcze tenże Syn Kazimierz Massalski przyrzekł Oycu tąż assekuracyą iż w czasie podziału z Bracią takową summę miał bonifikować i nadgrodzić: . . . *Swiadczy to Intercyza przedszlubna i assekuracya Kazimierza Massalskiego Oycu dana jednego Dnia to jest w R.*

1745. *Marca 28. D. datowane tegoż R. Apr: 2. w Magdeburyi Grodzień: przyznane które się produkuią.*

Co większa tenże Hetman Massalski wyświadcza w teyże Intercyzie, że dał Prawo zastawne Synowi swoiemu na Mysz w pomienioney summie 250,000. zł. onerowaną, i że one w Magdeburyi Grodzień: przyznaie *Videatur Intercyza.*

A gdy to Prawo zastawne teraz się nie okazuie, gdy z nim Xże Imść Biskup

ſkup do Sprawy teraznieyſzey nie ſtawa, tedy albo niejawny dowod że zeſzły Hetman favore ożenienia Syna swoiego dawſzy mu Prawo zaſtawne na Myſz, po ożenieniu one odebrał i ſkaſſował; gdzież bowiem to Prawo, jeżeli powiedzieć że zgineło, to o zginienie trzeba mieć Proces, ale jeżeli Authentyczne Prawo zgineło, tedy przyznanie iego w Mandeburyi Grodzieńskiey zoſtało, tedy Widimus iego trzeba było wyiąć, gdzież on jeſt? niema.

Oczewiście więc probuie ſię że zeſzły Hetman chociaż zapiſał Synowi ſwemu 250,000. zł. na Myſzy dla ſzczegulnego jego ożenienia, jednak ich niechciał dać, i niedał, owſzem ſtem tyſięcy zł. kontentować ſię kazał, i tę ſummę wyraźnie w czaſie działn między Bracią nadgrodzić i bonifikować dyſponował, nad to jeſzcze Prawo zaſtawne na Myſz dane odebrał i ſkaſſował.

Więc nie tylko że nie wzioł tey ſummy Kazimierz Maſſalſki u Oyca, ale gdyby ją i wzioł, tedyby teraz przy dziele między Rodzeńſtwem nadgrodzić i bonifikować muſiał, tak iżby Rodzeńſtwo naymnieyſzey z tąd ſzkody niemiało.

Lecz gdy niedał Oyciec tey ſummy Kazimierzowi Maſſalſkiemu, gdy i zapisy ſzczegulnie tylko dla ożenienia jego były czynione, gdy na oſtatek w dziale ta ſumma miała być bonifikowana.

Tedy na kim Xżęta Ichmość ſzukać maią tey ſummy, chiba na ſamych ſobie jako Sukceſſorowie dòbr i po Oycu i po Bracie.

Do Wojewodziney zaś Nowogr: ani do Części dòbr jey nie może tey regulować pretensyi, ktòreyby i sam Aktor Kazimierz Maſſalſki nie mògł regulować, bo ſię opisał w dziale bonifikować tę ſummę, teraz więc dział naſtąpił między Rodzeńſtwem, teraz też i bonifikacya powinna być taka, iżby żadna w Rodzeńſtwie Osoba ſzkody nie poniosła.

Z reſztą referuią ſię Wojewodowie do rezolucyi względem Donacyi Jozefowi Maſſalſkiemu Podſkarbiemu Nadwor: Lit: w ròwnym przypadku ożenienia onego daney, po wyżey pisaney.

Jako bowiem tę pierwſzą Donacyą Podſkarbiemu Nadwor: Lit: od Oyca dla ſzczegulnego jego ożenienia daną, zniſzczyły dwie dawności ziemſkie chociażby była i naylepſza.

Tak barziey jeſzcze ta Kazimierza Maſſalſkiego Donacya, gdyby z innych powodow nie podlegała nieważności teby ròwnie dla przemilczanych pòł trzeci dawności ziemſkich to jeſt dla nie upominania ſią za nią, o tę ſummę i o Poſſesyą Myſzy u Oyca przez Kazimierza Maſſalſkiego dawniey w zdrowiu zupełnym będącego, a po w padnieniu jego w malencholią gdy ſię Sukceſſyia Braci po nim otworzyła, dla nieupominania ſię przez tychże Braci dwòch potym zeſzłych a trzeciego dotąd żyiącego Xcia Biſkupa ſkasowana być powinna.

Videantur Prawa Stat: o dawnościach Ziem. pod Strunną położone.

Względem zaś intercyzy przed ſzlubney ktòrą ſię opiſał zeſzły Hetman Teodorze Sapieżyney Wojewodziney Mściſławſkiey nie otrzymywać żadnych Rewerſow od Syna ſwojego na ſummę onemi zapiſaną.

Odwoływaią ſię Wojedowie do właſney konwikcyi Xcia Imci Biſkupa w ròwnym że przypadku w Kategoryi o Dobra Kretyngę przeciwko im po-

 da-

daney i do Konſtytucyi 1423. tam Cytowaney.

I ieżeli Xże Imć Biſkup rozumie tę Konſtytucyą znoſzącą zapiſy przed ſzlubne, tedy niech to rozumie i dla Wwdow co dla ſiebie, Prawo bowiem iedne dla wſzyſtkich ſtanowione.

Tedy według konwikcyi Xcia Imci Biſkupa w rownymże przypadku przeciwko Wwodom w Produkcie podanym ta intercyza nie ważna iako aktualny przymiot Aktorſtwa naruſzaiąca, i jako przedſzlubna, są ſłowa własnego Produktu Xiążąt Ichmciow.

Ieżeli ż tę samą intercyzę w iednym mieyſcu Xżęta Ichmć gdzie ieſt dla Imciow przeciwna, maią za nieważną, tedy zaco i w drugim gdzie ſobie być rozumieią pomocną, niechcą iey przyznać rowney nieważności, ile w przypadku iednym i nic od pierwſzego nie odmiennym.

Chcą tedy Wwdowie pewną i nieoboiętną mieć w tym rezolucyą, czy tę intercyzę chcą mieć Xżta za dobrą czy za złą? bo w podanych do tąd Kontrowerſyach znayduią tę intercyzę w iednymże punkcie razem i złą i dobrą.

Lecz iako Wdowie rozumieią do innego przypadku tę Konſtytucyą 1423 Ru ſtanowioną, tak iey w tym mieyſcu na konwikcyą i na Xiążąt Imciow zniſzczenie tey intercyzy nie używaią.

Mowią bowiem Wdwie Nowogrodz: że zeſzły Hetman nie obowiązywał ſię Synowi ſwoiemu tą intercyzą niebrać od niego rewerſow na summę zapiſaną, ale ten obowiązek uczynił dla Theodory Sapieżyney Woiewodziney Mściſławſkiey i dla iey Córki Kryſtyny Sapieżanki, i taki wyraźny obowiązek im, a nie Synowi uczyniony.

„ Videatur Intercyza w te ſłowa:

„ My Maſſalſcy aſſekurujemy, warujemy i ubeśpieczamy tak JW. Theodorę
„ Sapieżynę, jako też JW. Kryſtynę Sapieżankę Wwdziankę Mściſław:
„ Córkę Ieymci a przeſzłą Synową naſzą, iż żadnych Rekonwencyo-
„ nalnych zapiſow Reſkryptow od Syna naſzego JP. Stty Wołkowyſk:
„ na tę wyż wyrażoną Summę i Dobra od nas Imci równo z datą tego
„ zapiſu naſzego uſtąpione, brać nie mamy.

Synowi zaś zeſzły Hetman iako nie czynił tego obowiązku, iako ſię nie opiſywał iemu intercyzą, tak nie był w obowiązku nie brania od niego Rewerſow.

I przeto miał moc zupełną jakie chcąc brać rewerſa od Syna na tę Summę jemu zapiſaną.

A gdy te obowiązki w intercyzie (iako ſię dowiodło) dla Theodory Sapieżyney Woiewodziney Mściſławſkiey favore iey Córki i dla niey były piſane, tedy któż może być Aktorem tych obowiązkow, ieżeli nie Sapieżyna Wowdzina Mściſł: Matka i Kryſtyna Sapieżanka Córka, a mimo ich nicht niema mocy do utrzymywania tych obowiązkow.

Jeżeli bowiem Xżta Ichmć chcą utrzymywać te obowiązki, tedy winni ſą okazać albo zrzeczenie od Sapieżyney Woiewodziney Mściſławſkiey i iey Córki tych obowiązkow, albo Plenipotencyą, inaczey zaś Aktorami tego być, i na pomoc Sprawy ſwojey brać nie mogą.

Przeciwnym zaś ſpoſobem gdy Kazimierz Maſſalſki dawſzy Rewers Oycu ſwoiemu jako wyż piſano, i będąc ieſzcze przez wiele lat w zupełnym zdrowiu, przeciwko temu Rewersowi nie maniffeſtował ſię, co więkſza Summy sobie Zapiſſaney u Oyca ſwojego nie odbierał, o oną niedopominał ſię, a po wpadnieniu iego w Melancholią naſtępni Sukceſſorowie zeſzli dway Bracia, i żyiący Xże Biſkup o toż Urzędoownie nie ſkarzył ſię.

Prze-

Przeto podług allegowanych wyżey Praw o dawnościach Ziemskich opisanych, i teraz oto skarżyć się nie maią, lecz wiecznie milczeć powinni.

Codo pretensyi Xżąt Ichmćow o intraty z Starostwa Wołkows: wybierane.

Odpowiadaią Wwdwie Nowgr: że ta pretensya więcey krzywdy przynosi Xiążętom w iey oświadczeniu przed sądem niżeli zysku w mniemanym wygraniu

Jaka bowiem to iest pretensya i oco, przyłącza się uwiadomienie.

Zeszły Hetman W. Litt. kupiwszy Sttwo Wołkowyskie za 60,000. złł. dał był ie pierwiey Kazimierzowi Massalskiemu Synowi swoiemu z obowiązkiem Izby 52,000. w dziale przeszłym Braci bonifikował, a ośm tysięcy złł. kazał długu swoiego opłacić. *O czym wyżey mowiono.*

Tandem gdy wpadł w Melancholią Kazimierz Massalski Hetman te Starostwo Wołkowys: drugiemu Synowi zeszłemu Podczaszemu Litt: wyprawił, Po ktorym Xżęta Ichmć Sukcessyą biorą.

O te więc intraty z Starostwa Wołkowyskiego Xżta teraz pretensyą reguluią do części Dóbr Woiewodziney Nowogr: i proszą bonifikącyi.

Ktòra jeżeli powinna regulować się do niey uwadze Sądowey oddaje się.

Rowney wagi Pretensya Xcia: Imci: Biskupa o Intraty z Pułkownikowstwa Regim: Kamien: ktore się dostało Zeszłemu Podskar: Nadwor: Litt: po w padnieniu w Melancholią Kazim: Massalskiego ieżeli także może się regulować do części Dobr Woiewodziney Nowogr: uwadze Sądowi porucza się.

Tabowiem pretensya gdyby była i sprawiedliwą iak iest od niey daleka, tedyby iednak nie do części Dobr Woiewodziney Nowogródzkiey, ale chyba do Dobr po zeszłym Podskarbim Nadwornym pozostałych miała się ściągać lecz i do tego Dobr czyliż można sprawiedliwie regulować pretensyą. Zeszły Podskarbi Nadwor: po wpadnieniu w Melancholią Kzmrza Massalskiego, został po nim Pułkownikiem Reymentu Kamienieckiego, powinności żołnierskie odbywał, a Brat w menlancholii nieczynny za niego miał brać pensyą, a gdzież to na świecie widziana taka sprawiedliwość, widzi tedy Sąd iakiemi krokami proceduie Xże Biskup iakich w tey sprawie nieużywa sposobow do znitzczenia posagu Siostry swoiey powygrzebał z grobow pretensye Prawu i sprawiedliwości przeciwne.

Względem nieiakoweyści restancyi intraty z Dobr Kretyngi do części dobr Wwdziney Nowogr: Oyczystych regulowaney; odpowiadaią Wdowie Nowogr: że zeszły Hetman nigdy niebył zastawnikiem Dobr Kretyngi, iak go Xżęta w tym mieyścu nazywaią, lecz był Aktualnym Dziedzicem, iako powyżey pod Dobrami Kretynga probowali, a zatym z intrat swoich sprawować się nikomu niebył powinien a wstopniu iego Wdwzina Nowogr: także rachunku zdawać niema.

Wreszcie na wszystkie pretensye blisko wyż pisane odpowiadaią Wwdowie Nowogr: że gdyby iakowe intraty z Dobr Synowskich, i wybierał zeszły Hetman Oyciec, tedyby iednak z tego kalkulować się nikomu niemogł, tak chce miec Prawo Statutowe, *R. 3. Ar: 40 Oyciec Dzieciom żadney liczby czynić niepowinien.*

P Rów-

Rownym sposobem i względem pretensyi o długi na Strunnę i Justyanow, przez zeszłego Hetmana zaciągnione, a przez Xcia Biskupa od Podskarbicow do Wwdziney regulowane, referuią się Wwdowie do rezolucyi pod Dobrami Strunną położonych, iako bowiem Donacya na Dobra Strunnę Justyanow i Leypuny zeszłemu Podskarbiemu dana podług wyższych Probacyi skassowana być powinna, tak i długi na tych Dobrach będące Podskarbicowie równie z Xciem Biskupem i Wwdziną z części opłacać powinni.

Równie i co do pretensyi Podskarbicow o intraty z Starostwa Łozdzieyskiego niby przez Hetmana wybierane, odpowiadaią Wwdowie że nie okazano dowodu żadnego, gdyby Hetman miał wybierać intraty z tego Starostwa, a zresztą gdyby i wybierał, kalkulować się Dziecom niepowinien, referuią się w tym do allegowanego powyżey Prawa Statut: Ar: 40 z Roz: 3.

Do tego wszyscy Synowie za życia Hetmana cokolwiek mieli, wszystko to zniego a nie z siebie, i czy to który Rangą w Woysku był zaszczyconym czyli Starostwo iakowe otrzymał, wszystko to albo staraniem i zasługami zeszłego Hetmana było zyskano, albo za własne iego pieniądze było kupiono.

I ieżeli brał iakowe intraty zeszły Hetman z Starostwa, czyli z rangi Woyskowey dla Syna którego przez się wyprawionych, czyli kupionych, czynił to w nadgrodę łożonych na to pieniędzi i starań swych.

Ale nadewszytko że niczym nieiest dowiedziono, gdyby zeszły Hetman miał possydować Starostwo którego Syna, czyli intraty z Rangi Woyskowey obracać na siobie.

KATEGORYA

DWUNASTA

Probuie że po Hetmanie więcey nierownie Summ, niżeli długow pozostało.

A zatym wnosi: *Iż z tey pozostałości 4ta Część Summy Wwdziney należy y przysądzoną być powinna, y przeto wypisuie się.*

TABELLA.

Summ zeszłemu Massalskiemu Hetmanowi W. Lit: winnych, a na Dobrach Zastawych tak w Koronie iako y w Litwie za Prawami zastawnemi będących, tudzież y za Obligami należących, niemniey w gotowiźnie pozostałych, podług Domumentow od Xcia Jmci Biskupa Wileń: do Sprawy na kompromissie w Warszawie kommunikowanych, z strony Wwdow Nowogrodz: wypisana.

1763. *Paździer: 29. dnia dattowany*, Tegoż czasu w Grodzie Korczyńskim przyznany Kontrakt trzyletni Zastawny o Dobra Jurkow w Wdztwie Sendomirskim międzyzeszłym Jozefem Massalskim Podskarbim Nadwor Lit: a Wodzickim Kasztel: Sandeckim Zawarty.

Prez który zeszły Jozef Massalski Podskar: Nadwor: Lit: inwa-

dyuie

dyuie Dobra swoie Jurſkow Kaſztelanowi Wodzickiemuw Sumie 160,000. Zl: Pol:

Producitur takowy Kontrakt.

Za tym Kontraktem poſſydował Dobra Jurkow przez lat trzy Wodzicki Kaſzt: Sandecki.

Tandem zeſzły Maſſalſki Hetman W. Litew: oſwobadzaiąc Dobra Jurkow z Poſſeſſyi zaſtawney Wodzickiego Kaſzt: Sadeckiego Summę zaſtawną 160,000. zł: Pol: ze Skarbu swojego onemu zapłacił, a Dobra Jurkow do swojey Poſſeſsyi obioł

Dowod tego:

1767. Nazaiutrz po trzech Królach w Grodzie Korczyckim przyznany Kwit od JW. Wodzickiego z exelucyi tey Summy Hetmanowi Maſſalſkiemu dany

Produkuie ſię:

Kładzie ſię takowa Summa Kapitalna w Linij - 160,000

Od tey Summy chociaż procent więcey niżeli po 10. od ſta z Dobr zaſtawnych Jurkowa wynoſi (iako o tym pewną maią wiadomość Wwdowie Nowogr:) iednak przeſtaią na procencie po ośm od ſta liczonym.

Y kładą procentu od *Roku 1768. od dnia 10. Febr:* to ieſt od śmierci Maſſalſkiego Hetmana *do Roku naſtępuiącego* 1778. Za lat 10. ſto dwadzieście ośm tyſięcy złotych Pol: - - - - 128,000

1764. *xbra 10. d. dattowany a 1765. feria 4ta ante feſtum Sancti Fabiani et Sebeſtiani* w Grodzie Lwowſkim przyznany Eodem Anno feria *6ta* poſt Dominicum Lætare quadrageſimalem w Grodzie Sendomir: oblatowany Kontrakt zaſtawny trzyletni o Dobra Jurſk w Wdztwie Sendomirſkim między zeſzłym Jozefem Maſſalſkim Podſkarbim Nadwor: L. a Karolem Szydłowſkim Sttą Uſzyckim zawarty.

Przez ktòry Kontrakt zeſzły Jozef Maſſalſki Podſkar: Nadwor: Lit: bierze ſummy parato ære *trzykroć ſto tyſięcy zł. Pol:* u Szydłowſkiego Stty Uſzyckiego y zoſtawuie onemu Dobra ſwoie Jurſk na lat trzy.

Produkuie ſię takowy Kontrakt

Zatym Kontraktem poſſydował Dobra Jurſk przez lat dwie JPan Szydłowſki Staroſta Uſzycki.

Tandem zeſzły Maſſalſki Hetman W. Lit: oſwobadzaicą Dobra Jurſk z Poſſeſſyi zaſtawney Szydłowſkiego ſummę zaſtawną 300,000. zł: Pol: Szydłowſkiemu ze Skarbu swojego opłacił, a Dobra Jurſk do ſwey zaſtawney Poſſeſſyi obioł.

Dowodem tego

1767. feria 3tia pridie feſti Sanctæ Catharinæ przyznany Kwit od Szydłowſkiefkiego Stty Uſzyc: z exolucy: tey ſummy Maſſalſkiemu Hetmanowi W. Lit: dany.

Produkuie ſię

Kładnie ſią takowa ſumma *Kapitalna w Linii* - 300,000.

Y z tych Dobr zaſtawnych Jurſka, nieſzukaią zyſku Wojewodowie więcey niżeli procent dzieſiąty wynoſzącego, przeſtaią na procencie po ośm od ſta liczonym.

Y kładą procentu *od roku 1768. od dnia 10. Febr:* to ieſt od śmierci Maſſalſkiego Hetmana Lit: do roku naſtępuiącego 1778. za lat 10. *dwakroć czterydzieście tyſięcy złotych.* - - - - 240,000.

1765. Jan: 14. dnia dattowany feria 5ta magna w Grodzie Lwowſkim przyznany, poſtmodum w tymże Grodzie oblatowany Skrypt zeſzłego Podſkarbiego Nadwornego Litew: na ſummę 120,000. złł: Pol: rękodaynie wziętą JX. Samuelowi Głowinſkiemu Suffraganowi Lwowſkiemu z opiſaniem ewikcyi na Dobrach Jurſku y Boleſławie dany.

Produkuie ſię

Zatym Skryptem po nie oddaniu ſummy na terminie przez zeſzłego Maſſalſkiego Podſkarbiego Nadwor: Litew: y po zaſzłym oto procederze.

1767. feria 5ta poſt feſtum Sanctorum trium Regum Dekret Oczewiſty Grodu Lwow: z injunkcyą oddania tey ſummy naſtąpił.

Po którym Dekrecie zeſzły Maſſalſki W. Hetman Litew: oſwabadzaiąc Dobra Jurſk y Boleſław od dalſzey konwikcyi JX. Suffragana Lwowſkiego z prowizyą to ieſt *ſto czterdzieście czthry tyſięcy zł: Pol:* JX. Suffraganowi Lwowſkiemu opłacił.

Dowodem tego:

1768. feria 2*da* poſt feſtum Sanctor: trium Regum w Ziemſtwie Lwowſkim przyznany Kwit JX. Głowinſkiego Suffragana Lwow: z exolucyi tey ſummy Maſſalſkiemu Hermanowi W. Lit: dany.

Producitur.

Kładnie ſię takowa ſumma *Kapitalna w Linii* - - 144,000.

Procentu od ſummy od Daty Kwitu czyli od Daty śmierci Hetmana W. Litew: to ieſt *od roku 1768. od dnia 10. Febr:* do roku naſtępuiącego 1778. za lat 10. licząc po oſm od ſta wynoſi ſumma ſto piętnaście tyſięcy dwieście złot: Pol: - - - 115,200.

1766. Apr: 23. dnia dattowdne tegoż roku 7bra 9. dnia w Grodzie Lidzkim przyznane Prawo wlewkowe tranſfuzyine na Hrabſtwo Sławatyckie w Wdztwie Brzeſkim ſytuowane od Xcia Jmci Biſkupa Wileń: zeſzłemu Maſſalſkiemu Hetman: Lit: dane.

Te Prawo nie produkuie ſię bo nie było kommunikowane od Xcia Jmci Biſkupa Wileń: na kompromiſſie, ale veiſtigia onego w Regeſtrze papierow Sławatyckich znayduią ſię, y sam Xże Jmć tego nie neguie.

Przy tym wlewku wypłacił zeſzły Hetman Maſſalſki gotowym groſzem Xciu Jmci Biſkupowi Wileń: zł: Polſk: 442,462. y gr: 15. y temu Xże Jmć Biſkup nie neguie 442,462 gr: 15

Po opłaceniu takowey ſummy zeſzły Hetman Maſſalſki wſzedł w poſſeſſyą Hrabſtwa Sławatyckiego y one poſſydował.

Swiadczy to intromiſſya w Regeſtrze papierow Sławatyckich zapisaua.

Tandem za naſtąpieniem Konfederacyi pod Laſką Xcia

Jmci

Jegomości Radziwiłła Wojewdy Wileńskiego Hrabstwo Sławatyckie przez Xcia Jmci Radziwiłła Wwdę Wileń: zeszłemu Massalskiemu Hetmanowi odebrane zostało. Poślędniey raś to iest *w Roku 1768. Sierpnia 20. dnia* Xże Jmć Biskup Wileń: iuż po śmierci Hetm: o takową summę Hetmańską na Sławatyczach będącą y o dalsze swoie własne summy na Newku 7. Siebieżu ulżkowane, z Xciem Radziwiłłem Wojewodą Wileń: godząc się we wszystkich pretensyach został uspokoionym, *tym sposobem.*

Xże Radziwiłł Wwda Wileń: znosi summę kapitalną i za nie fruktyfikacyą z Dobr od daty odebrania possessyi, tu dzież za rożne pretensye przychodzącą w iedną massę y wyznacza do opłacenia Xciu: Biskupowi Wilenskiem: Quadtum Milion Sto Pięćdziesiąt Tysięcy Zlł: Pol: Nro: 1,150,000. - - - A oraz insuper bierze u Xcia: Biskupa Wileń: Summy Zlł: 50,000.

I za takową summę ogulną inwadyuie czyli przywraca znowu tak Hrabstwo Sławatyckie dawniey w Possessyi Hetmanskiey będące, iako i Dobra Newel i Siebież do possyi Xcia Biskupa Wileń:

Ta konwencya acz się nie produkuie bo iey od Xcia Biskupa nie kommunikowano, iednak treść iey w Prawie zastawnym pod Rokiem 1768. Sierpnia 20. dnia datowanym tegoż Roku 7bra 1. dnia w Trblle Aktykowanym które się produkuie iest wyrażony i Xże Jmć Bitego nie neguie.

Z tych przyczyn obowiązany iest Xże Jmć Biskup Wilenski od takowey summy 442,462. zlł. Poll. i gr: 15. procent od daty odebrania Hrabstwa Sławatyckiego przez Xcia Jmci Radziwiłła Wwdę Wilenskiego - to iest od Ru 1767. od Dnia 11. Julii do Ru następuiącego 1778. za lat iedynaście zapłacić licząc po ośm od sta in summa procentu trzykroć sto ośmdziesiąt dziewięć tysięcy trzysta pięćdziesiąt sześć zlł. Poll: dico N. - - - -	389,356.
Osobliwie na folwarku zastawnym Swiranach w Pcie Słonimskim miał zeszły Hetman Summy ośm tysięcy zlłch tę summę Xże Jmć Biskup po śmierci Hetmana odebrał - - - - - - - - -	8,000.
Procentu od tey summy za lat 10. licząc po ośm od sta zlł. -	6,400
Gotowego grosza w Kassie po zeyściu Hetmana zostało zlł.	95,439
Swiadczy to Xięga Precepty i Expensow po zeszłym Htmanie pozostała i wiadomość na pismie od Xcia Jmci Wwdom podana które się produkuią.	
Procentu od tey Summy od daty śmierci Hetmana do Roku następuiącego 1778. za lat 10. licząc po ośm od sta wynosi zlł. - - - - - -	76,350.
z Hrabstwa Kretyngowskiego zaraz po śmierci Hetmana przywieziono z intrat do Skarbu Xcia Biskupa wszelc summy gotowego grosza - - - -	42,540.
Swiadczy to rachunek pod Rokiem 1768. febr: 9. czyniony równo z datą śmierci Hetmana	
Procentu od tey summy za lat 10. po ośm od sta licząc uczyni - - - - - -	34,030
	1739.

1759 7bra 4. Oblig od zeſzłego Jozefa Maſſalſkiego Podſkarbiego Nadwor: Lit: zeſzłemu Hetmanowi na Summę rękodaynie wziętą zł: poll:	150,000.
Procentu od tey summy ex quo od Ru 1762. nie był płacony za lat 16. liczy ſię alterum tantum idq; zł.	150,000.
1755. Aprila 19. Karta Jozefa Maſſalſkiego Podſkarb: Nadw: Litt: na ſummę Kapitalną przez Hetmana za dług Podſkarbiego Kościuſzkowi zapłacony, Hetmanowi dana na złł.	7,000.
Procentu od tey summy przez lat więcey niżeli 20. alterum tantum złł.	7,000.
1755. Aug: 24. Item karta zeſzłego Podſkarb: Nadwor: zeſzłemu Hetmanowi na summę złł.	3.549
Procentu od tey summy alterum tantum	3.549
1756. 8bra 1. Item Karta zeſzłego Podſkarbiego Nadwor. Hetmananowi dana na summę zł·	3.497.
Procentu alterum tantum złł.	3.497.
1759. Aprila 23, Oblig od tegoż Podſkarbiego Nadwor: Jozęfowi Borewiczowi na ſummę złł. 32000. z liſtem na przyznanie dany	
Za tym Obligiem wypłacił zeſzły Hetman Kapitału z Prowizyą ogulnie zł.	40,320.
Swiadczą to wlewek i dwa kwity od Borewicza na Imie zeſzłego Hetmana dane idq; ieden kwit w Ru 1766. Auguſta 3. dnia A wlewek i drugi kwit iedney daty w R. 1767 Julii 24. piſane.	
Procentu od tey Summy od daty wlewku to ieſt od Ru 1767. do Ru naſtępuiącego 1778. za lat 11. licząc po ośm od ſta uczyni	35.475
1766. Oblig Xcia Imci Biſkupa Wileń: Hetmanowi na Sumę czerw: złł. 268. i złł. Poll: 12700, a Ogulnie na złł.	17,524.
Procentu od tey ſummy od daty nieopłacenia oney to ieſt od Ru 1766, do Ru naſtępuiącego 1778. licząc po 8. od ſta uczyni za lat 12. złł.	16,812.
Item podług rachunku zeſzłego Hetmana z Xciem Biſkupem uczynionego w Kſięgze Hetmań: titulo Goſpodarſka zapiſanego, zoſtał Xże Biſkup zeſzłemu Hetmanowi winnym ogulnie, jako Latus tamże ołówkiem zapiſany ukazuie złł:	68,237.
Procentu od tey summy od daty rachunku to ieſt od Ru 1766 za lat 12. licząc po 8 od ſta złł.	65.496.
Komput wſzyſtkich summ po zeſzłym Hetmanie pozoſtałych wynoſi złł: dwa Miliony ośm kroć ſto pięć Tyſięcy trzyſta trzydzieście trzy złł. dico N.	2.805.333

Nota Ta ſpecyfikacya summ po zeſzłym Hetmanie pozoſtałych wypiſana ieſt tylko z tych Dokumentow które Xże Imć Biſkup na Kompromiſſie w Warſzawie Wwodom chciał kommunnikować.

Może zatym więcey być ſumm po zeſzłym Hetmanie pozoſtałych, ale otym wiedzieć Wwdowie nie mogą, bo komportowanych teraz w czaſie ſądzącey ſię sprawy przez Xcia Biſkupa Dokumentow tak prętko i tak nagle przeyrzeć nie potrafią.

Co

Co większa i nie każą ich nawet rewidować, boby to próżnie w tak krotkim przed kończącą się Sprawą czasie czynili, tyle bowiem iest papierow że ich Regestracya w Warszawie rok cały zajeła. A zatym przeyrzenie onych przynaymnieyby tyle czasu potrzebowało.

Ale omiiaią to wszystko Wojewodowie końca iuż nie zysku Sprawie szukaiąc, stawaią więc z tymi Dokumentami których tylko łaska Xcia Biskupa udzielić im w Warszawie na Kompromisie raczyła, a ktoreby mieć mogli z komportacyi, tych czas krótki wybrać im nie dozwala.

Z tych więc tylko kommunikowanych Dokumentow probuią że Summy po Hetmanie z Procentem do następuiącego Ru należącym znayduje się, iako wyżey pisano.

Teraz następuje uwiadomienie wiele też zeszły Hetman długow po sobie zostawił, a tę iest krotkie, bo z tabelli autentyczney długow zaraz po śmierci Hemana w Roku 1768. 1mis Martii przez JX. Bukatego Kanclerza Wileń: Generalnego Plenipotenta i Rządce Dóbr Xcia Imci Biskupa Wileń: sporządzoney wypisuiącego się *jako to:*

1. Długow duchownym Osobom za Obligami winnych	289,461.
2. Długow świeckim Osobom za Obligami winnych czerw: złotych 20,866. i złotych. - -	254,891.
3. Długow na dobrach zastawą onerowanych Czerwonych złotych 600. i zł. - - -	444,980.
Summa wszystkich długow Hetmańskich tak za Obligami jako i za Prawami zastawnemi różnym Osobom winnych a na złote Polskie podług Kurrency zredukowanych wynosi Million trzykroć sto Czterdzieście ośm tysięcy Ośmset ośmdziesiąt pięć zł. Pol: i gr: 9.	1,348,885. 9.

Swiadczy to Tabella Autentyczna Imść Xiędza Kanclerza Bukatego z podpisem ręki jego okazuiąca się, którą szczęśliwym jakowymści przypadkiem na wierzchu komportowanych Dokumentow Plenipotent Wojewodow znalazł.

Zgodzić że więc dopiero summy po Hetmanie pozostałe jako się wyżey dowiodło z długami Hetmańskiemi.

Aż oczywiście ukazuie się pozostałey nad długi Hetmańskie summy wolney do podziału między Sukcessorami należącey Milion cztyry kroć sto piędziesiąt sześć tysięcy cztyry sta czterdziecie ośm dico N. 1,456,448.

To jest powtarza się tu dla łatwieyszego poznania Komput summ po zeszłym Hetmanie pozostałych wyż pisany zł.	2,805,333.
A pod tę summę podkładaią się długi od Hetmana rożnym winne wyż pisane idą; - - -	1,348,885.
Odciągnąć więc dopioro długi od summ pozostałych, a zostanie summmy Hetmańskiey do podziału między Sukcessorow jako wyżey pisano złł. Milion cztery kroć sto piędziesiąt sześć tysięcy. cztyrysta czterdzieście ośm dico N. złł. - - - -	1,456,448.
Te więc summę dywiduiąc na cztery Części jako Oyczystą, wypada na Część Wojewodziney Nowogr: trzykroć sto sześdziedziesiąt cztyry tysię sto dwanaście złł. Nro. -	364,112.

Ta zatym summa po opłaceniu długow Hetmańskich pozosta-

ſtała Wojewodziney Nowogr: należy i przysądzoną być powinna.

Kweſtya od Xcia Imści Biſkupa i dalſzych Xiążąt przeciwko tym ſummom przez Hetmana na długi zeszłego Pod ſkarbiego wyłożonym, i na dobrach Koronnych ulo kowanym, że zeſzły Hetman po śmierci Podſkarbiego Syna ſwojego przeiął te długi do opłacenia na ſiebie, a zatym że one uſtąpił Sukceſſorom Podſkarbiego.

Odpowiedź na to Wojewodow w pierwszym Punkcie zgodna z Jllacyą Xcia Biſkupa że przeiął i opłacił, bo gdyby nie przeymował nie mogłby opłacać.

Lecz gdyby te przeięcie i opłacenie długow zeſzłego Podſkarbiego na dobrach Koronnych, miało wyznaczać uſtąpienie czyli darowanie tych ſumm Sukceſſorom Pod ſkarbiego, na to ſię nie tylko Wojewodowie, ale i nikt zgodzić nie może, nawet ſam Xże Imść Biſkup tak nie rozumie, lecz tylko na zatrudnienie posagu Wojewodow tę kweſtyę wrzuca, bo inaczey tracilby na tym z ſwoiey Części bliſko około Miliona.

Hetman bowiem po śmierci Syna ſwoiego Podſkarbiego Nadwornego, objowſzy rząd dóbr jego po żenie jego doſtałych, a długami wielkiemi obciążonych, chcąc oraz gdyby one w cudzych poſſeſſyach niebyły, opłacał tak znaczne ſummy jako ſię wyżey rzekło, i wlewki czyli kwity Exolutorum brał na swe Imie końcem ochronienia tych dóbr od dłużników.

Niepodobno bowiem tak rozumieć żeby Hetman Sukceſſorom jednego Syna, z krzywdą drugich miał dawać opłacone ſummy bliſko około dwóch Millionow, jako ſię wyżey rzekło wynoſzącey.

Do tey kweſtyi nieokazuie Xże Imść Donacyi Hetmańſkiey bo jey nie było i niema, ale dwa Liſty Hetmana do Sołłohubowey Wojewodziney Brzeſkiey, jeden w Dacie R. 1765. 7bra 6. D. drugi, *w Dacie R* 1766. *Mar*: 2. d. piſane, obadwa ad 1oſtantiam Ogińſkich Kaſztel: Wileń. ad caſum Sprawy tyche z Xżciem Biſkupem w Warſzawie agitowaney w Grodzie War: aktykowaneokazuje, a z nich wnoſi iż Hetman uſtąpił tę ſummę Sukceſſorom Podſkar: a zatym wyłączył ją od działu między Sukceſſorami swoiemi.

Jakie więc to ſą Liſty, z jakich powodow piſane i co w ſobie zawieraią obaczy Sąd z tey explikacyi.

Notandum Sołłohubowa Wwdzina Brzeſka z względow ſwoich dla zeſzłego Hetmana Oyca i Matki Actorum zapiſała im Oboygu na ſpólne Imie dono gratuito na Dobrach ſwoich ſto tyſięcy złł. z tą kondycyą, iżby iey we wſzyſtkich intereſſach Hetman pomagał.

Tandem gdy taż Wojewodzina Brzeſka mieſzkaiąc w Królewcu zadłużyła ſię, piſze liſty do Hetmana proſząc o wſparcie ſiebie i zapłacenie długow w Królewcu.

Hetman niewiedząc czy mu ſię doſtaną kiedy zapiſane ſto tyſięcy z iey ſubſtancyi, odpiſywał do niey exkuzuiąc ſię od opłacenia iey długow, i w iednym z tych iście wyraził iż mu do właſnych długow przybyło więcey Miliona ciężaru po zeſzłym Synie iego Podſkarbim Nadwornym Litt: którego pozoſtałą w Poliszcze salwuiąc ſubſtancyą wiele mieć trzeba pieniędzy.

Videantur & Legantur te liſty.

Czy

Czy więc te listy są Donacyą Sukcessorom Podskarbiego Nadwornego na Summę przez zeszłego Hetmana opłaconą albo nie, i czy godziło się ihc używać na oddalenie Wwdziney od summ Oyczystych uwadze to Sądowey oddaie się.

Mówić tu ieszcze może, w ostatnim głosie swoim Xże Biskup, iż Wwdowie do komputu długow Hetmańskich nie przyłączyli procentow od tych summ po śmierci Hetmana przez Xcia Biskupa dotąd opłacanych.

Odpowiadaią Wdwie, że nie powinni byli tych Procentow po śmierci Hetmana do Kapitału iego długow przyłączać, bo te Xże Biskup (ieżeli opłacał) powinien był opłacać jako znaczne Dobra po zeszłym Hetmanie trzymaiący, i z nich intraty nie małe wybieraiący.

Mówić także mogą z strony Xcia Imci Biskupa Wileń: przeciwko Autentyczney Tabelli Długow Hetmańskich z podpisem ręki Imć Xdza Bukatego ukazuiącey się, i ukazywać mogą inną ad casum Sprawy teraźnieyszey napisaną.

Lecz nowa Tabella ad casum sprawy Teraźnieyszey napisana, nie powinna iednać u sprawiedliwego Sądu wiary, iako przeciwko autentyczney Tabelli JX. Bukatego nie teraz, ale zaraz po śmierci Hetmana we trzy niedziele, i nie do przypadku Sprawy ale dla własney wiadomości Xcia Imci Biskupa napisaney, i podpisem tegoż autoryzowaney.

Jtem spodziewaią się Wwdowie iż Xże Biskup poda w Tabelli długow Hetmańskich Oblig zeszłego Hetmana na summę sto ośm tysiący złł: Jezuitom Wileńskim dany, iako uczynił na kompromissie w Warszawie.

Który że nie należy do długow Hetmańskich czyni się uwiadomienie.

Xże Jmć Biskup czy to dla własnych swoich interessow czyli na opłacenie długow zeszłego Podskarbiego Nadwor: Litt: Brata swoiego będąc potrzebnym pieniędzy, a wiedząc że Jezuici Swięto-Jańscy Wileńs: maią summy leżącey sto ośm tysięcy złot: rekwirował u nich o pożyczenie oney.

Jezuici niechcąc tey summy kredytować Xciu Biskupowi, wymawiali się iż jey dać nie mogąc na reszt ę usilnemi perswazyami Xcia Biskupa Przynagleni, oświadczyli się iż inaczey tey summy kredytować nie będą iako na Oblig Hetmana.

Tandem Xże Jmć Biskup za spolnym w tym naradzeniem się z teraźnieyszym Wwdą Nowogr: pod ten czas w ścisley przyiaźni będącym, pisał do zeszłego Hetmana z oświadczeniem iż dłużnicy zeszłego Podskarbiego Nadwor: Dobra jego wielkie nad ich długi, intraty przenoszące chcą zaieżdżać, ieśliby im długi na terminie oddane niebyły, y dla tego radził Hetmanowi iżby te długi opłacił, a Dobra Podskarbiego Nadwor: na siebie obioł.

Hetman nie słuchaiąc tey perswazyi, wymówił się rezolucyą swoią od tey uczynności.

Lecz Xże Jmć nieprzestannie kołacąc do zeszłego Hetmana, y uwiadomiaiąc że iest summa na to zamówiona u Jezuitow Wileń: byleby Obligi były przysłane, wymogł nareszte iż Hetman przysłał do Wilna Plenipotenta swego JP. Wolskiego z Obligami na imie Jezuitow Wileń: y z memoryałem na piśmie Plenipotentowi swoiemu danym, iżby takowey summy od Jezuitow pożyczyć maiącey, do Rąk Xcia Biskupa niedawał, lecz z oną do Korony dla uspokoienia długow zeszłego Podskarbiego Nadwor: y obięcia tamże Dobr onego iachał.

70

Xże Jmć Biſkup Wileń: mimo takową wyraźną dyſpozycyą Hetmańſką odebrał u Plenipotenta Wolſkiego Obligi Hetmana, wzioſł ſummę za niemi u Jezuitow, y oną na ſwoie intereſſa obrocił, a do Hetmana napisał iż ieſzcze nie czas iechać do Korony dla opłacenia długow, y że o tym uwiadomi Hetmana poźniey:

Wprędce potym śmierć Hetmana za kroczyła a Obligi Hetmańſkie u Jezuitow zoſtały, które poźniey przy ſkaſſowaniu Zakonu Jezuickiego od Jezuitow powrócone zoſtały Xciu Jmci Biſkupowi przy uſtąpieniu tey ſummy.

Tego wſzyſtkiego Wwda Nowogr: iako wiadomy, tak ſprawiedliwie Sądowi donoſi, y ſpodziewa ſię że Xże Jmć Biſkup negować nie będzie iako y na kompromiſſie w Warſzawie nie negował.

Za tym iako ta ſumma do Skarbu Hetmańſkiego nie weſzła, lecz na intereſſa Xcia Biſkupa obrocona, y do Rąk iego oddana, tak do długow Hetmańſkich nie należy.

KATEGORYA

TRZYNASTA

Probuje że Summa Sto tyſięcy złł. Dekretem Kommiſſyi Warſzawſkiey z inſtancyi Xcia Biſkupa Wileń: na Ogińſkich Kaſztelanach Wileń: wygrana i odebrana w połowie ieſt Macierzyſtą, a zatym i Wwdziney Nowogr: w trzeciey części należącą.

Zeſzła w Bogu Tereſſa z Ogińſkich Sołłohubowa Wdzina Brzeſzka z względow konnexyi ſwoiey z zeſzłą Matką Actorum iure perpetuo donationis zapiſała na Dobrach ſwoich tak zeſzłemu Hetmanowi Oycu, iako i Matce Aktorow, na ſpólne Obóyga ich imie ſto tyſięcy złł:

Ta Donacya nie produkuie ſię ba wczaſie krótkim między wielością komportowanych Dokumentow wynaleść ią trudno, ale ſpodziewaią ſię Wwdowie że Xżęta negować tey prawdzie. iako powſzechnie w Familii wiadomey niebędą.

Za takową Donacyą Xże Biſkup Kommiſſyą na deeglacyi Warſzaw: z Ogińſkiemi Kaſztelanami Wileńſkiemi iako Sukceſſorami Dobr Sołłohubowey Wwdziney Brzeſkiey zyſkawſzy, w oney ſummy ſto tyſięcy złł: Poł: ſamego kapitału, a kilkanaście tyſięcy złł: za expenſa prawne na Ogińſkich Kaſztelanach Wileń: wygrał i oną odebrał.

Nie maią tego Dekretu Wwdowie, ale Xże Biſkup przeczyć temu niemoże i Dekret takowy ukazać ex Archivo powinien.

Z tey więc ſummy kapitalney iako w połowie Macierżyſtey wypada na część 3cią Wwdziey Nowogr: złł: - - - złł: 16,666 gr: 20.

Którey Wwdzina przyłądzenia proſi.

Ka-

KATEGORYA

CZTERNASTA

Probuie że inkwizycya, kalkulacya i weryfikacya intrat z Dobr tak Oyczyſtych iako i Macierżyſtych na część Woiewodziney Nowogrodzkiey przypadaiących niemniey z całego iey należącego maiątku, iść powinne, mimo uſilne tego przez Xcia Biſkupa bronienie.

Prawo Statutowe Roz: 6. Ar: 4. piſze wte ſłowa: *A gdy ſtarſzy Syn ku rozumnym i doroſłym latom przydzie, Opiekunowie powinni będą one wſzytkie Mtści &c: iemu oddać maią, i liczbę oſtateczną &c: uczyniwſzy zewſzytkiego ſię uſprawiedliwić &c: a zapracę ſwoią Opiekunowie zewſzytkich płatow dochodow &c: brać dzieſiątą część &c: a Brat ſtarſzy takowymże ſpoſobem Opiekę na ſię brać i one zdawać ma iako wyżey w tym Artykule ieſt o piſano o Opiekunach.*

Item Konſt: Ru 1565. pod tymże Ar: piſze wte ſłowa: *Opiekunowie doroſłym Dziatkom liczbę zewſzyſtkich pożytkow, dochodow tak z gruntow, iako i z inſzych rzeczy po Rodzicach pozoſtałych czynić powinni.*

Ta iaśna nauka każe opiekunom kalkulować ſię z Dobr Dziecinnych a tylko dzieſiątą część intrat za prace Opiekunom wyznacza.

Z tego zatym Prawa i z Prawa ſprawiedliwości powinien Xże Biſkup iako Brat i razem Opiekun Dobr na Wwdzinę po Rodzicach ſpadaiących, i iako te dobra i ſummy aktualnie trzymaiący od daty śmierci zeſzłego Oyca, to ieſt od dnia 10. Februarii 1768 Roku kalkulować ſię z 4tey części Dobr i ſumm Oyczyſtych, a z 3ciey części Dobr i summ Macierżyſtych, i takowe intraty, iako właſne Woiewodziney ieyże powrócić.

To z wyraźney nauki Prawa Brat kalkulować ſię powinien, lecz gdyby Prawa niebyło, alboż godziłoby ſię Xciu Biſkupowi zatrzymywać intraty właſne Sioſtry, z Dobr i ſumm iey należące.

Z iakiegoż więc Prawa Xże Biſkup żąda oddalenia Sioſtry od właſności, i dlakogo to żądanie czyni, czy dlaſiebie ſamego? to nienależy do dalſzych intrat, iak tylko do dzieſiątey części podług allegowanego powyżey Prawa, ktorey Wwdzina niebroni, czy dla Podſkarbica Nadwornego Litt: to ten niebył Opiekunem Wwdziney bo ſam w opiecę zoſtawał.

Odwoływa ſię Xże Biſkup do Ar: 9. z R. 5. i wymawia Wwdziney że podług tego Prawa uczciwie Sioſtrę ſwoią chował, i że doſtarczał na iey expenſa.

Odpowiadaią Wwdowie że o to ſprawy niema, iak była chowana Sioſtra u Brata, ani podaie o to ſkarg Wwdzina do Sądu, a po coż Xże Biſkup z ſwoią czynoością popiſuie ſię, ieżeli zaś doſtarczał dla Wwdziney expenſu to nie z ſwoiey czynił ſubſtancyi, ale z iey właſności, i co podtenczas dał pieniędzy, to tego teraz nieodda, ani ſię godzi do wdzię-

czności przynaglać kogo zato, że mu długu winnego przez część udzielił, a nie cały oddał, większa nierownie przez sprawiedliwość wdzięczność być powinna temu, kto całey wraz własności nieodbiera, ale się częścią do czasu kontentuie.

Daley Xże Imść Biskup wyraża w swoim Produkcie iż kazał dawać Wojewodzinéy na jey w Panienskim stanie potrzeby pieniądze, i wylicza ich raz 8000., drugi raz 28,489. zł.

Odpowiada Wojewodzina iż to zawodnie do Sądu podano gdyby tyle Wojewodzina mogła razem wziąć pieniędzy, i że Xże Imść dla umagnifikowania swoiey hoyności dla Wojewodzinéy, raczył w ten Komput summy włożyć i expensa w Królewcu za różne sprawunki łożone (jako tenże sam Regestr z strony Xcia Imści podany świadczy) gotowe zaś pieniądze, nie tylko na jey expensa, lecz Syna Podskarbica i na Podskarbiankę, pod jey w ten czas dozorem zostaiących, różnemi czasy po Części były dawane, z których 4000. zł. Wojewodzina razem JXdzu Wiażewiczowi Guwernerowi pod tenczas Podskarbica na jego expensa oddała, reszte zaś dawanych pieniędzy na zapłatę jurgieltow i na sporządzenie żałoby dla całego Dworu po zeyściu Hetmana z woli i roskazu Xcia Biskupa wyexpensowała, ale to wszysto do przypadku sprawy teraznieyszey nie należy bo oto iść powinna kalkulacya. i próżnie Xże Imść Biskup podaie teraz expens który teraz sądzony bydź nie może.

Videatur ten Regestr & legutur.

Mówi daley Xże Imść Biskup jakim Prawem Wojewodzina żąda kalkulacyi z dóbr swoich.

Odpowiadaią Wojewodowie że te cytowane powyżey w Ar: 4. z Roz: 6. i Konstytucya pod nim wyraźnie każe Bratu jako Opiekunowi Rodzeństwa kalkulować się, z Części ich Substancyi. gdzież bowiem jest Prawo któreby kazało zatrzymywać Bratu, intraty Siestrzynne.

Kwestyonuie także Xże Imść Biskup niby nie wiedzący od jakiego czasu ma się kalkulować Wojewodzinéy z jey własności, obiera na reszte czas tylko od zamąż póyścia Wojewodzinéy, i podawał w Warszawie na Kompromissie srzodek, kompensowania intratami przez Wojewodow z dóbr obiętych wybieranymi.

Odpowiadaią Wojewodowie co do czasu od jakiego ma się kalkulować, że od tego powinien, w którym czasie wzioł Substancyą Siestrzynną ani się o to pytać godzi, ani Praw nato szukać, sam rozsądek każdemu, ukazuie czas do powrócenia cudzey należytości taki, przez któryby nic cudzego niezostało się ni ukogo.

Wszakże i Ar: 4. z Roz: 6. pisząc o opiekunach nie determinuie wyraźnie czasu od którego maią się kalkulować Dzieciom, i czy dla tego o czas ma być sprzeczka, któżby tak rozumiał, i czyby się to zgadzało z sprawiedliwością.

Co zaś do wzajemnego kompensowania intraty odpowiadaią Wojewodowie, że ten sposob podany do ugody tylko, a nie do Sądu służy.

Z tych więc przełożonych przyczyn winien Xże Imść Biskup kalkulować się od Daty objęcia dóbr na Część Wojewodzinéy przychodzących.

Przeciwnie zaś upadł Xże Biskup na Sprawie przez kondemnowanie się siedmrazy: to jest 4. razy w Trybunale, a trzeci raz w Ziemstwie Słonim: i niema żadnego Prawa naglić Wojewodow do kalkulacyi z intrat z dóbr za konwikcyą obiętych, wybieranych, broni bowiem tego Konstytucya 1726. R. która i naywiększe szkody skonwinkowanym poczynione każe ażeby Sąd kassował i uchilał etiam sine inquisitionibus.

Proszą więc Wojewodowie uchylenia pretensyi Xżcia Imści Biskupa o kalkulacyą z intrat przez nich wybieranych.

KA-

69

Sprawy zgadzał się, a tylko ieden Urząd Ziemski Nowogrodzki excypował:

Wdowie zaś wszystkie inne odrzucaiąc Urzędy iedynego tylko Urzędu Ziem: Nowogrodzkiego ex potioritate Dobr Hetmańskich w tym Wwdztwie wyznaczenia prosili.

A gdy tak iest tedy Dekret Trybunału Miń: uchylaiąc Ziem: Nowogr:, a wyznaczaiąc ku rozprawie Ziem: Słonim:, nic innego nieuczynił, tylko wolą i prozby Xcia Biskupa w żałobach do Sądu podane wykonał, przeciwnie zaś proźby Woiewodow odrzucił. *Videatur Dekret.*

Tak więc gdy Trybł podługo woli Xcia Biskupa ferował Dekret, a chęć i prozby Wwdow odrzócił, tedy któż tu ma słuszniey sze Prawo użalenia się na Trybunał, czy ten czyie prozby przyięte, czy ten czyie odrzucone? niepodobno inaczey rozumieć, tylko że żal i skarga na Trybł przytym została, kto proźby swoie ma odrzucone.

Wszakże inaczey się dzieie w przypadku Sprawy teraźnieyszey, o to Woiewodowie Nowogr: przegrawszy Ziem: Nowogr:, do którego ex potioritate Dobr prosili Sprawy swoiey odesłania, przestaią na Dekrecie oczewistym Trybunalskim, chociaż przeciwko żądaniu ich zaszłym, iako posłuszni Prawu Obywatele.

A przeciwnie Xże Biskup wygrawszy Ziem: Słonim:, na które po odrzuceniu Ziem: Nowogr:, i na dalsze inne Urzędy w całey Litt: przez żałobę swoią zgadzał się, żali się na Trybł Miń:, skarży Marszałka i Deputatow idzie przeciwko Dekretowi oczewistemu Trybunalskiemu, a czyni to wyzuwaiąc się z posłuszeństwa Prawu, i na ubliżenie powagi Dekretow oczewistych Tryblskich, dotąd tak świątobliwie zachowywanych.

Czynności więc te Xcia Biskupa, ieżeli niepowinne ściągnąc słuszney kary za mowienie przeciwko Dekretowi oczewistemu Trybunalskiemu oddaią to Wwdowie Sądowey sprawiedliwości, i proszą iżby ten postępek przynaymniey dla przykładu Kraiowego, (iżby żaden z Obywatelow mówić przeciwko Dekretom Oczewistym Tryblskim nieważył się) bezkarnie nie uszedł.

Prawo Statutowe Roz: 1. Ar: 11. pisze w te słowa - - - *Też ustawuiem kiedybyśmy, my Hospodar z Pany Radami naszymi z wyroku naszego skazanie uczynili, a ktoby śmiał przeciw temu wyrokowi naszemu, i po skazaniu co przeciwnego mówić, tedy takowy iakiegożkolwiek stanu człowiek, tak wysokiego iako i niższego ma siedzieć na Zamku naszym sześć niedziel, a to nikomu niema być odpuszczono.*

Item Ordynacya Trybłu Litt: titulo umocnienie Dekretow przy Statutucie Litt: położona sto kop winy za mowienie przeciwko Dekretom Trybun: do daie.

To o Dekrecie oczewistym Trbłu Miń: Sąd uwiadomiwszy. *Następuie uwiadomienie o Dekrecie Trybunału Wileńskiego przez Xcia Jmci Biskupa ziednanym.*

Gdy Wdwie Nowogr: z przepisu Dekretu oczewistego Trbłu Miń: Proceder w Ziemstwie Słonim: z Xciem Biskupem rozpoczeli i Dekret nie stanny otrzymali.

Na ten czas Xże Imć Biskup mimo Dekret oczewisty Trybunału Mińskiego wyniosłszy zapozwy po Wwdow Nowog: tudziesz po Marszałka, i Deputatow Mińskiego Trybunału na Trybunał Wileński. Aktoraty w Regestrach Taktowych poczynił, i też Aktoraty do sprawy kryminalney Oganowskiego z Górskim z Regestrow appellacyinych sądzącey się przyłączył.

S 2 Tan-

Tandem gdy in tractu takowey Sprawy Regestra Taktowe wołane były, i gdy na ostatek Sprawa Podbipiętow z takowych Regestrow dniem przed limitą Trybunału Wileń: to iest na dniu 12. 8bra Ru 1770 wpadła, a na dniu 13. Eorundem w Dzień: Limity Trybunału in continuatione do przyszłego zostawała Trbłłu.

Videatur Excerpt tego Dekretu.

Xże Imć Biskup na tymże Dniu 13. 8bra 1770. Roku in tractu rzeczoney Sprawy Podbipientow z taktowych Regestrow przywołaney, & in continuatione do przyszłego Trbłłu zostaiącey się, uczyniwszy do Trbłu wniesienie Konstytucyą 1764 Ru abrogowane za takowym przeciwko prawu wniesieniem, nie w Protokule potocznym iak zwyczay choć bezprawny niesie, lecz przy Aktoracie Oganowskiego z Gorskim w Regestrach appellacinych będącym do kontynuacyi sprawy nie wołanym, i wołać się jako intractu sądzącey się taktowey sprawy Podbipiętow nie mogącym, Decyzyą odsyłaiącą tę sprawę pro continuatione do Przyszłego Trybunału Nowogr: przeciwko wszelkim zwyczaiom, i przeciwko Konstytucyi 1726 Ru ktòra wyraźnie Remissy z Wiln: do Nowogr: ani do Mińska czynić zakazuje i przeciwko Konstytucyi 1766. Ru która Regestrow z Wilna do Nowogr: transportować nie każe tudzież zakazuiącą Ziem: Słonim: Sądzenia Sprewy Wojewodow bez zapozwania Urzędnikow i bez stawania Wwdow gwałtownie zapisaną ziednał.

Videatur Excerpt tey Decyzyi & Legatur Konstytucya 1726 Ru ad casum pisząca w te słowa: iż ab hinc żadne iuż remissy z Wilna na Kadencyą Nowogródz: czyli Miń: iść nie będą mogły.

Tu Wwdowie pytaią się Xcia Biskupa przyganiaiącego Dekret oczewisty Trybunału Mińskiego iakim sposobem ta decyzyia Trbłłu Wileń: przy Aktoracie Oganowskiego z Górskim w Regestrach appellacyinych będących, intractu sądzącym się sprawy Taktowey Podbipiętow favore Xcia Jmci Biskupa zapisana, czy zaprzyzwołanym w tenczas Aktoratem Oganowskiego z Gòrskim czy bez wołania.

Jeżeli Powie Xże Jmć Biskup, że za przywołanym Aktoratem, co zapewne nie było i być nie mogło, jako in tractu Sądzącey się Sprawy Taktowey.

Tedy Wwdowie odpowiadaią, że in tractu Taktowey Sprawy Podbipiętow nie mogł się wołać Aktorat Oganowskiego z Górskimi z Regestrow appellacyinych, a zatym niemogły się wołać Aktoraty Biskupa z tym Aktoratem złączone i do niego przywiązane, bo tego i zwyczay powszechny i Konstytucya 1764. Ru titulo Regestra broni gdy tylko Regestra Taktowe intractu innych Spraw wołać pozwala, a przeciwnie wołania Restrow appellacyinych in tractu Taktowych zakazuje, gdy im inny porządek wołania naznacza . . . *Videatur Konstytucya.*

Czyliteż powie Xże Imć Biskup bez wołania Aktoratu ta Decyzya zapisana.

Tedy ieszcze nierównie gorsze wykroczenie przeciwko Prawu bo któryż Sąd nie wołaiąc Aktoratu Decyzą przy nim zapisuie.

Czyli też powie Xże Biskup, że ta Decyzya tegoż dnia po odeszłey Sprawie taktowey Podbipiętow za przywołaniem Aktoratu Oganowskiego z Gorskim z Regestrow Appellacyinych, przy tymże Aktoracie zapisana.

Tedy to będzie po limicie Trbłłu, bo na Sprawie Podbipiętow Trybunał zalimitowany, i Sprawa ich in continuatione, do przyszłego Trbłłu Wileń: została

A zatym to przywołanie iuż byłoby po Trbunale.

Mówi Xże Imć Biskup że Sprawa iego Taktowa z Marszałkiem Trbłłu Miń: i Deputatami, mogła się wołać in tractu Taktowey Sprawy Podbipiętow. Da-

KATEGORYA
PIĘTNASTA

Co do Procederu czyli konwikcyi przez Wojewodow na Xcia Imści Biſkupa Wileńſkiego przewiedzioney.

A nayprzod co do Dekretu Trybunału Minſkiego.

Dekret Trybunału Minſkiego R. 1770. Marca 14. d. między Xżciem Biſkupem Wileń: a Wdami Nowogr: i innemi determinuiący stronom Roſprawę w Ziemſtwie Słonim: że jeſt oczewiſtym.

Swiadczą te Kontrowersye Xżcia Imści Biſkupa i Wdow tudzież drugich ſtron do tegoż Dekretu złączonych przez dni kilka odchodzące, i Pięć Aktoratow złączonych to jeſt:

Trzy Aktoraty Xżcia Imści Biſkupa
Czwarty Wojewodow
A piąty Pawlikowſkich.
Videatur Dekret.

A gdy to jeſt jawnym że Dekret Trybunału Minſkiego jeſt oczewiſtym, bo po złączonych Aktoratach i po wzajemnych kontrowersyach ferowanym.

Tedy ten Dekret ieſt nieporuſzony, ieſt ważny, iako Seymowy.

Coæquatio jurium przy Statucie Litew: położona, wymienia Konſtytucyi 15. w te ſłowa *Lubo Prawem pospolitym o Trble Koronnym y W. X. Litew: w Konſtytucyach annor: 1578. 1589. 1607. &c. poſtawionym powaga tych Sądow Głownych oboyga Narodow, y Dekretow przez Nie ferowanych dość należycie ieſt opisana y warowana, że iednak per abusum quondam rożnemi ſpoſobami Dekretow wielkiego Trblu W. X. Litew: exekucya była impedita &c. przeto te wſzyſtkie Dekreta Trblu W. X. Litew: z kontrowersyi ferowane ejusdem authoritatis, roboris & firmitatis iako Trybunału Koronnego y Seymowe mieć chcemy y poſtanawiamy.*

Jtem Ordynacya Trybunału roku 1581. titulo umocnienie Dekretow, piſze w te ſłowa: *Dekreta, wyroki tych Sędziow wſzyſtkich maią być tak ważne iako naſze Hospodarſkie na Seymie uczynione &c.*

Jtem Konſtytucya 1764. roku pisze: ażeby Dekreta Oczewiſte Trybunalſkie w żadną nieprzychodziły wątpliwość, y że nullo modo wzruſzone et in dubium wokowane nigdy być niemaią.

Jtem Konſtytucya 1764. roku każe, ażeby Dekreta Oczewiſte Trybunalſkie ex seriis partium controverſiis ferowane przez nikogo in ullum dubium wprowadzone y naruſzone nie były, lecz circam valorem sui inviolabiter perpetuè zoſtawały.

Tyle więc Konſtytucyi wynieſionych y wiele innych ktore ſię opuſzczaią, gdy walor Dekretow Oczewiſtych Tryblſkich utrzymuie, tedy ktoż może mowić przeciwko Dekretom.

Z tych to powodow y na fundamencie tych Praw Miniſtrowie tak Koronni iako y Litewscy, to ieſt JW. JX. Młodziojewſki Kanclerz W. JW. Borch Podkanclerzy Koronni, JW. Sosnowſki teraźnieyſzy Hetman Litew: tudzież zeſzli JO. Xże Czertoryſki Ronclerz W. y

S Prze-

Przeździecki Podkanclerzy Litewscy, zapodanym od Xcia Jmci Biſkupa Nayiaśnieyſzego Króla memoryałem uſkarżaiącym ſię na Dekreta Trbłu Miń: od tegoż Nayiaśnieyſzego Pana będąc wyznaczonymi na roztrząśnienie tych Dekretow, powyſłuchanych wzaiemnych tak z ſtrony Xcia Biſkupa przez zeſłanego do Warſzawy Plenipotenta W. Jmci Pana Narbuta Chorąż: Lidz: iako też z ſtrony Wwdow przez ſamego Wwdę, donieſieniach, uznali te Dekreta ieden Xcia Biſkupa z Wwdami, drugi Brodowſkiego z Deputatami, za Oczewiſte y nie wzruſzone.

Lecz nieprzeſtał na tym Xże Biſkup pozywał |Wojewodow y Trybunał Mińſki do Konfederacyi Narodowey Warſzawſkiey, ſkarżył ſię przed nią ote Dekreta, y bliſko około roku w niey sądził ſię, a czyliż podnioſł one.

Tandem niezyſkawſzy kaſſaty tych Dekretow w Konfederacyi, podał projekt na Delegacyi Seymowey w Warſzawie, ſtaraiąc ſię wielką ulinością o kaſſatę tychże Dekretow.

Swiaczy to tenże projekt który czytać

A czyliż zyſkał y tam kaſſatę.

Daley ieſzcze sądził ſię w Kommiſſyi Warſzawſkiey także bliſko około roku, a czyliż podnioſł y w tym Sądzie te Dekreta.

Co więc tylą Prawami ieſt zabeśpieczono, co Miniſtrowie Status będąc od Króla wyznaczonemi za niewzruſzone uznali, czego Konfederacya Narodowa z nayprzyjaźnieyſzych pod ten czas Xciu Jmci Oſob złożona wzruſzyć nie mogła, czego na koniec Sąd Kommiſſyi Seymowey nie podnioſł.

A czyliż może Trybunał przeciwko tylu Prawom Dekreta Oczewiſte zabeśpieczaiącym, na bezprawne prozby Xcia Biſkupa z upadkiem beśpieczeńſtwa Obywatelow na Dekretach Oczewiſtych zafundowanego, one podnośić.

Ale mimo to wſzyſtko, waży ſię mowić Xże Jmć Biſkup Wileń: przeciwko Dekretowi Trybunału Mińſkiego, wnoſi: iż ten Dekret gwałtownie forum Ziemſtwa Słonimſkiego determinował, Skarży oto Marſzałka y wielu Deputatow.

Videantur żałoby y Produkta Xcia Jmci Biſkupa.

Co do oſkarżenia Marſzałka Trybłu: Min: i Deputatow, nic Wwdowie niemaią domowienia, iako w kweſtyi donich nienależącey:

Lecz co do Dekretu oczewiſtego Trybſkiego odpowiadaią że Dekret Trybłu Miń: nie tylko nie gwałtownie, iak go Xże Biſkup rozumie, ale owſzem podług woli Xcia Biſkupa zaſzedł, i to wykonał czego Xże Biſkup żądał, a przeciwnie żądanie Woiewodow odrzucił i przeciwko im ſentencyą forował.

Dowodow na to ni potrzeba więkſzych, gdy to włáſne Dokumenta Xcia Biſkupa probuią.

Słyſzał iuż Sąd z Produktow odeſzłych że wtey Sprawie o determinacyą fori Xże Biſkup do Dekretu Trybunału Mińſkiego wynoſząc żałoby napiſał prozby ſwoie do Sądu w te ſłowa, *ad determinandum quodvis forum krom iednego Urzędu Ziemſtwa Nowogr:*

Przeciwnie zaś Wwdowie Nowogr: podali prozby ſwoie przez żałobą do Sądu w te ſłowa: *ante omnia do odeſłania tey ſprawy via determinationis fori do Ziem: Nowogr: ex potioritate Dobr:*

Videantur żałoby w Dekrecie Trybunału Mińſkego R. 1770 Mar: 14. d.

Z tak iawnego przeświadczenia któż może w nieść inaczey tylko że Biſkup na wſzyſtkie w całey Litwie Urzędy ku rozſądzeniu teraznieyſzey Spra-

Daje się na to rezolucya że z Wwdami Aktorat Xcia Imci Biskupa w Regestrach sprzeciwieństwa był wyniesiony.

Swiadczy to Excerpt Aktoratu.

A zatym z Wojewodami Sprawa nie z Taktowych Regestrow, lecz gdyby była i z Taktowych tedy ta przyłączona do Aktoratu Oganowskiego w Regestrach Appellacyinych, i niemogła się osobliwie ani inaczey wołać, tylko za zawołaniem Aktoratu Oganowskiego z Regestrów Appellacyinych, a gdy ten wołany być niemógł intractu sprawy Taktowey, jako apellacyiny, a jakże Aktoraty Xcia Biskupa mogły być wołane, bez Aktoratu appellacyinego Oganowskiego, do którego przez złączenie były przywiązane, i bez niego się wołać nie mogły.

Ale niech iak chce Xże Imć Biskup mówi, czy to za wołaniem Aktoratu iego, czy bez wołania Decyzya zapisana, wszelako zła bezprawna, i nayiększego ukarania dla przykładu Potomności w Autorze swoim godna.

I nie równie by więcey miała pozoru, gdyby w Protokule była zapisana, jedneby tylko było wykroczenie, że za wniesieniem i bez Aktoratu, lecz nie gorszyłaby tak potomności, jako ta bez wołania Aktoratu zaszła.

Z tych tu powowodow i Trybunał Nowogródzki widząc tak bez prawną Decyzyą na usilne naleganie samego Xcia Biskupa osobą swoią na sądach forsuiącego. nie przyioł do kontynuacyi sprawy iego, odrzucił ią iako nie należącą i po odeszłych z strony Xcia Biskupa wielu .Kontrowersyach nakazał kontynuacyą Sprawy Xżąt Woronieckich pod ten czas przywołaną, a nie Xcia Biskupa, a przeto takową Decyzyą skassował i znikczemnił przez nie czynienie iey satysfakcyi. Videat: utrdecyzya Trbłłu Nowogrodz: Ru 1771. Januar:

Z tych więc kroków procedowania Xcia Imci Biskupa niech Sąd poznaje kto komu gwałtowności w Trybunałach czynił, kto bez prawne Decyzye w ostatnim dniu limituiącego się Trybunału bez wołanego Aktoratu, i wołać się niemogącego formował.

Zatym proszą Wwdowie nie tylko skassowania takowey decyzyi Trybunału Wileńskiego za wniesieniem zaszłey, lecz etiam injukcyi z akt Eliminowania, iżby się potomność następna nie gorszyła; proszą pokarania Xcia Biskupa penami kontrywencyinemi zapozywanie Wwdow na Kadencyą Wileń: przeciwko Dekretowi oczewistemu Trybunału Miń: Ru 1770. którym wyraźnie zakazano ażeby strony iedna drugiey etiam po po rozprawie w Ziemstwie Słonim: do Trybłłu Wileńskiego sub pænis contraventionum & nullitate Dekretow nullitate pozywały.

Videatur Dekret.

Co do Dekretu Trbłłu ad instantiam Wwdow z Urzędem Ziem: Słonim: zaszłego.

Przygania Xże Imć Biskup ten Dekret zadaiąc mu kondykt, niby przez Wojewodow uformowany.

Odpowiadaią Wdowie, że każda obiekcya do Sądu wniesiona, nie kończysię na Słowach, lecz dowodami wsparta być powinna.

A gdy Xże Biskup obiekcyi w tym swojey żadnym dowodem nie wspiera, lecz tylko słowną illacyą wnosi.

Przeciwnie zaś gdy Wwdowie takową obiekcyą Xcia Biskupa świadectwem kontrowersyi między Urzędem Ziemskim Słonim: a Wwdami Nowogr: zaszłych, w Dekrecie oczewistym Trybunału Wileń: zapisanych probuią.

Tedy wniesienie Xcia Biskupa bez dowodow do Sądu podane nic nieważy.
Videat: Dekret Trbłu Głł: W. X. Litt: z Urzędem Ziem: Słonim: oczewisty ana Xcia Imci Biskupa Cxny w Ru 1771 Maja 27 dnia.

Mówić zaś iżby Trybunał fałsz miał pisać w Dekrecie swoim iest rzeczą każdemu obywatelowi nie przyzwoitą tym więcey Xciu Imci Biskupowi stróżowi Prawa.

Co do objekcyi niby o nie wyiście terminu Pozwow do Dwóch Dekretow Trybunalskich.

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr. że w tey Sprawie a gwałtowności w Trybunałach czynione o powstanie przez Xcia Biskupa z interessu Wojewodow przeciwko władzy dwóch Marszałkow Trybunalskich, o attak gwałtowny Marszałka Trybunalskiego Alexandrowicza w Wilnie i na początku Trybunału w Nowogródku nagląc go do wołania Aktoratu przeciwko Wwodom w Izbach Sądowych z dobranym na to tumultem ludzi swoich wiele razy, iako o tym publicum wiadome, wykonany, o porywanie Marszałka za rękę, o rugowanie onego z mieysca, o zapraszanie na mieysce Marszałka innych Deputatow, tudzież o otrzymanie titulo Dekretu przeciwko Wwdom w Dzień limity Trybunału Wileń: bez wołania Aktoratu, a przy Aktoracie jako się wyżey dowiodło, gwałtownie z pogorszeniem wiekow zapisa iako

O wexę na Wojewodow niby dawania przez nich lekarstw szkodliwych Deputatow wniesioną *jako otym Produkt Xcia Biskupa do Kompromissu podany świadczy.*

Item o wexę na Wwdow niby o uymowanie przez nich Deputatow i o inne tym podobne nayuciążliwsze skargi Xcia Biskupa, *jako to: jegoż żałoby, Produkta do Spraw i Manifesta świadczą.*

Item o zadanie Marszałkowi Trybunalskiemu Zienkowiczowi, promulgowania Dekretu z Wojewodami Oowogr: sprawę ich do Ziem: Słoń: odsyłającego niby contra pluralitatem Trybunału.

Item względem zadaney korrupcyi Deputatom.

Item w oskarżeniu Regenta niby o praktyki dopełnione.

Item o więzienie Lenkiewicza w detencyi.

A te wszystkie skargi pretensye Xcia Biskupa, i wzajemnie Wwdow jako z spólney sprawy wynikneły, tak razem przez samegoż Xcia Biskupa złączone zostały. *Swiadczą to Excerpta Aktoratow Xcia Biskupa i gwałtownych decyzyi razem z Marszałkiem Trybun: Deputatami i innemi tudzież Wwdami Nowogr: zaszłych ktore się prouknią.*

O te więc wzajemne i złączone między wszystkiemi stronami pretensye jaki termin pozwom Prawo wyznacza.

Oto Ordynacya Trbłu Litt: Ru 1581 przy Statucie Litt: położona titulo *Warunek na niebespieczności Sądu Głownego.*

Item Prawo Statutowe R. 4. ar: 64. każe rozprawować się za trzydniowym Pozwem czyli zakazem, a naydaley za dwuniedzielnym, rokiem zawitym zaocznie i oczewisto podanym. *Vidant: Prawa.*

A gdy Wwdowie nie zatrzyddniowym nie za dwuniedzielnym, lecz za czteroniedzielnemi Pozwami oczewisto w Dobrach podawanemi dwa Dekreta a drugie dwa więcey niżeli za sześcio niedzielnemi pozwami w Trybunale otrzymali, tedy nie bez wyiścia terminu jako Xże Biskup rozumie

mie, lecz po wyściu nadto dwóch niedziel nad potrzebę Prawem przepisaną. *Videant: Pozwy.*

w Reszcie nie przystoi Xciu Imci Biskupowi mówić przeciwko Dekretom Wojewodow za czteroniedzielnymi pozwami podług Prawa w Trybun: otrzymanym, kiedy Wojewodowie nie mówią przeciwko Dekretowi Xcia Imci Biskupa za dwuniedzielnym pozwem nie w Litwie ale w Warszawie w Sądach Konfederacyi z instancyi Xcia Biskupa na Wojewodow wypadłemu, i ieżeli ten Dekret przeciwko Prawu otrzymany iest dobrym, za cóż tamte dwa zgodne z Prawem maią bydź złe.

Lecz tu może powiedzieć Xże Biskup, że allegowane Prawa przez Wwodow piszą o Stronach pod Sądami zbytkow iakowych, czli nayścia na stancye i innych attakow doświadczaiących, a nie o takich przypadkach jakie w sprawie terazniey szey były.

Odpowiadaią Wojewodowie Nowogr: że zbytki większe pod Sądami od początku ustawy Trybunału nie były, nad te króre Xże Biskup w Wilnie przez puł kadencyi bywaiąc sam w osobie swoiey z tumultem dobranych Ludzi na Sądach Trybunalskich, tamże dopełniał. Marszałka Alexandrowicza, za ręce porywał, z mieysca go rugował, innych Deputatow sobie sprzyiaiących na mieysce Marszałkowskie zapraszał, i inne tym podobne dzieła, jako się wyżey pomieniło czynił.

Te więc czynności Xżcia Biskupa alboż nie są deroguiące powagę Trybunałow, alboż nieściągaią rygoru Prawa do odpowiedzi Rokiem zawitym, nie tylko za cztero Niedzielnym (jako są Wojewodow) lecz za trzydniowym albo dwu Niedzielnym (jako przepis Prawa każe) zakazem.

Ale tu jeszcze może powiedzieć Xże Biskup, że Wojewodowie otrzymywali Dekreta w Trybunale Wileń: in Causa Juris o posag sobie należący a nie o czynności Trybunalskie.

Odpowiadaią Wojewodowie świadcząc się żałobami do Trybunału Wileń: wyniesionymi, że nie o posag procedowali w Trybunale, lecz o czynności Xcia Biskupa w Trybunałach przeciwko im wykonywane, ani też mogli mieć w Trybunale Sprawy o posag, gdy ta Dekretem oczewistym Trybunału Minskiego Roku 1770. była odesłana do Ziemstwa Słonimskiego.

Owszem byłoby to wyraźnie przeciwko ich interessowi Procedować w Trybunale Wileń: in Causa juris o posag, gdy to Dekretem Trybunału Minskiego było, zakazano, iżby stronny etiam po Rozprawie pryncypalney w Ziemstwie Słonim: sub pœnis Contraventionum & nullitate Dekretow niepozywały się wzajemnie do Wilna na Repartycyą Litewską, lecz na Repartycyą Ruską.

A gdy jeszcze Rozprawa w Ziemstwie Słonimskim nie nastąpiła, tedy jakże mogli Wojewodowie, in Causa juris Procedować i w Trybunale i razem w Ziemstwie Słonimskim.

Nie mogli więc tego czynić Wojewodowie ani z interessu swojego, ani z zakazu Dekretu oczewistego Trybunalskiego, ani nawet z przepisu Konstytucyi 1764. R. ktòra Spraw in minori Subsellio nie rozsądzonych niekaże przyimować do Trybunału, ani też uczynili to Wdowie.

Videantur żałoby Wojewodow w Dekretach Trybunału Wileń:

Gdy więc Wdowie Procedowali w Trybunale Wileń: z Xciem Biskupem tylko o wielorakie gwałty w Trybunałach dopełnione, & signanter o skassowanie titulo Dekretu w ostatnim dniu Trybunału gwałtownie z jednanego, jako się wyżey dowiodło.

Tedy pozwom Wojewodow termin nie inny tylko taki, jaki ordynacya Trybu-

bunału Lit: wyż cytowana i Prawo Statutowe Ar: 64. z Roz: 4. wyznaczyły, to jest trzdniowy, a naydaley dwu Niedzielny.

A gdy Wdowie nie za trzydniowym, ani za dwu Niedzielnym, lecz za cztero Niedzielnym pozwem (jako się wyżey namieniło) Dekreta dwa otrzymali, tedy nie tylko przepis Prawa dopełnili, ale i nad to jeszcze nad opisanie Prawa, dwie Niedziele terminu kn stawaniu Xciu Biskupowi do Rozprawy użyczyli,

Może jeszcze powiedzieć Xże Biskup że jeżeli o gwałty bez prawia w Trybunałach dopełnione mieli Sprawę Wdowie, czemuż nie z Regestrow Taktowych, ktòre temu gatunkowi Sprawy są przyzwoite.

Odpowiadaią Wdowie, że uczynili to przez respekt Rodzeństwa, i uszanowanie osoby Xżcia Biskupa Pasterskim dostojeństwem zaszczyconego, gdy nie w Taktowych lecz w ordynaryinych Regestrach Aktoraty w pisywali, tak jako uczynili i przy kondemnowaniu Xcia Biskupa na trzeci i czwarty Dekret w Trybunale i w Ziemstwie Słonim: niekondemnuiąc tegoż Xżcia podług rygoru Konstytucyi 1764. Roku ktòra kondemnuiących się do takiego stopnia in pænam Rebellionis każe wzdawać.

Wzywa Xże Imść Biskup na utrzymanie swojey Jllacyi o niewyiściu terminu Pozwom wniesioney Ar: 18. z Roz: *4.*

Odpowiadaią Wojewodowie że to Prawo wyznaczaiące *4.* Niedziele oczewistemu a 6. Niedziel za ocznemu podaniu pozwow, nie służy do przypadku Sprawy Wojewodow w Trybunale prozekwowaney, bo ten Ar: o cywilnych Sprawach pisze, a nie o tych ktòre Rokiem zawitym sądzić się powinne.

A wszakże i ten Artykuł Prawa wyznacza termin w innych przypadkach prędkiey sprawiedliwości potrzebuiących, tylkoby się *wypełnił Rok tak oczewistemu jako zaocznemu pozwaniu od pierwszego dnia Rokow, Sądowych w dziesięciu dni.* Są słowa Statutu.

Lecz na ostatek i według tego Prawa termina Pozwom Wojewodow wychodzą, bo to Prawo chce mieć termin Pozwow oczewistemu podaniu cztery Niedziele, a za ocznemu sześć.

Zatym że Pozwy Wojewodow są oczewisto podawane więc im termin cztero Niedzielny.

Ze zaś są oczewisto podawane. *Swiadczą to też Pozwy ktòre się produkuią.*

Ani się też może Xże Imść Biskup wymòwić niewiadomością Pozwow, bo te zapewne rąk Xcia Biskupa dochodziły, jako na wielu dobrach w Wileńskim i w Nowogròdzkim podawane.

Nie może się też wymòwić Xże Imść Biskup oddaleniem się swoim z Litwy do cudzych Kraiow, bo to oddalenie się nastąpiło już po wypadłych dwuch Dekretach z Instancyi Wojewodow w Trybunale i po podaniu Pozwu przed trzecim Dekretem Trybunalskim, *jako to świadczy Plenipotencya Xżcia Biskupa w R. 1771. na dniu 4. 7bra w Xięstwie Zmudzkim przyznana.*

Z tych zatym przełożonych przyczyn jako termina pozwom Wdow cztero Niedzielne są dobre, tak i Dekreta za onymi wypadłe są Prawne i należyte.

Co do Pen Kontrawencyinych na Xcia Biskupa ściągaiących się.

Peny kontrawencyine za bronienie dwadzieście razy exekucyi Urzędowych że nie odbicie powinne się ściągać na Xcia Biskupa Wileń: podług Kons:

1764.

1764 Ru probowali tego Woiewodowie w Produkcie swoim ale przez respekt osoby Xcia Biskupa podaią proźby swoie nie iuż o wieżę na Xżęciu Biskupie, lecz o solucią za wieżę podług Konst: 1766 titulo o appellacyach. To iest o zapłacenie za każde 6. niedziel wieży, po tysiącu gr: Litt:

Ze iednak niechce przestawać natey powolności Wdow Xże Biskup, odrzuca to Prawo titulo o appellacyach do przypadku sprawy teraźnieyszey przez Woiewodow cytowane, i mówi że osoby Duchowne niepodlegaią rygorowi tych Praw, mòwi ieszcze daley, że niepokażą Wwdowie Prawa któreby sciągało wieżę na osoby Biskupie.

Odpowiadaią Wwdowie, że ieżeli Xże Biskup odrzuca ich powolność w sposobie proszenia za kontrawencye nie wieży, lecz solucyi, tedy Woiewodowie cofaią nazad swoią w tym łatwość, a proszą wieży sądzenia za te kontrawencye.

Ze zaś i Osoby Biskiepie i inne Duchowne podlegaią pod rygor Prawa rownie iako i wszyscy Obywatele, probuią tego Woiewodowie Prawem powszechnym Statutowym w Artykule 1. z Roz: 1. znayduiącym się, piszącym ad casum w te słowa: *My Hospodar obiecuiemy i szlubuiem - - - - iż wszystkich Panow Rad Duchownych i Swieckich - - - i wszytkich poddanych naszych i wszystkich stanow w tym Państwie naszym W. X. Litt: poczowszy od wyższego Stanu aż do niższego, tymi iednymi Prawy i Artykułami w tymże Statucie niżey pisanemi, i od nas danemi Sądzić i sprawować mamy.*

To Prawo wyraznie każe Sądzić wszystkie Stany Duchowne i Swieckie, poczowszy od wyższego aż doniższego Stanu iednymi Prawy i Artykułami w Statucie opisanymi.

A gdy w Artykułach Statutu są na przestępnych wieże wielorakie, inne uciążliwsze kary, tedy Prawo Statutowe nie excypowało osob Duchownych czyli Biskupow od rygoru swoiego, owszem wyraźnie kazało, ażeby Stany Duchowne i Swieckie tymi Artykułami sądzone były.

Ukazuią więc Woiewodowie pytaiącemu się Xciu Biskupowi, Prawo że wszystkie osoby Duchowne pod rygor Praw podpadaią rownie iako i Swieckie, a proszą wzaiemnie Xcia Biskupa iżby im ukazał, które prawo wyłącza Osoby Duchowne od rygoru kar na wszytkich opisanych.

Niemasz zapewne i nieokaże Xże Biskup innego Prawa dla Swieckich Osob a innego dla Duchownych, iedne bowiem Prawo powszechnie dla wszytkich stanowione iako Statutowe, tak i Konstytucyine, a zatym ieden rygor Prawa na wszytkich obywatelow sciągać się powinien.

Rozumieć zaś Prawa tak, iako Xże Biskup rozumie, byłoby to nay uciąźliwszą krzywdą dla stanu Swieckiego, i ostatnią niesprawiedliwością, gdyby Osoby Duchowne niepodpadały rownie z Swieckiemi pod rygor Prawa.

Szłoby zatym że osoby Duchowne popełniwszy naywięcey kryminałow, byłyby wolne od kary, ieżeliby pod rygor Praw Swieckich podpadać niemiały.

Tak wyprobowawszy Woiewodowie że Xże Biskup pod rigor Praw powszechnych rownie zewszytkiemi Obywatelami podpadać powinien. *Probuią ieszcze że tenże Xże Biskup 20. kontrawencyi Dekretom Kontumacyinym broniąc exekucyi popełnił. A zatym 120 niedziel wieży Cywilney siedzieć i 2000 kop gr: Litt: płacić powinien Woiewodom, a drugie 2000 kop Sądowi Trybunalnemu przed którym się ta Sprawa Sądzi.*

Ze 20. razy bronił exekucyi Urzędowych Xże Biskup, dowiedli tego Woiewodowie w Produkcie swoim, powtarzaią tu też same wymienienie to iest.

Za Dekretem drugim Trybunalſkim Captati temporis.

1mo: Zabronienie dwa razy exekucyi w Niemenczynie.
2do: Zabronienie dwa razy exekucyi w Czabiſzkach.
3tio: Zabronienie dwa razy exekucyi w Lachowiczach.
4to: Zabronienie dwa razy exekucyi w Myſzy.
5to: Zabronienie dwa razy exekucyi, w Połonce.

Item za Dekretem drugim Ziemſkim Słonimſkim Captati temporis.

6to: Zabronienie dwa razy exekucyi, w Lachowiczach.
7mo: Zabronienie dwa razy exekucyi, w Myſzy.
8wo: Zabronienie dwa razy exekucyi w Połonce.
9no: Zabronienie dwa razy exekucyi w Wieyſieiach.
10mo: Zabronienie dwa razy exekucyi w Olekſzycach.

Swiadczą to Liſty teſtymonialne Urzędowe i Cedały bronionych exekucyi.

Nieneguie tego Xże Biſkup że 20. razy broniono exekucyi bo też i negować niemoże kiedy to oczewiſtemi Dowodami probuie ſię.

Lecz niby niewiedzący o potrzebie czynieaia takowych exekucyi, mówi że poſtępek taki naynieſłuſznieyſzy, iż za iednym Dekretem po 10. razy exekucya czyniona.

Odpowiadaią Wwdowie że do pięciu Mttści, to jeſt na pięć mieyſc za iednym Dekretem czyniąc po dwa razy do każdey Mttści Urzędowe exekucye, nie można mniey naliczyć y nayściśley zachowuiąc arytmetykę, iak dzieſięć exekucyi, y to za iedną konwikcyą Ziemſką Słonimſką alias za iednym Dekretem a inordine drugim captati temporis.

Za drugą zaś konwikcyą Trybunalſką, to ieſt za drugim Dekretem captati temporis także do pięciu Mttści do każdey po dwa razy czyniąc Urzędowe exekucye, rownym ſpoſobem iako y pierwiey nie można mniey naliczyć exekucyi, tylko dzieſięć.

Takowym więc wyliczeniem dwadzieście razy czynione exekucye, dwadzieście też razy y broniono tych exekucyi od Xiążęcia Biſkupa

Swiadczą to wyż pisane Teſtymonia Urzędowe.

Ze zaś tak koniecznie należało czynić, y że inaczey czynione exekucye byłyby przeciwko Prawu.

Alleguią Wwdowie Konſtytucyą 1764. roku titulo exekucye piſzącą ad caſum w te ſłowa: *Urzędnik od ſtrony konwinkuiącey użyty obwieſzczenie ma czterma tygodniami licząc po ſiedm dni w każdy tydzień iuridice wydać, a wydawſzy na terminie ziechać, y tętować obięcia, którego ieśliby ſtrona convicta niedopuściła, odiechać, a na dowod kontrawencyi Dekretowi parti actoreæ Teſtimoniales wydać tenetur. Za ktorym to podanym anterius obwieſzczeniem, czy ten sam Urzędnik czyli inny aparte actorea użyty, powtore iuż bez żadnego dalſzego obwieſzczenia quovis captato tempore iterum tentować zaiazdu wolen będzie, a za niepoſtąpieniem*

niem od ſtrony ſkomoinkowaney y za drugim razem takoż parti actoreæ Teſtimoniales wydać ma, poſt hæc iure vincens do tegoż Sądu z ktorego Dekret ultimæ inſtantiæ wypadł, ſtroną ſprzeciwiaiącą ſię pozwać tenetur, a Sąd każdy nie wprzod ma ſłuchać in principali negotio ſprawy, aż pierwiey za tę kontrawencyą ktora pokaże ſię ex Teſtimonialibus zaiazdow nie odkładaiąc ad principale, lecz circa incidentiam actoratus po dwieście kop groſzy Litew: za każdy diſtinctim medium ſobie, medium parti injuriatæ, y do tego po ſześć niedziel wieży wſkazać powinien będzie.

Podług przepiſu tey Konſtytucyi nic od niey nie odſtępuiąc poſtąpili Woiewodowie, wydawali obwieſzczenia czterma niedzielami, ſprowadzali Urząd y czynili exekucye do każdych Dobr powyżey piſanych po dwa razy, a ogulnie czynili exekucye dwadzieścia razy, y maią na to Teſtymonia Urzędnikow wyżey produkowane.

Gdy więc Prawo każe za tę kontrawencyą, która pokaże ſię ex Teſtimonialibus zaiazdow diſtinctim po ſto kop groſzy Litew: ſtronie, a drugie ſto kop Sędziowi przed którym ta ſprawa ſądzi ſię y po ſześć niedziel wieży wſkazywać, tedy iakże ſię może Xże Biſkup uwolnić od tey kontrawencyi, którą Wdowie Teſtymoniami Urzędnikow dwadzieście razy popełnioną probuią.

Nie może Xże Biſkup żadnym ſposobem uwolnić ſię od tych pen inaczey chiba z złamaniem Konſtytuc: 1764. roku która chce mieć iżby koniecznie były sądzone peny kontrawencyice na kondemnuiących ſię Obywatelow, każe wſzyſtkim Sądom nie wprzod ſłuchać ſprawy, aż pierwiey za tę kontrawencyą, która ſię pokaże ex Teſtimonialibus zaiazdow, za każdy diſtinctim ſtronie po ſto kop y po ſześć niedziel wieży na kondemnuiących ſię wſkazywać.

Nie może za tym Sąd y mocy nie ma od pen kontrawencyinych tak Oczewiście dowiedzionych, a dwadzieście razy z pogardą Prawa popełnionych uwalniać Xcia Biſkupa inaczey, chiba z poniżeniem cytowaney Konſtytucyi.

Nie może też wymówić od pen kontrawencyinych y ta exkuza Xcia Biſkupa, iż niby nie znaydował ſię w kraiu swoim w ten czas kiedy czynione exekucye, za które peny kontrawencyine ściągąią ſię bo to zawodnie do Sądu podano.

Exekucye bowiem za Dekretem drugim Ziemſkim Słonimſkim y także drugim Trbſkim były czynione w *roku* 1771 in Auguſto et primis diebus 7bris, a Xże Biſkup wyiechał do cudzych kraiow z Litwy in 8bri więc ſię znaydował w czaſie czynionych exekucyi w swoim kraiu.

Swiadczy to przyznanie plenipotencyi Xcia Biſkupa w Grodzie Zmuydzkim w roku 1771. 7bra 4. dnia na Oſobę W. JX. Kanonika Sieſtrzencewicza y W. JP. Narbuta dana.

Która Produkuie ſię

Lecz gdyby y nie był Xże Biſkup w swoim kraiu w czaſie czynionych exekucyi (co nie ieſt) tedyby iednak peny kontrawencyine na Xcia Biſkpa ściągały ſię, bo ktoż miał bronić imieniem Xcia Biſkupa, Dobr iego od exekucyi Urzędowych, gdyby Xże Biſkup nie kazał, ile że w każdych Dobrach nie czyim imieniem tylko Xcia Biſkupa dyſpozytorowie bronili wſzyſtkich Exekucyi.

Swiadczą to Ceduły bronionych Exekucyi y Teſtymonia Urzędnikow.

Co

Co do Pæn za Konſtytucyą 1766. Roku Xcia Imści Biſkupa ściągaiących ſię.

Konſtytucya 1766. R. Titulo exekucye wyznaczaiąc karę na kondemnuiących ſię piſze wyraźnie, że jeśliby kto cztery razy dał ſię kondemnować, tedy luboby Sprawę wygrał, jednak expensa Prawne ſtronie konwinkuiącey ma zapłacić i ſiedzeniu wieży Niedziel 12. ma podlegać. *Videatur Konſtytucya.*

Ta Konſtytucya nie zakontrawencyą wyznacza wieży Niedziel 12. (jako Xże Biſkup rozumie) lecz pro pæna kondemnowania ſię cztery razy.

Druga zaś Konſtytucya 1764. R. wyznaczaiąc pæny Kontrawencyine na kondemnuiącego ſię zabronienie exekucyi niezniosła pierwſzych pæn Konſtytucyą 1726. R. na kondemnuiących ſię, jako nie za kontrawencyą lecz za kondemnowanie ſię i nieſtawnie uporne do Sądu wyznaczonych.

Zatym jako Konſtytucya 1726. R. nie przeſzkadza wſkazywaniu pæn kontrawencyinych za bronienie exekucyi Urzędowych, Konſtytucyą 1764. R. opisanych, tak Konſtytucya 1764. R. nie przeſzkadza wſkazywaniu pæn za uporne kondemnowanie ſię do czterech razy, i nieſtawanie do Prawa.

Słowem Konſtytucya 1726. R. za inne przeſtępſtwo Prawa, to jeſt zakondemnowanie ſię cztery razy, a Konſtytucya 1764. R. także za inne przeſtępſtwo to jeſt zabronienie exekucyi Urzędowych, karę wyznaczyły.

Nie może więc Xże Biſkup od wieży Niedziel 12. uwolnić ſię, gdy na cztery Dekreta w Trybunale dał ſię kondemnować, i gdy to Konſtytucya 1726. R. wſkazywać każe inaczey zaś rozumieć, tak jako Xże Biſkup rozumie byłoby, to, że kto wykroczy dzieſięć razy w odmięnnych przeſtępſtwach, tedy wſkazawſzy na niego za jedne wykroczenie karę, już za drugie zbytki wſkazywać nietrzeba, byłażby to domierzaiąca wykroczeniom ſprawiedliwość? czyli raczey nie byłoby to otwarciem Pola dla wykraczaiących, bo każdy wykroczywſzy raz ſtarałby ſię jak naywięcey exceſſow popełniać, wiedząc że tylko za jedne wykroczenie kara ma być wyznaczona, a inne same ſię zgładzą.

Nie może też i za konwikcyą Ziemſką Słonimſką to jeſt za kondemnowanie ſię trzy razy w Ziemſtwie Słonimſkim uwolnić ſię Xże Biſkup od wieży Niedziel dwunaſtu Konſtytucyą 1726. R. przepisanych, gdy to kondemnowanie ſię na trzy Dekreta Ultimarne podług Konſtytucyi 1764. R: naſtąpiło, a Konſtytucya 1726. R. nie za inne przeſtępſtwa, tylko za Ultymarne kondemnowanie ſię wieży Niedziel dwanaście wyznacza. Więc chociaż czwarty Dekret w Ziemſtwie Słonim: nie wypadł, jednak pæny exvi ultymarnego kondemnowania ſię rzeczoną Konſtytucyą założone ściągać ſię powinne.

Wſzakże Wojewodowie niechcą naglić Xcia Biſkupa do ſiedzenia wieży, lecz ſię kontentuią ſolucyą podług Konſtytucyi 1766. R. Titulo o appellacyach za każde ſześć Niedziel po tyſiącu kop groſzy Litewſkich, oddaiąc to do woli Xżcia Biſkupa czy Wieżę przyiąć czy ſollucyą zapłacić.

Co

81

Co do expensow Prawnych.

Konstytucya 1726. R. niedawno cytowana pisze: gdyby się kto dał kondemnować, a potym u Sądu i Sprawę wygrał, tedy iednak za to że się kondemnował expensa stronie konwinkuiącey płacić powinien.

A że Xże Biskup i kondemnował się do siedmiu Dekretow kontumacyinych, więcey niżeli na ultymarną konwikcyą i Sprawy u Sądu wygrać niemoże, bo jey niema w stanie wygrania; Tedy z dwojakiego powodu winien jest expensa Wojewodom płacić.

Rownie i z powodu tego że Wojewodowie unikaiąc Prawa starali się wszelką usilnością nakłonić Xcia Biskupa iżby im czwartą Część dóbr tych przynaymniey, ktorych sam niedysponował docześnie postąpił, a o resztę Sąd jakowy obrał.

Lecz Xże Biskup niechcąc naymnieyszey Części dóbr postąpić przeciągnoł dotąd należności Wojewodom.

Swiadczą to Repozycye Xcia Biskupa w czasie ugody w Warszawie Wojewodom dawane.

Winien jest jeszcze Xże Imść Biskup i z tego powodu expensa nie znośne Wojewodom płacić, że sprowadzaiąc do Wilna i do Warszawy na ugodę, a tey niechcąc kończyć na naypowolnieyszych od Wojewodow podowanych propozycyach, do znacznego kosztu tychże przyprowadził.

Swiadczą to też Repozycye Xcia Biskupa wyżey wspomniane.

Winien jest i z tąd expensa płacić że Wojewodowie motivo kondemnowania się Xcia Biskupa, i drugich Ichmościow mieniących się ex convicto z Xciem Biskupem dobr konwikcyi podległych Possesorow exekucyi Urzędowych na rożne rozległe mieysca piędziesiąt siedm sprowadzać musieli.

Winien iest i ztąd Xże Biskup Eexpensa Wwdom płacić, że opisawszy się tak uroczyście, (iak już o tym Sąd słyszał) na kompromiss w onym więcey niżeli przez pułroka sądził się, i przywiodłszy do nieznośnego expensu Woiewodow na attentowanie temu Kompromissowi w Warszawie, potym się z niego zerwał, i ony skassował.

Jako otym świadczy testimonium Wielkiego Ministra zeszłego Xcia Czartoryskiego Kanclerza W. Litt: super arbitra tey Sprawy i Dekret Konfederacyi Warszaw: kassuiący na instancyą Xcia Biskupa Kompromiss.

Winień iest Xże i ztąd expensa płacić że mimo Kompromiss zyskawszy w Sądach Konfederacyi Warszawskiey rosprawę w oney na szczegulne wycięczenie Woiewodow, tychże pod Regestrami blisko około Roku w Warszawie (iako tenże Dekret Konfederacki świadczy) utrzymywał, Sprawy rozpoczętey maiąc Sąd po sobie niekończył, do nieznośnego expensu Woiewodow przywiodł.

Winien iest i ztąd expensa płacić Wwdom Xże Biskup że zyskawszy Komissyą Seymową w Warszawie i woney sprawę swoią instytuowawszy, potym zteyże Komissyi zrywał się Proiekta na Delegacyi Seymowey na zniszczenie oney podawał, okazyą dołożenia niezmiernych expensow tak na pilnowanie się na Seymie, iako i na attentowanie blisko o koło Ru w Warsza: Sprawy; stał się,

Winen iest i ztąd expensa Wwdom płacić, że opisawszy się uroczyście i przyiowszy taxę Dobr w Warszawie na Kompromissie, gdy oną Wwdowie

W ca-

całoroczną pracą i nieznośnym expensem z kilkuset sztuk inwentarzow i regestrow Gospodarskich wyprowadzili, natenczas Xże Biskup i z tey taxy zerwał się a o inną ad funda Dobr (które pierwiey niechciał i którey uroczyście na Kompromissie zrzekł się) na przeciąg Sprawy; i dalsze wycięczenie Woiewodow starał się, i oną w Komissyi Warszawskiey zyskał.

Winien iest na ostatek Xże Biskup i ztąd expensa Wwdom płacić że takową taxę ad funda Dobr zyskawszy, i na oną do Dobr Lachowicz w Wdztwie Nowogr: Podkomorzego Nowogr: z Assessorami sprowadziwszy, na teyże taxie zwyczaynego Podkomorzym a przez Wwdow żądanego przed taxą Dobr; wymiaru bronił, a przeto tę taxę przyczyniwszy Woiewodom niemało expensu zerwał.

Z tych więc wszytkich przyczyn proszą Woiewodowie Sądzenia expensow na Xciu Biskupie Wiień etiam prævio iuramento samego Wwdy Nowogr: adminimum złł: 150,000 choć to iest pewna że naymniey 200,000 złł: ta sprawa kosztuie.

KATEGORYA

SZESNASTA

Probuie że Solucya za pięć infamii, i dwie Banicyi, doczesną i wieczną, w Trybunale i w Ziemstwie Słonimskim na Xżąt Massalskich wypadłe podług ordynacyi Kociełowskiey dla Woiewodow Nowogrodzkich na tychże Xiążętach Jchmch sądzoną bydź powinna, idque złł: - - - - - - - - - - 545.

Woiewodowie Nowogr: po Dekrecie oczewistym Trybunalskim odsyłaiącym Sprawę do Ziemstwa Słonimskiego. Otrzymali na Xżąt Massalskich 4ry Dekreta Kontumacyine w Trybunale cum lucro infamii, a 3. Dekreta w Ziemstwie Słonimskim, dwa cum lucro banicyi doczesney i wieczney, a 3ci cum lucro infamii, to iest pięc infamii, iedną banicyą doczesną, drugą wieczną w Trybunale i Ziemstwie Słonimskim.

Ordynacya Kociełłowska puncto 4to pisze ad casum w te słowa: *Na wypadłe Kondemnaty naybardziey na Banicye doczesne i wieczne, wiadomo że trzeba wprzody każdemu locumstandi ufundować, a potym do skassowania onych porządkiem prawnym postempować &c:*

Item taż ordynacya ad casum: *Z tych miar Obywatele W. X. Litt: na wszelkie banicye tak zboku zarzucone iako i przy znoszeniu Dekretow zadane, lub przysięgą na niewiadomości o publikacyi banicyi według Konst: 1588. Ru lub też winy stron ukrzywdzoney płacąc locum standi fundować będą. Mianowicie za banicyą doczesną kop sześciu płaceniem, za banicyą wieczną kop dwunastu na infamią zaś albo za gleytem Króla Jmści, albo zapłaceniem kop 40stu locum standi warować.*

Mimo tę Konst: wyraźnie nakazuiącą, niewprzod mowić przeciwko Dekretom, aż pierwiey warować locum standi, Xżęta zapozwawszy Woiewodow

wodow do Konfederacyi warszawskiey za niestaniem tam onych, nie waruiąc wprzód jak Prawo miec chce na takowe infamie activitatem locistandi, ani lokuiąc (iako należało) solucyi złł: 545. w Kancellaryi napisali w Kontumacyinym Dekrecie iż takowe infamie nullitate znoszą się.

Ze więc to uczynili przeciwko wyraznemu Prawu, przeto solucya za pomienionych pięć infamii, i dwie banicyi, iedną doczesną, drugą wieczną Woiewodom na Xiążętach Jchmoch przysądzono bydź powinno idque złł: - - - - - - - - - - - - 545.

KATEGORYA

SIEDMNASTA

1mo. O satysfakcyą Dekretowi oczewistemu Kommissyi Seymowey Warszawskiey w Ru 1775. Mca Maja Dnia w wyprowadzeniu taxy przez Podkomorzych tych Wojewodztw i Pttow pod ktòremi Dobra leżą, tymże Dekretem naznaczonych.

2do. O rozwiązanie sprzeczki względem tamowanego na taxie przez Xcia Imci Biskupa wymiaru gruntow Dóbr pod taxę podpadaiących, i o naznaczenie tegoż wymiaru, iako nie uchronnie do taxy potrzebnego.

Prawo Statutowe Rozdział 5. ar: 3. o posażeniu Siostr przez Bracią pisze ad casum w te słowa: „ tedy oszacowawszy czwartą część Imienia swego Oyczystego, nic z tego Imienia nie wytrącaiąc ani utracaiąc &c. A szacunek tey czwartey części Imienia według ważności gruntow i pożytkow iego a nie według statutu, &c. uznawan bydź ma przez Podkomorzego, który z sobą ma mieć dla uważenia przynaymniey dwóch Szlachcicow.

Słowa tego Prawa napoczątku napisane: *tedy oszacowawszy Czwartą część Imienia nic z tego nie wytrącaiąc, daią poznać* każdemu iż nie wprzód Podkomorzy ma szacunek uczynić Imienia, aż za poprzedżonym wymiarem gruntow.

Któż bowiem część czwartą Imienia prawdziwie może poznać i oszacować, gdy o jey całości wiedzieć nie będzie, a wiedzieć, zapewne całości nie może, gdy wymiar Gruntow pierwiey nie nastąpi.

Item też Prawo *a szacunek tey czwartey części Imienia według ważności gruntu i pożytkow iego ma być uznawan.*

Ważność gruntu i pożytkow iego co wyznacza ieżeli nie wymiar, ieżeli nie zwiedzenie iego, iakiey iest obszerności, wiele w nim dobrego a wiele złego.

Któż więc może sprawiedliwie ważność czyli dobroć gruntu i pożytkow iego poznawać, gdy ten pierwiey wymierzonym nie będzie.

Pozwolmy na moment gdyby Podkomorzy ziechał na taxę Dóbr i podług żądania Xcia Imci Biskupa, nie uznawszy wymiaru gruntow chciał taxować Dobra, od czegoby naypierwiey zaczoł, Prawo każe ważność gruntu

tu uważać, więcby musiał nayprzód wyiechać na grunt i podawać gdzie zły, a gdzie dobry grunt, a poznawszy musiałby napisać w taxie że tyle iest dobrego, a tyle złego gruntu, tyle lasow, błot sianożęci zgodnych do pożytku, tyle nie użytecznych, a iakżeby mogł to uczynić, gdyby ich mierzyć nie wolno było.

Do tego mógł żeby Podkomorzy z Assessorami w tak rozległych na mil kilka, iakie są pod taxę podpadaiące Hrabstwach, iezdzić po polach, lasach, i błotach bezskutecznie, nie maiąc poprzedzonego pierwiey przez Kommornikow wymiaru.

Konstytucya 1588. Ru ad casum pisząca w te słowa: *Bracia Siostrom po pòyściu Zamąż w rok posag maią oddawać, albo część w maiętności wydzielać.*

Tu Prawo każe albo posag oddać, albo część w Maiętności wydzielić.

A gdy Xżęta Ichmć Posagu Wwdziney Pieniędzmi nie oddadzą, lecz część czwartą w Dobrach dla niey postąpić zechcą, iakimże sposobem ta czwarta część wydzieloną będzie, gdy iey wymiar gruntow nie poprzedzi.

Ze złego więc i nie porządnego początku, nieporządna wypadłaby konkluzya. Oto Wwdzina poniosszy kosztu nie mało na wyprowadzenie Podkomorzego z Assessorami do Taxy (gdyby to być miało bez poprzedzonego wymiaru) musiałaby znowu iść do Sądu, i prosić zesłania Urzędu, dla wymierzenia iey czwartey części w dobrach.

A tak znowu koszt nie zmierny, znowu uprzykrzone Prawo musiałaby znosić, i końca nigdy w tey nieszczęśl wey nie miałaby sprawie.

Z tych to powodow i na fundamencie wyż rzeczonych Praw Sąd Kommissyi Warszawskiey Sądząc taxę ad funda Dóbr napisał w te słowa: *Wszędy i we wszystkich Dobrach ścisłą i doskonałą Indygacyą intrat, prowentow, użytkow, rozległości obszerności dobroci gruntow, położenia każdych, Dóbr z osobna uczyniwszy, one otaxowali, szacunek sprawiedliwy wszystkiemu położyli. Videatur Dekret.*

Z tych słów nie ponoszonego oczewistego bo mocą Seymową zaszłego Dekretu co rozumieć, iak ma być poznana *rozległość obszerność dobroć gruntow, i położenie każdych z osobna Dobr.* bez poprzedzonego wymiaru.

Kto tak szczęśliwym być może iżby rozległość, obszerność, Dobroć, i położenie Dóbr mógł zgadnąć i opisać nie mierząc onych.

Nie znalazłby się żaden Podkomorzy i nikt na świecie gdyby mógł wykonać rozkaz tego Dekretu bez poprzedzonego (iak Xże Imć Biskup żąda) wymiaru.

Do tego gdzież iest taka Juryzdyczna taxa Dóbr przez Podkomorzego, i kiedy być mogła bez wymiaru gruntow, niech Xże Imć Biskup choć iedną dla przykładu ukaże, a zgodzą się Wwdowie choć z ostatnią szkobą swoią, na taką iakiey Xżęta Ichmć żądaią taxę.

Przeciwnie zaś Wwdowie odwoływaią się do powszechney wszystkich wiadomości że wszystkie taxy przez Podkomorzych nie inaczey, iako za poprzedzonym wymiarem gruntow są exdywidowane i nie wyznaczałoby Prawo do taxy Dóbr Podkomorzych gdyby w taxach niewidziało potrzeby wymiaru gruntow, których iest dziełem wyznaczać Komornikow do tego.

Odwoływa się Xże Imć Biskup do Konstytucyi nie dawney wyznaczaiącey taxę Dóbr po Jezuickich bez poprzedzonego wymiaru grontow, a z tąd wnosi że i jego Dobra tym sposobem maią bydź taxowane.

Odpowiadaią Wdowie że to Prawo nieściąga się do sprawy teraźnieyszey posażney, bo do szczegulnego tylko przypadku Dóbr po Jezuickich iest stanowione, do tey zaś inne są Prawa powyżey cytowane i według nich sądzona iest taxa a nie przyzwoicie iest brać za przykład szczegulne

ne do przypadku Prawo, przeciwko powszechnym o taxach stanowionym.

Czemu na ostatek Xżę Imć Biskup broni taxy Dobr zwyczayney za poprzedzonym wymiarem gruntow, czemu iey żąda bez wymiaru trzeba tu utaioną odkryć tajemnicę, o to dla tego że Dobra po zeyściu Hetma za possessyi Xcia Imci Biskupa są znacznie zruynowane, że Poddaństwo ustawicznym aręndowaniem Dóbr co raz odmiennym Possessorom do ostatka iest zniszczone, że intraty w Dobrach nie równie są mnieysze niżeli były za życia Hetmana.

Z tych więc przyczyn żąda Xże Imć Biskup taxy Dobr bez wymiaru gruntow, tylko z intrat, bo wie że te we wszystkich Dobrach bardzo są zmnieyszone, azatym z umnieyszonemi intratami zmnieyszona i Dobr następowałaby taxa.

Jakażby więc niesprawiedliwość była dla Wwodow, kiedy oni naymnieyszą przyczyną nie są winni zdezolowania Dobr, a przecież bez winy ponosiliby karę, na małey taxie gdyby ta bez poprzedzonego wymiaru gruntow, przeciwko Prawom i Dekretowi oczewistemu Kommissyi Warszawskiey miała nastąpić.

KATEGORYA

OSIEMNASTA.

1mo. Probuie że securitas Possesyi dóbr za konwikcyą przez Wdow obojentych, do finalney o wszystko po expedyowaney taxie, tudzież po inkwizycyi kalkulacyi i weryfikacyi Rozprawy, i do zupełney przez Wdow własności swoiey odebrania, podług zapadłego już w tym oczewistego Trybunalskiego w R. 1772. Junij 2. d. z kompetytorami do tey Sprawy Dekretu ma bydź warowana.

2do Ze pretensye kondyktowych z Xciem Imścią Biskupem dawnieyszych possesorow dobr za konwikcyą przez Wdow Nowogr: obiętych maią bydź odesłane do tegoż Xcia Biskupa.

Co do pierwszego

O Warowanie Securitatis Possesyi.

Dowiedli Wdowie odeszłym Produktem swoim, że za wielką konwikcyą w Trybunale i w Ziem: Słonim: na Xcia Imści Biskupa i dalszych Xżąt Ichmościow otrzymaną to jest za siedmią Dekretami kontumacyinemi objeli dobra Mysz i Połonkę w Słonim: i Nowogr: Niemenczyn i Czabiszki w Wileńskim cum attinentiis przez podanie Urzędowe i one dotąd trzymaią.

Wyprobowali oraz i to że Securitas possesyi dobr za konwikcyą obiętych Dekretem oczewistym Trybunalskim w R. 1772. Junij 2. d. z dawnieyszemi tych dóbr ex condicto z Xciem Imścią Biskupem possesorami zaszłym

ſzym do finalney o wſzyſtko in principali Rozprawy im że jeſt warowana.

Teraz więc zoſtaie probować że w tym czaſie Rozprawa pryncypalna o wſzyſtko nie naſtępuie, a zatym i Rehabicya z poſſesyi Wojewodow dobr na żądanie Xżąt Ichmościow naſtąpić niemoże.

Rzeczą jeſt pewną i przez Xżąt Ichmościow znegować ſię niemogącą że teraz Sprawa tylko o poznanie natury dobr ſądzi ſię, a zoſtaie jeſzcze naypryncypalnieyſza Kategorya o taxę dobr o Inkwizycyą kalkulacyą weryfikacyą z intrat, i o inne tym podobne kweſtye przyſzłemu do rozsądzenia czasowi.

Ggy więc Wojewodowie rozsądziwſzy ſię teraz tylko o naturę dobr nie będą mogli z tego Sądu odebrać ſwoiey własności, bo o tę jeſzcze taxa poyść muſi.

Tedy dla Wojewodow teraz nie o wſzyſtko jeſt pryncypalna Rozprawa tedy nie kończą jeſzcze całey Sprawy ſwoiey, ale koniec jey po expedyowaney taxie, tudzież kalkulacyi weryfikacyi ma naſtąpić.

Niemogą zatym Wdowie w tym czaſie bydź depoſſesyonowanymi z dobr za konwikcyą przez ſię obiętych, kiedy jeſzcze własności swojey nie odbieraią, kiedy jeſzcze Sprawy nie kończą.

Inaczey byłaby wielka nieſprawiedliwość gdyby pozwolić na Rehabicyą dobr przed ſkończeniem Sprawy.

Muſieliby Wdowie w takim przypadku nowy rozpoczynać Proceder nowe otrzymywać konwikcye, i znowu dobra Xcia Imści zajeżdżać nagląc do Rozprawy, bo zapewne Xże Imść Biſkup zyſkawſzy dobr Rehabicyą ſtarałby ſię o jak naydłużſze przeciągnienie taxy, i nigdyby końca, trzymaiąc dobra ſprawie niechciał, tak jako dotąd czynił.

A tak Wdowie zruynowani dotąd tak przeciągłym i tak nieſzczęślimym Procederem na maiątku zruynowaliby ſię do reſzty, na nowe i nieſzczęśliwſze niż dotąd Prawo.

A tak wygrawſzy etiam Sprawę co do natury dobr przegraliby ją razem co do czasu odebrania swoiey nawet wygraney własności.

Z tych więc miar Securitas poſſesyi dobr za konwikcyą obiętych do finalney o wſzyſtko po expedyowaney taxie, tudzież kalkulacyi, weryfikacyi i do zupełnego przez Wdow własności swojey odebrania podług zapadłego iuż w tym punkcie Dekretu oczewiſtego Trybunalſkiego warowana bydź powinna.

Co do drugiego punktu że pretensye kondyktowych poſſeſorow maią bydź odeſłane do Xcia Biſkupa.

Dowiedzionym to ieſt przeſt Produkt Wwdow że Xże Jmć Biſkup ochraniaiąc Dobra ſwoje od Konwikcyi Wojewodow w Trybunale i w Ziemſtwie Słonim: przewiedzioney, pozawodził też Dobra kontraktami rożnym Ichmciom kondyktowe pobrawſzy od nich pieniądze.

Wwdowie Nowogr: widząc takowy kondykt Xcia Imci Biſkupa z nowemi Poſſeſſorami Dobr przeciwko konwikcyi ich dopełniony, pozwali tychże kondyktowych Poſſeſſorow do Trybunału i do Ziem: Słonim: i dwóma Dekretami oczewiſtemi z temiż Poſſeſſorami iednym Trybunalſkim w Ru.

1771. 8bra 5. dnia Drugim Ziemſkim Słonim: w Roku

1771. 8bra 14. dnia zaizłymi zyſkali warunek ażeby ci Kondyktowi Poſſeſorowie Exekucyi i tradycyi Urzędowych do Dobr konwikcyi podległych za Dekretami ultimæ inſtantiæ nie bronili. Za

871

Za takowym warunkiem oczewiſtych Dekretow, i za konwikcyą zupełną obieli Wwdowie Dobra non attento Poſſeſſyi kondyktowych z Xciem Imcią Biſkupem Wileńſkim nie których Poſſeſſorow.

Tandem ciż Poſſeſſorowie kondyktowi, idąc i teraz in condicto z Xciem Imcią Biſkupem Wileńſkim pozywaią Wwdow ſkarżąc ich o odebranie tych Dóbr które oni za kontraktami Xcia Biſkupa dawſzy mu na to pieniądze trzymali, a zatym ſzukaią na Wojewodach wrócenia tych pieniędzy przez Xcia Biſkupa wziętych.

Ta więc pretenſya kondyktowych Poſſeſſorow, czy powinna ſię ściągać do Wwdow oddaie ſię to Sądowey uwadze.

Xże Imć Biſkup Wileńſki pobrał pieniądze, a Wwdowie mieliby nie winnie. za Xcia Imci Biſkupa Wileńſkiego wracać one.

Nie maią więc żadney pretenſyi kondyktowi z Xciem Imcią Biſkupem Poſſeſorowie do Wdow ale do Xcia Biſkupa, tam więc i nadgrody za ſwoje pretenſye (ieżelisą ſprawiedliwe,) ſzukać powinni.

A do Wwdow żadnym pretextem regulować pretenſyi nie mogą, bo czy o odebraną im Poſſeſſyą za konwikcyą, tedy to Dekretami z nimi oczewiście zaſzłemi dla Wwdow ieſt warowano, czyli też o wrócenie dawnych Xciu Imci Biſkupowi pieniędzy, tedy i to coż do Wwdow należy, Xże Biſkup wziął pieniądze, Xże też Biſkup i wrócić powinien

Z tych zatym przyczyn pretenſye kondyktowych z Xciem Imcią Biſkupem Poſſeſorow, do tegoż Xcia Imci Biſkupa i do Dòbr iego odeſłane bydź powinne, a Wojewodowie uwolnieni od Procederu i tych pretenſyi bydź maią.

KATEGORYA

DZIEWIETNASTA.

Uwiadamia jakie Dobra niedyſkwizycyine Oyczyſte i Macierzyſte pod rozeznanie natury Dóbr nie podpadaią a jakie dyſkwizycyine na które potrzebna Sądowa Rezolucya.

1mo Dobra nie dyſkwizycyine Oczyſte.

Hrabſtwo Lachowickie ze wſzyſtkiemi attynencyami. } *w Wodztwie Nowogr:*
Połowa Hrabſtwa Myſkiego ze wſzyſtkiemi attynencyami. }

Połowa Dóbr Połonki ze wſzyſtkiemi attynencyami { *w Pttcie Słoń:*

Hrabſtwo Olekſzyckie ze wſzyſtkiemi attynencyami }
Hrabſtwo Wieyſieyſkie ze wſzyſtkiemi attynencyami } *w Pttcie Grodzieńſkim.*
Połołowa Dóbr Leypun ze wſzyſtkiemi attynencyami }

Maiętność Niemenczyn ze wſzytkiemi attynencyami. }
Maiętność Czabiſzki zewſzytkiemi attynencyami. } w Wttwie Wileń: i w Trockim.
Maiętność Dobre pod Warſzawą z Folwarkiem Rudzianki nazwanym i zewſzytkiemi attinencyami. } w Koronie

Pałac w Grodnie z Kamienicami dwòwa i Juryzdykami tamże.

2do Dobra Macierżyſte niedyſkwizycyine ex vi ſpolnego nabycia.

Połowa Hrabſtwa Myſkiego z połową wszytkich attynencyi.	w Nowogrodzkim.
Połowa Dobr Połonki wedłng rozumienia Woiewodow a według rozumienia Xżąt część tylko niewiedzieć iaka.	w Pcie Słonim:
Połowa Folwarku Repelki zprzynależnościami	w Grodzieńſkim.
Połowa Folrku Poberżnik z Przynależnościami	

3tio: Dobra Oyczyſte ale przez Xżąt za Bratnie miane, i przeto pod rezolucyą Sądową podpadaiące

Hrabſtwo Kretyngowſkie zewſzytkiemi attynencyami.	w Xſtwie Zmuydz:
Połowa Dobr Leypun zewſzytkiemi attynencyami.	w Pcie Grodzień:

4to: Dobra Macierzyſte ale przez Xżąt za Oyczyſte miane, i przeto pod rezolucyą Sądową podpadaiące.

Maiętność Domanowſzczyzna zewſzyſtkiemi Attynencyami.	
Maiętność Wieyſieyki z Miaſteczkiem Kopciowſkim z Folwarkiem Meyſzyſzki i dalſzemi wſzytkiemi attynencyami	w Grodzieńſkim.
Połowa Folwarku Nowego Dworu zewſzytkiemi przynależnściami.	w Grodzieńſkim.
Maiętność Strunna z Folwarkiem Ozierzyſzki, Skrzeturiſzki, Hlebiſzki.	w Pcie Oſzmiań:
Maiętność Chełmica z Folwarkami Dauborowem, Migowką i dalſzemi attynencyami	w Wttwie Miń:

Dwor i Juryzdyka w Mińſku.
Dwor w Grodnie na ulicy Wileń: przy Kościele S. Ducha.

5to: Summy Macierżyſte a przez Xżąt za Oyczyſte miane i przeto pod rezolucyą Sądową podpadaiące.

Summa ſto tyſięcy zł: dico Nro 100,000 przez zeſzłego Hetmana Zenie ſwoiey a Matce Actorum zapiſana.

Summa 40,000 zł: przez Ogińſkich Wwdow Trockich przy ugodzie Matce Actorum poſtompiona, a przez Oyca odebrana.

Summa 50,000 zł: na Ogińſkich Kaſztelanach Wileńſkich za Donacyą od Sołłohubowey Woiewodziney Brzeſkiey na ſpólne imie oboyga Maſſalſkich na 100,000 zł: daną przez Xcia Biſkupa Wileń: za Dekretem Kommiſyi Warſzawſkiey zyſkana.

Rú 1793. Mca Aprylia 13 Dnia Wykonałem Przysięgę na Wierność ~~Imperato~~ Nayiaśnieyszey Imperatorowey Jeymci Całey Rossyi:

Ex Libris Jozephi Woronicz
Praefecti Ponium Palatin: [illegible]
[illegible]

Содержатель Книги
Мостовничий Минской
Осипъ Криштофовичъ
Соронецъ

Rem. Forgó K.A.